

TAIGALTA TIE TAIIVAASEEN

**Vissarionin Siperian-yhteisössä asuvien seuraajien
uskonnollisen kääntymyksen tarkastelua**

Minna Monika Suvituulia Kulmala

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaali- ja kulttuuriantropologia

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2013

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen		Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author Kulmala, <u>Minna</u> Monika Suvituuia			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Taigalta tie taivaaseen: Vissarionin Siperian-yhteisössä asuvien seuraajien uskonnollisen kääntymyksen tarkastelua			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiaali- ja kulttuuriantropologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu –tutkielma		Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2013	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 130
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkielman aiheena on uskonnollinen kääntymys 1990-luvulla syntyneeseen venäläisperäiseen uususkonnollinen liikkeeseen, Viimeisen testamentin kirkkoon (Tšerkov poslednego zaveta). Kirkon sanoma on apokalyptinen ja tiivistyy ajatuksen käsillä olevasta kriittisestä ajanjaksosta, jonka kuluessa sekä ihmiskunnan että maapallon tulevaisuus ratkeaa. Kääntyneet pitävät kirkon perustajaa, Vissarionia (Sergei Torop) uudestisyntyneenä Jeesuksena, joka on palannut maan päälle opettaakseen ihmisille uudenlaisen, harmonisen tavan elää. Kirkon oppi ja siihen liittyvät käytänteet konkretisoituvat selkeimmin Krasnojarskin alueella sijaitsevassa Siperian-yhteisössä, niin kutsutulla Luvatulilla maalla. Paikallisuuden keskeisestä roolista johtuen tutkimus keskittyy tarkastelemaan erityisesti yhteisössä asuvien Vissarionin seuraajien kääntymystä. Keskeisenä tavoitteena on selvittää kääntymyksen eri ulottuvuuksia tilassa ja ajassa. Työ pohtii kääntymyksen kontekstisidonnaisuuksia ja jatkuvuutta suhteessa kääntyneiden menneisyyteen ja ajatuksiin tulevaisuudesta. Ennen kaikkea kysytään, miten kääntymys vaikuttaa elämään tässä ja nyt, ja miten suhde ympäröivään maailmaan ja itseen rakentuu kääntymyksen kautta. Analyysissa Vissarionin seuraajien omat narratiivit kulkevat rinnatusten teoreettisten näkökohtien kanssa. Tutkimuskysymyksensä ja näkökulmansa puolesta työ osallistuu kahteen ajankohtaiseen diskurssiin: yhtäältä uskonnollisesta kääntymyksestä käytävään antropologiseen, ja toisaalta uususkonnollisuudesta käytävään yleiseen keskusteluun.</p> <p>Tutkimuksessa käytetty pääasiallinen metodi on vajaan kolmen kuukauden (kesä-elokuu 2011) mittainen kenttätyö Viimeisen testamentin kirkon Siperian-yhteisössä. Aineistoa on kerätty enimmäkseen kahdessa kylässä: yhteisön kulttuurisessa keskuksessa, Petropavlovkassa, sekä sen hengellisessä keskuksessa, Aurinkokaupungissa. Aineisto koostuu pääosin osallistuvan havainnoinnin tuloksista, nauhoitetuista ja kirjallisesti muistiin merkityistä haastatteluista sekä epämuodollisista keskusteluista. Tutkimukseen on haastateltu kirkon virallisten edustajien lisäksi yhteisössä asuvia Vissarionin seuraajia sekä muutamia yhteisön ulkopuolella asuvia uskovia. Aineistona on käytetty myös Viimeisen testamentin kirkon tuottamaa painettua ja audiovisuaalista materiaalia, kirkosta julkaistuja tieteellisiä ja journalistisia artikkeleita sekä kirkon entisten jäsenten kirjoituksia. Aineistoa tarkastellaan vasten laajaa teoreettista kirjallisuutta.</p> <p>Viimeisen testamentin kirkon syntyyn ja apokalyptisen sanoman muodostumiseen ovat vaikuttaneet niin historiaan liittyvät pettymykset kuin tulevaisuuteen liittyvät toiveetkin. Perestroika laukaisi murenevassa Neuvostoliitossa ennennäkemättömän hengellisen etsinnän aallon, jonka vaikutukset näkyvät laajasti Vissarionin seuraajien kääntymyksen taustalla. Yhteiskunnallinen epävarmuus ja toisaalta vapautuminen loivat areenan, josta käsin ihmiset etsivät uutta tapaa rakentaa elämää ja tulevaisuutta. Menneisyys ei kuitenkaan riitä selittämään kääntymyksen jatkuvuutta. Kääntymyksen ylläpitäminen näyttäytyy monisyisenä prosessina. Ajan myötä motivaatioita liikkeeseen sitoutumiseen muotoillaan uudestaan, usein teologisista näkökulmista käsin. Vissarionin seuraajien tapauksessa käytännön elämään liittyvien valintatilanteiden ja paikallisuuden merkitys sitoutumisen ja kääntymiskäytännön määrittelijänä korostuu.</p> <p>Tutkimuksen johtopäätöksenä on, että kääntymys on yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja henkilökohtaiseen kontekstiinsa vahvasti sidoksissa oleva prosessi. Kääntymys suhteutuu alati muovautuvaan itseymmärrykseen ja käsitykseen todellisuuden luonteesta. Kääntymyksessä on kyse muutoksesta. Pikemminkin kuin alun, keskikohdan ja lopun käsittävänä tapahtumana sitä tulisi tarkastella kehityskulkuna, jolla on taustat, suuntaa luova kulminaatiopiste ja jatkuvuus.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Uskonnollinen kääntymys, uususkonnollisuus, prosessi, jatkuvuus, yhteisö, perestroika, Venäjä, Siperia, Vissarion			

SISÄLLYSLUETTELO

1. <u>JOHDANTO</u>	1
1.1. Tutkimuksen tausta ja tarkoitus	1
1.2. Metodologiasta, aineistosta ja termeistä	4
1.3. Kenttätyö	5
1.4. Haastattelut	10
1.5. Muu aineisto	11
1.6. Tutkielman kulku	12
2. <u>KÄÄNTYMYS – MUUTOKSEN KIELI</u>	13
2.1. Miksi uskonnollinen kääntymys kiinnostaisi antropologia?	13
2.2. Kenen kääntymys?	15
2.3. Muutosnäkökulmia	17
2.4. Uususkonnollisuudesta ja New Agesta	20
3. <u>USKONNOLLISUUS NEUVOSTOLIITTOSSA JA VENÄJÄLLÄ</u>	23
3.1. Katsaus historiaan	23
3.2. Perestroika, Neuvostoliiton hajoaminen ja uskonnollisuuden uusi tuleminen	24
3.3. Uususkonnollisuus Venäjällä	26
4. <u>VIIMEISEN TESTAMENTIN KIRKKO</u>	28
4.1. Vissarion-liikkeen synty ja kehitys	28
4.2. Viimeisen testamentin kirkon organisaatio	31
4.3. Oppi ja näky	33
5. <u>KUTSUTUT</u>	36
5.1. Kääntymyksen yhteiskunnalliset taustatekijät	37
5.2. Kääntymyksen henkilökohtaiset taustatekijät	41
5.3. Etsijät ja löytäjät – Vissarionin kohtaaminen	46

6.	<u>SITOUTUMINEN VIIMEISEN TESTAMENTIN KIRKKOON</u>	53
6.1.	Sitoutumispäätökseen vaikuttavista tekijöistä	54
6.2.	Antautuminen	56
6.3.	Sitoutumisen asteet	61
6.4.	Maailmasta yhteisöön	62
6.5.	Yhtenäisperhe	69
7.	<u>OPETTAJAN JALANJÄLISSÄ – KÄÄNTYMYS PROSESSINA</u>	74
7.1.	Kääntymysnarratiivit osana yhteisön kertomusta	75
7.2.	Elämän koulu	81
7.3.	Kohtaaminen Saniaislaaksossa	88
8.	<u>VALITUT</u>	92
8.1.	Usko koetuksella	94
8.2.	Ruoasta, moniavioisuudesta ja maailmanlopusta	98
8.3.	Kääntymyksen seurauksista	104
9.	<u>LOPUKSI</u>	108
	<u>LÄHTEET</u>	114
	<u>LITTEET</u>	122

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Käsillä oleva pro gradu on laajasti ottaen pyrkimys ymmärtää uskonnollista kääntymystä ja sen eri ulottuvuuksia. Tutkimuksen erityisenä tavoitteena on pureutua aihepiiriin näkökulmasta, joka korostaa kääntymyksen prosessinomaista luonnetta sekä ihmisten omaa aktiivisuutta ja valintoja. Huolimatta siitä, että yksittäisillä hetkillä tai kokemuksilla on usein merkittävä sija kääntymysnarratiiveissa, kysymyksenasettelun painopiste ei ole menneessä. Menneisyyden tarkastelu taustoittaa nykytilannetta, mutta ei yksin riitä sen selittäjäksi. Tutkimuskysymyksenäni ei ole ainoastaan se, mikä kääntymyksen aiheuttaa, vaan myös se, mitä kääntymys aiheuttaa.

Tutkimus asettuu osaksi antropologian piirissä suhteellisen tuoretta kääntymyksen tutkimusta. Lisäksi se ottaa osaa uususkonnollisuudesta käytävään keskusteluun. Molemmissa keskusteluissa tärkeiksi kysymyksiksi nousevat identiteettien rakentuminen alati muuttuvassa, globalisoituvassa maailmassa.

Tutkimusyhteisökseni valikoitui venäläissyntyinen Viimeisen testamentin kirkko (*Tšerkov poslednego zaveta*). Kyseessä on uususkonnollinen liike, jolla on nimensä mukaisesti voimakas eskatologinen sanoma. Kirkon on perustanut Krasnodarissa vuonna 1961 syntynyt Sergei Anatoljevitš Torop, joka nyttemmin tunnetaan paremmin Vissarionina. Viimeisen testamentin kirkon jäsenet pitävät Toropia uudestisyntyneenä Jeesuksena, ja tulkitsevat hänen vuonna 1991 alkanutta julkista toimintaansa Raamatussa ennustettuna toisena tulemuksena.

Toropin mukaan elämme kriittisiä aikoja, joiden kuluessa ratkeaa paitsi ihmiskunnan, myös planeettamme kohtalo. Ihmisten ahneudesta, itsekkyydestä ja luonnon kaltoin kohtelusta johtuen maapallon kantokyky on vaakalaudalla: luonnonmullistukset, katastrofit, sodat ja erilaiset kriisit kurittavat maailmaa. Näihin jo alkaneisiin tapahtumiin uskovat viittaavat viimeisenä tuomiona. Heidän mukaansa vain hyvin radikaalit muutokset asenteiden ja tekojen tasolla voivat enää estää maailman ja ihmiskunnan tuhoutumisen. Ihmisten on tullut aika kohdata todellisuus sekä opetella täysin uusi elämäntapa.

Pelastaakseen ihmiskunnan uskovat ovat ryhtyneet rakentamaan ”arkkia” (*kovtšek*), jossa sen geneettinen ja kulttuurinen informaatio voisi säilyä suojassa uhkaavilta katastrofeilta. Laattatektonisesti vakaa ja neutraalin puhdas ”Luvattu maa” (*Zemlja obetovannaja*) nähdään tarkoitukseen otollisena paikkana. Taigalle perustettu yhteisö tarjoaa uskovien mukaan parhaat edellytykset maailmasta irtautumiseen, harmonian tavoitteluun ja ekologisesti kestävään omavaraiseen elämään. Nykyään 4000–5000 Siperiassa asuvaa Vissarionin seuraajaa (Viimeisen testamentin kirkko ei pidä kirjaa jäsenistään, joten tarkkojen lukujen ilmoittaminen on vaikeaa) muodostavat yhden maailman suurimmista uskonnollis-ekologisista yhteisöistä. Maailmanlaajuisesti haastattelemani seuraajat arvelivat Vissarionilla olevan jopa kymmeniätuhansia kannattajia.

Viimeisen testamentin kirkon synty ajoittuu yhteiskunnallisesti kuohahtelemaan 1990-luvun alkuun, jolloin Neuvostoliitto hajosi. Jo perestroikan kaudella alkanut avoimuuden ajanjakso antoi ihmisille vapauden kysellä ja kyseenalaistaa asioita. Vapauden käänköpuolena oli toisaalta turvattomuus: monet ennestään itsestään selvinä pidetyt asiat ja verkostot murtuivat ja pakottivat ihmiset ottamaan itse vastuuta valinnoistaan. Neuvostokansalaisen valmiiksi annetun identiteetin tilalle piti löytää jotakin uutta, ja moni päätyi etsimään elämälleen syvempää tarkoitusta. Kun samaan aikaan maahan alkoi tulvia ideologioita ja uskontoja, ihmisillä oli mistä valita. Monet antautuivat, tai ajautuivat, uuteen rooliin – etsijöiksi. (Kääriäinen 2004, Pelkmans 2009, Šterin 2004.)

Uususkonnollisille liikkeille tyypilliseen tapaan Vissarionin seuraajat omaavat holistisen maailmankuvan, joka korostaa kaikkien asioiden riippuvuutta toisistaan. Uskovien ajattelulle on ominaista myös evolutionismi, jonka mukaan universumi, ihmiset mukaan lukien, ovat jatkuvan kehityksen tilassa. Holismiin ja evolutionismiin liittyy käsitys siitä, että ihmisten valinnat vaikuttavat maailmankaikkeuteen ja sen kehityksen saamiin suuntiin. Tavoitteenaan uskovat pitävät pääsyä harmoniaan maailmankaikkeutta säätelevien aineen ja hengen lakien kanssa. Kehittämällä tietoisuuttaan ja puhdistamalla sieluaan seuraajat uskovat lähestyvänsä universaalista rakkauden tilaa, olemassaolon syvintä olemusta. Seuraajat odottavat aikaa, jolloin ihmiskunta siirtyy vanhasta ”voiman valtakunnan” (*tsarstvo sily*) ajasta uuteen, positiivisuutta huokuvaan ”sielun/hengen valtakuntaan”

(*tsarstvo duši*). Odotus konkretisoituu selkeimmin Viimeisen testamentin Siperian-yhteisössä. (Vrt. Hanegraaff 2007; Ketola 2008, 215–219.)

Seuraajien näkemykset maailmankaikkeuden ja ihmisen luonteesta heijastuvat heidän käsityksiinsä kääntymyksestään. Kääntymysnarratiiveissa kehitysprinsiippi on vallitseva: seuraajat ymmärtävät kääntymyksensä ”henkistä heräämistä” seuraavana valintana, etappina korkeampaan tietoisuuteen ja jalompaan ihmisyyteen johtavalla tiellä. Jokainen valinta nähdään pelastuksen kannalta merkityksellisenä, ja usko valitaan joka päivä uudelleen. Näkemys korostaa ihmisen oman aktiivisuuden merkitystä suhteessa kasvuun. Vissarion ei ole messias, joka pelastaa uskovan, mutta hän voi näyttää sinne tien.

Tavoitteeni ei ole selittää tyhjentävästi kääntymyksen jokaista nyanssia. Pyrin pikemminkin pohtimaan kääntymystä tavalla, jossa korostuvat kääntymyksen prosessinomaisuus ja kääntymyksen ulottuvuudet arjessa. Näkökulma kumpuaa sekä seuraajien omasta puheesta että teoreettisesta viitekehyksestäni. Kysyn, miten kääntymysprosessi rakentuu, ja miten se muuttaa kääntyjän elämää ja ymmärrystä. Mistä kääntyvä luopuu, mitä hän saa tilalle? Miten entisestä ja nykyisestä elämästä puhutaan ja miten ne nivoutuvat yhteen? Miten uskoon liittyvät valintatilanteet ilmenevät käytännössä? Mikä tekee kääntymyksestä ”aidon”? Mikä seuraajana elämisessä on tärkeintä? Minua kiinnostaa, miten alati muutoksessa oleva kääntyjäidentiteetti rakentuu ja miten sitä ylläpidetään.

Tutkimusaiheen valintaan vaikutti pitkäaikainen kiinnostukseni uskonnollisia ilmiöitä kohtaan. Viimeisen testamentin kirkkoon tutustuin sattumalta. Löysin vuonna 2010 liikettä käsittelevän artikkelin GEO-lehdestä (4/10), jonka kannessa oleva Vissarionin kuva herätti mielenkiintoni. Aloin hankkia kirkosta lisätietoja lähinnä internetistä. Varsinainen päätös Siperiaan lähdöstä syntyi keväällä 2011. Koska olen asunut Venäjällä ja puhun venäjää, tuntui lähteminen luontevalta. Luvattu maa soi tilaisuuden tutkia yhteisöä, josta ei ole tehty juuri laisinkaan suomenkielistä akateemista tutkimusta. Tutkimusympäristönä Venäjä tarjoi lisäksi houkuttelevan mahdollisuuden soveltaa lähinnä länsimaisessa kontekstissa laadittuja kääntymysteorioita (Neuvostoliiton jälkeiseen) Venäjään, jonka uskonnollinen historia on täysin omanlaisensa.

Jokaiselle informantilleni ja työskentelyäni tukeneelle haluan lausua lämpimän kiitoksen.

1.2. Metodologiasta, aineistosta ja termeistä

Kenttätyöjakso oli olennainen osa tutkimuksen eteenpäin saattamista, ja suurin osa aineistostani on hankittu sen aikana. Aineisto koostuu pääosin haastatteluista, osallistuvan havainnoinnin tuloksista ja Viimeisen testamentin kirkon itse tuottamasta materiaalista: painetuista julkaisuista, videoista, ääninauhoitteista ja virallisen internet-sivuston (<http://vissarion.ru/>) tarjonnasta. Käytän lähdeaineistonani myös jonkin verran Viimeisen testamentin kirkosta kirjoitettuja artikkeleita (journalistisia ja tieteellisiä) sekä sitä käsittelevää audiovisuaalista materiaalia. Tutkimukseni on aineistolähtöinen. Lähdin kentälle joitakin esioletuksia mielessäni, mutten halunnut rajata tarkastelunäkökulmaa etukäteen valikoituun muottiin. Kenttätyö on vaikuttanut pitkälti tutkimukseni saamiin teoreettisiin suuntiin, joita hahmottelen tarkemmin edempänä.

Venäjänkielisten sanojen translitteroinnissa noudatan Suomen kansallista standardia SFS 4900. Translitteroidusta versiosta ei aina voi päätellä alkuperäistä kirjoitusasua. (Korpela 2013 [2000].) Venäjän- ja englanninkieliset sanat kirjoitan kursiivilla, ihmisten ja paikkojen nimet pääosin muun tekstin tapaan. Kursiivia käytän myös teoriaosuuksissa esiintyvien englanninkielisten sanojen kohdalla, elleivät ne ole vakiintuneet suomeen. Sitaattien sulkeissa olevat kursivoinnit tilanteesta riippuen joko selventävät asiayhteyttä tai ilmaisevat informantin käyttämän termin tarkan sanamuodon. Suomennokset ovat omiani.

Huomasin pian kentälle päästyäni kääntymykseen liittyvät käsitteelliset hankaluudet. Ensinnäkin: mistä puhumme, kun puhumme kääntymyksestä? Tutkijoiden parissa asiasta ei ole yhtä selkeää määritelmää. Toiseksi: venäjässä ei ole suoraa vastinetta kääntymys- tai *conversion*-sanoille. Englantia taitamattomille informanteille puhuin ”seuraajaksi/uskovaksi tulemisesta” (*stat posledovatelem/verujuštšim*). Seuraajien omasta puheesta kumpuaviin ilmaisuihin ja käsitteisiin tiivistyvä kokemus kääntymyksen luonteesta osoittautui kuitenkin pian

omia yrityksiäni informatiivisemmaksi työskentelyvälineeksi. Seuraajat kuvasivat uskoontuloaan usein termein ”Opettajan/Totuuden vastaanottaminen” (*prinjatje Ušitelja/Istiny*) ja ”Totuuden sydämeensä ottaminen” (*prinjat Istinu v serdtse svoje*).

Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä kääntymys kuvaamaan paitsi menneisyyteen sijoittuvaa, maailmankatsomukselliseen vakaumukseen ja elämän kulkuun vaikuttanutta tapahtumaa, myös jatkuvaa muutosprosessia, jolle tuo tapahtuma monisyisine ulottuvuuksineen antaa suunnan. Kääntymysprosessia läpikäyviin viittaa kääntyneinä, seuraajina tai uskovina.

1.3. Kenttätyö

*Та́йга... Да километры,
Звезда еле светит
Сибирь... Кто ответит
Тебе, коли крикнешь?*

Taigaa... kilometreittäin,
Tähti tuskin luo loistettaan
Siperia... Kuka vastaa
Sinulle, jos huudatkin?

*Снега — по колено,
А вглубь — ещё выше.
Я в гости к Богу еду,
Один он только слышит*

Lunta — polveen asti,
Syvemmälle — vielä ylemmäs
Ajan Jumalan luokse kylään,
Vain yksin hän kuulee

(Elena Vaenga 2005, Taiga)

Tutkimukseni tukeutuu vahvasti vajaat kolme kuukautta kestäneeseen kenttätyöjaksoon Siperiassa. Matkustin yhteisöön kesäkuun 2011 alussa, Suomeen palasin elokuun lopussa.

Luvattu maa sijaitsee Krasnojarskin aluepiirissä Kuraginon alueella. Lähin suuri kaupunki on Abakan. Abakanista ajaa parissa tunnissa Kuraginon pikkukaupunkiin, josta uskovien asuttama alue varsinaisesti alkaa. Suuri osa Vissarionin seuraajien asuttamista noin 30 kylästä seurailee nauhana toisiaan luonnonkauniina kumpuilevan ajoreitin varrella. Kylistä kenties tunnetuimmat, Petropavlovka, Tšeremšanka, Guljaevka ja Žarovsk, tulevat vastaan vasta tien loppupäässä, niin sanotulla taigavyöhykkeellä (*taežnaja zona*). Kylät eroavat toisistaan kooltaan, väestölliseltä koostumukseltaan ja luonnonympäristöltään.

Tie päättyy lopulta, noin 200 kilometrin päässä Kuraginosta, kirjaimellisesti metsään. Metsässä kiemurteleva polku johtaa yhteisön sydämeen, 730-metrillä Suhaja-vuorella sijaitsevaan Aurinkokaupunkiin (*Gorod Solntsa*). Viimeisen testamentin kirkon ulkopuolella Aurinkokaupunki tunnetaan paremmin Ekopolis Tiberkulina vuoren juurella levittäytyvän Tiberkul-järven mukaan. Paikalla on muitakin nimityksiä, mutta uskovat viittaavat siihen useimmiten yksinkertaisesti "Vuorena" (*Gora*) tai "Kaupunkina" (*Gorod*); useimmiten edellistä nimeä käyttävät Luvaton maan kylissä tai kaupungeissa asuvat uskovat, jälkimmäistä vuorelaiset (*gortsy*) itse. Tässä tutkielmassa käytän rinnakkain Aurinkokaupunki- ja Vuori-nimityksiä. Aurinkokaupunkiin ei koskaan viitata kylänä, mikä kieli paikan tärkeydestä. Vuori on yhteisön henkinen keskus, uusi Jerusalemi.

Suurimman osan kenttätöajasta asuin noin 1000 asukkaan Petropavlovkassa, joka on neljäs kylä Vuorelta laskien. Noin 90 % Petropavlovkan asukkaista on Vissarionin seuraajia, mikä on enemmän kuin monessa muussa kylässä. Siinä missä Aurinkokaupunkia voisi kuvailla yhteisön hengelliseksi pääkaupungiksi, on Petropavlovka sitä kulttuurisessa mielessä. Kylässä on järjestetty yhteisön päätapahtuma, elokuinen hyvien hedelmien juhla (*prazdnik dobryh plodov*), aina vuoteen 2010 asti, jolloin sen hengellinen osuus siirrettiin Vuorelle. Juhlaan liittyvä festivaaliohjelma konsertteineen ja erilaisine esityksineen toteutetaan edelleen Petropavlovkassa. Niin ikään yhteisön temppeli (*hram*) – Vuorelle rakennettiin kenttätöni aikana uutta temppeliä tulipalossa tuhoutuneen tilalle –, hallinnollisena keskuksena toimiva Minusinsk-talo, monitoimitila Angar sekä kädentaitoja painottava tyttökoulu sijaitsevat Petropavlovkassa.

Petropavlovkassa on rajoitetusti julkisia palveluita. Sieltä löytyy kaksi kioskin kokoista kauppaa, paikallinen ja yhteisön ylläpitämä. Molemmat myyvät ruokaa ja yleisimpiä kotitaloustarvikkeita. Yhteisön kaupassa ei myydä lihaa, alkoholia, tupakkaa tai virvoitusjuomia. Kylässä on myös biopesuaineliike *Amwayn* myymälä, klubitalona toimiva vanha puurakennus sekä postilaatikko Venäjän sisäistä postiliikennettä varten. Koska rahankäyttöä vältetään, yhteisön jäsenet auttavat toisiaan tarpeen mukaan. Jos seuraaja tarvitsee esimerkiksi tukanleikkuuta, lastenhoitoapua, tulkkia, puunveistäjää, ompelijaa tai lisäkäsia keittiöön, apulaisia yleensä löytyy. Petropavlovkasta vajaan viiden kilometrin päässä sijaitsevassa

Tšeremšankassa on enemmän kauppoja, valtion ylläpitämä koulu ja pieni virasto, jossa voi hoitaa muun muassa ulkomaalaisten rekisteröitymiseen liittyviä asioita. ”Arkea suuremmat” asiat hoidetaan Kuraginossa tai Abakanissa. Kuraginosta Tšeremšankaan sekä Guljaevkaan liikennöivä bussi ajoi päivittäin Petropavlovkan läpi. Yhteydet ovat parantuneet vuosien myötä; ennen busseja kulki pari viikossa.

Petropavlovkassa sijaitsee majatalo, jossa yhteisössä vierailevat voivat asua. Taloa kutsutaan ”Saksalaistaloksi” (*Nemetski dom*), ilmeisesti saksalaisen rakennuttajansa mukaan. Asuin majatalossa yhdessä sitä pyörittävän ukrainalaispariskunnan ja Moskovasta vastikään muuttaneen naisen kanssa. Olin erityisen iloinen saamastani paraatipaikasta: huoneeni ikkunasta avautui näkymä suoraan tempelille. Asumismuoto oli enemmän kodin- kuin hotellinomainen. Työskentelimme, söimme ja vietimme vapaa-aikaa yhdessä talonväen kanssa. Luonamme kävi usein paikallisia seuraajia. Muita vieraita oli alkukesästä vähän, loppukesä oli vilkkaampi. Ulkopaikkakuntalaisista kyläilijöistä osa oli uskovia ja osa muista syistä yhteisöstä kiinnostuneita, kuten krasnojarskilainen joogaopettaja ja lomaansa viettävä ekonomi, moskovalainen matkailuyrittäjä ja pari ulkomaalaista toimittajaa. Yhteisöstä kiinnostuneiden ja seuraajien välisten keskusteluiden seuraaminen rikastutti aineistoani. Moni asia aukeni ja täsmentyi näiden keskustelujen myötä.

Vietin yhteensä kaksi viikkoa Aurinkokaupungissa neljässä eri jaksossa, joista ensimmäinen kesti viikon ja muut muutaman päivän kerrallaan. Vierailut Vuorella pitää suunnitella etukäteen, sillä sekä perille pääsemiseen että asumiseen liittyvät omat haasteensa. Matka on melko pitkä, ja kaikki henkilökohtaiset tarvikkeet ruokaa ja makuupussia myöten tulee viedä mukanaan. Vuorella ei voi ostaa mitään, sillä kauppoja ei ole. Asuminen järjestyy vuorelaisten luona tai leirialueella Aurinkokaupungin rajojen ulkopuolella. Itse asuin Vuorella kahdessa perheessä ja kahden pariskunnan kotona. Toinen pariskunnista asui *hutorissa* eli erämaa-asumuksessa Vuorelle johtavan metsäreitien varrella. Viimeisin vierailuni poikkesi edellisistä: elokuussa seuraajat nousivat Vuorelle sankoin joukoin juhlistamaan Vissarionin ensimmäisen saarnan muistopäivää.

Ensimmäiset viikot kuuluivat yhteisön elämänrytmiin totuttelussa. Moni arkeen liittyvä perusasia aukeni käytännön myötä vasta kentällä: miten valmistaa ruokaa ilman juoksevaa vettä, kuinka erottaa rikkaruoho porkkanasta, miten toimia, kun

kolokol (suuri kello) kajahtaa kylän yllä, ja miten tottua sinuttelemaan vieraita ihmisiä maassa, jossa teitittely on ennemminkin sääntö kuin poikkeus (Vissarionin yhteisössä kaikki sinuttelevat toisiaan ikään ja asemaan katsomatta). Jouduin myös käymään perusteellisesti läpi yhteisön oppeja. Moni asia oli minulle kokonaan uusi tai poikkesi informaatiosta, jota olin ennen kenttäjaksoa hankkinut erinäisistä artikkeleista, lehdistä ja internetistä. Seuraajat totesivatkin joidenkin yhteisön käytänteiden vuosien varrella muuttuneen.

Positiiviseksi yllätyksekseni tutkimukseeni suhtautuminen oli avointa, ja antropologiasta oltiin yleisesti kiinnostuneita. Pääsin osallistumaan yhteisön arkeen lähes rajoituksetta, minkä ansioista aineistoa kertyi runsaasti. Kenttätöyöhön liittyi kuitenkin myös haasteita, jotka konkretisoituivat kouriintuntuvalla tavalla. Etenkin oman henkilöni ja tutkijan roolin sekoittuminen toisiinsa muodostui jossakin määrin ongelmalliseksi.

Eräs informanttini sanoi minulle tutkimuksestani kuultuaan, että voisin kyllä tarkkailla yhteisön ja uskovien elämää, mutta ainoastaan kokemalla ja näkemällä asioita itse saattaisin todella ymmärtää, mistä Vissarionin seuraamisessa on kyse. Näin sanoessaan hän kiteytti klassisen ongelman: uskontoetnografiaa tuskin on mahdollista tehdä objektiivisesti, ja vaikka olisikin, täysin ulkopuoliselta tarkkailijalta jäisi todennäköisesti huomaamatta jotakin tutkittavien todellisuuden kannalta oleellista. On kuitenkin huomattava, että myös sisäryhmäläiseksi ryhtymisessä piilevät omat vaaransa. (Rambo 2003, 214; Opas 2004, 166–169.) Kenttätöyön onnistuminen vaatii kaksinaista rooliutumista: yhtäältä se edellyttää puolueetonta havainnointia (*etic*-näkökulma), toisaalta empatiaa tutkittavia kohtaan sekä pyrkimystä ymmärtää ilmiöitä ikään kuin sisältä käsin (*emic*-näkökulma) (Rambo 2003, 214). Koska antropologia ei ole eksakti tieteenala, ja koska tutkijan arviot näkyvät aina lopputuloksissa (Rambo 1993, 142–144), koen tärkeänä omien positioideni avaamisen suhteessa tutkimusyhteisöni ja -kysymykseeni.

Tiiviissä ja syrjäisessä yhteisössä, jolla on selkeä käsitys totuudesta, vahva usko lähenevään maailmanloppuun ja täysin omat tapansa, kadotin välillä otteen omaan todellisuuteeni. Jakaessani arjen seuraajien kanssa en voinut välttyä pikku hiljaa sopeutumasta tähän uuteen, joskin väliaikaiseen, elämäni. Kuten Barker (1998, 8) toteaa, ajan myötä ”tietoisuuden” kasvamista ei voi välttää. En ollut kuitenkaan

sisäpiiriläinenkään, vaikka maailma yhteisön ulkopuolella tuntui päivä päivältä epätodellisemmalta. Olin ajoittain hyvin ahdistunut. Yhteisön todellisuuden kaikkea läpileikkaava, usein sanaton, läsnäolo pakotti minut syvälle oman arvomaailmani pohjamutiin. Sen sijaan, että olisin iltaisin istunut tarkastelemaan aineistoani teoriakirjojen valossa, usein yllätin itseni pohtimasta vastauksia uskovien varovaisiin kysymyksiin siitä, mitä itse mahdoin Vissarionista ja yhteisöstä tuumia.

"Kuplassa" elämisen tunnetta ei helpottanut se, ettei talossamme ollut radiota, sanomalehtiä tai televisiota. Puhelut olivat kalliita, internetiä sain käyttää pari kertaa viikossa. Usein yhteys oli niin huono, etten voinut lukea edes sähköpostejani. Kontaktini ulkomaailmaan olivat vähäiset. Ilokseni elokuussa Petropavlovkaan saapui kaksi puolalaista antropologia, joiden kanssa tein pari haastattelua. Nämä itseäni kokeneemmat antropologit auttoivat minua kehittämään työskentelytapojani. Heidän kanssaan pystyin myös jakamaan monia yhteisöön liittyviä ajatuksiani, joista en välttämättä olisi halunnut puhua uskoville. Myös kenttäpäiväkirja ja aika ovat auttaneet kokemusten ja aineiston työstämisessä. Palattuani Suomeen ja aloitettuani kirjoitusprosessin olen saanut etäisyyttä asioihin, joiden käsitteleminen paikan päällä usein tuntui haastavalta.

Tiiviiseen kenttäjaksoon liittyi myös paljon etuja. Selkeärajaisessa yhteisössä eläminen auttoi saamaan melko nopeasti kiinni siitä todellisuudesta, jossa uskovat elävät. Uskon niin ikään, että keskusteluissa, joita varsinkin kenttäjaksoni keskivaiheilla kävin, pääsin syvemmälle ihmisten ajatteluun juuri sen ansiosta, että esitin myös henkilökohtaisia kysymyksiä. Monista keskusteluista muodostui pikemminkin dialogeja kuin kyselytuokioita. Uskon tämän vaikuttaneen siihen, että uskovat ottivat puheeksi myös aiheita, joihin omat kysymykseni eivät olisi keskustelua johdattaneet.

Yleisesti ottaen koin kenttätyöjakson kiinnostavana ja opettavaisena. Ilman ”syvällä käymistä” moni kääntymykseen liittyvä kysymys olisi jäänyt tutkimukseni osalta vastaamatta.

1.4. Haastattelut

Tein haastatteluja lähinnä Petropavlovkassa ja Vuorella. Aloitin yleisistä teemoista: halusin taustoittaa tutkimustani tutustumalla arvoihin, oppeihin ja jokapäiväisen elämän kuvioihin uskovien todellisuudesta käsin. Koin tärkeäksi hahmotella yleiskuvaa paitsi havainnoimalla, myös keskustelemalla arjesta.

Haastattelin petropavlovkalaista yhteisön luottamushenkilöä, Volodja Vedernikovia, Vissarionin läheistä ystävää ja ”oikeaa kättä”, Viimeisen testamentin¹ toimittanutta Vadim Redkiniä, sekä Vuorella asuvaa pappia, Sergei Tševalkovia. Vissarionin tapaamiseen minulla ei ollut mahdollisuutta. Edellisten lisäksi haastattelin yhteensä 30:tä seuraajaa, joista yhdeksää tapasin useammin kuin kerran. Pintapuolisemmin jututin noin 25 muuta uskovaa. Informanttien ikä vaihteli 14 vuodesta arviolta 65 vuoteen enemmistön ollessa 20–55-vuotiaita. Juttelin myös lasten, muutamien nuorten sekä jo parin iäkkäämmän seuraajan kanssa. Enemmistö informanteista asui Siperian-yhteisössä, muutama oli yhteisössä vierailulla tai asuntoa etsimässä. Seitsemän tapaamaani seuraajaa (kaksi avioparia, yksi nuori nainen ja kaksi noin 40-vuotiasta miestä) muutti Siperiaan kenttätyöni aikana, mikä antoi tilaisuuden verrata yhteisöön vasta tulleiden ja siellä jo pidempään asuneiden tarinoita ja näkemyksiä keskenään.

Suurin osa haastatteluista oli teemahaastatteluja. Kerroin seuraajille, mistä olin kiinnostunut, ja esitin kysymyksiä, joihin seuraaja sai vastata parhaaksi kokemallaan tavalla. Osan kysymyksistä esitin kaikille. Jatkokysymyksiä tein usein keskustelun luonnollisen etenemisen perusteella. Kuten sanottu, alussa paneuduin hahmottelemaan myös yhteisön oppeja ja taustoja kääntymykseen liittyvien kysymysten ohella, jälkimmäisissä keskityin lähinnä Vissarionin seuraamiseen liittyviin teemoihin. Noin puolet haastatteluista on nauhoitettu, puolet kirjattu muistiin manuaalisesti. Epämuodollisemmista keskusteluista tein muistiinpanoja joko paikan päällä (mikäli kynä ja paperia oli saatavilla) tai jälkikäteen. Haastattelujen pituus vaihtelee 15 minuutista pariin tuntiin.

---

¹ Vissarionin elämäntapahtumia, keskusteluja, puheita ja opetuksia on koottu moneen osaan (kenttätyöni aikaan osia oli 12) jakautuvaan Viimeiseen testamenttiin (*Poslednii zavet*). Kerrontatyylinsä ja vanhahtavan kieliasunsa puolesta Viimeinen testamentti muistuttaa Uutta testamenttia.

1.5. Muu aineisto

Osallistuin aktiivisesti yhteisön arkeen. Pyrin elämään samankaltaista elämää kuin yhteisön jäsenet. Kävin usein aamu-, keskiviikko- ja sunnuntailiturgioissa, työskentelin puutarhassa ja isäntäperheideni kodeissa sekä osallistuin kulttuuritapahtumiin ja illanviettoihin. Noudatin yhteisön linjaa ruokavaliossani (lakto-ovo-vegetaarinen). Pukeutumiseen tai käyttäytymiseen ei liittynyt erityisiä normeja. Edellä mainittujen rientojen lisäksi pääsin osallistumaan myös hääjuhlaan sekä Maa-äidille (*Zemlja Matuška*) omistetun, kesäkuussa vietettävän kiitollisuuden päivän (*den blagodarenie*) juhlintaan Petropavlovkassa. Vuoden päätapahtumaan, elokuusta hyvien hedelmien juhlaa vietin seuraajien kanssa niin Petropavlovkassa kuin Vuorellakin. Yhteisön jokaviikkoiset kokoukset (*sobranie*) olivat minulta suljettuja – niihin voivat osallistua vain vakituisesti Luvattulla maalla asuvat seuraajat. Kokouksissa käsitellään yhteisön sisäisiä asioita sekä seuraajien hyvinkin yksityisiä kysymyksiä.

Ruokapöydästä muodostui tutkimuksen edistymisen kannalta tärkeämpi paikka kuin työpöydästäni. Aterioin isäntäväkeni kanssa kolmesti päivässä, ja pääsin samalla kuuntelemaan kiinnostavia keskusteluja epämuodollisissa ympyröissä. Yleensä puheenaiheina olivat yhteisön elämään ja taloudenhoitoon liittyvät asiat tai uskontoon ja henkilökohtaisiin kokemuksiin liittyvät kysymykset. Ruoan tai teen äärellä keskusteltiin myös varsin avoimesti edellä mainittujen kokousten annista. Tein myös retkiä yhteisössä 16 vuotta asuneen latvialaisen Antonin kanssa. Hän kertoi minulle Vissarionin ja yhteisön historiasta, esitteli temppeliä ja tutustutti minut moneen uskovaan. Kiitollinen olen myös Elenalle, joka auttoi käytännön järjestelyissä, kertoi avoimesti omasta uskostaan ja piristi vielä illalla punaisen lankansa kadottanutta antropologia.

Haastattelujen ja havainnoinnin ohella käytän aineistonani yhteisön tuottamia nauhoitteita, videoita sekä yhteisön julkaisemia lehtiä, *Zemlja Obetovannajaa* (Luvattu Maa) ja *Ženššina Miriä* (Naisten Maailma/Rauha). Lehdissä on muun muassa otteita Viimeisestä testamentista, seuraajien haastatteluja sekä yhteisön elämäntapaan liittyviä juttuja esimerkiksi puutarhan- ja lastenhoidosta. Hankin

myös Viimeisen testamentin 12 osaa käsittävän tietokoneohjelman sekä Vissarionin opetuksia sisältävät kirjaset *Slovo Vissariona* (Vissarionin sana), *Poslednaja Nadežda* (Viimeinen toivo) ja *Posleslovije* (Jälkisanat). Lisää luettavaa löysin yhteisön kotisivuilta (<http://vissarion.ru/studies/index.htm>).

Vaikka suuri osa informanteista antoi luvan käyttää nimeään, kutsun heitä peitenimillä. Koska yhteisö on pieni, voivat tiedot kotimaasta, sukupuolesta ja iästä paljastaa seuraajan. Edellä mainitusta syystä en kuitenkaan näe tätä ongelmana. Seuraajat vakuuttivat kertovansa uskostaan mielellään; heillä ei ollut salattavaa. Oikeita nimiä käytän kirkon ”virallisia kasvoja” edustavien Redkinin, Tševalkovin ja Vedernikovin tapauksissa. Myös yhteisöstä julkaistua materiaalia siteeratessani viittaan seuraajiin siten kuin heidän nimensä julkaisuissa mainitaan.

1.6. Tutkielman kulku

Tutkimus rakentuu monihuippuisen vuoriston muotoon. Tarkoitukseni on kartoittaa aluetta, jolla kääntymyksen, muutoksen ja kehityksen käsitteet viitoittavat suuntia. Keskeisiksi käsitteiksi nousevat prosessi ja muutos, jotka saavat lukuisia abstrakteja ja konkreettisia vivahteita niin teoreettisissa keskusteluissa kuin kääntyneiden jokapäiväisessä elämässäänkin.

Liikkeelle lähdän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen esittelyllä. Aluksi käyn lyhyesti läpi uskonnollisen kääntymyksen tutkimuksellista historiaa, minkä jälkeen avaan tutkimukseni kannalta keskeisimpiä teoreettisia näkökulmia. Työssäni haluan kiinnittää huomiota etenkin niihin teoreettisiin apuvälineisiin, joiden avulla kääntymyksen sitoutumis- ja seurausvaiheet pääsevät tarkastelun keskiöön. Luvun tarkoituksena on niin ikään täsmentää kääntymykseen liittyvää terminologiaa ja omaa käsitteistöäni.

Teoriaosuuden jälkeen luon yleiskatsauksen Neuvostoliiton ja Venäjän uskontohistoriaan. Tarkastelen perestroikaan liittyneitä muutoksia luovien erityisesti niiden nostattaman hengellisen etsijyyden aallokossa. Taustoittaminen on tärkeää, sillä Viimeisen testamentin kirkko on selkeästi 20 vuoden takaisen murroskauden hedelmä.

Etnografisen osuuden jälkeen tarkastelen lähemmin Viimeisen testamentin kirkkoa, sen oppia ja Siperian-yhteisön arkea. Esittelyosuutta seuraavat varsinaiset analyysikappaleet, joiden sisäinen rakenne noudattaa kääntymyksen kronologiaa. Kääntymyksen taustoista etenen sitoutumisen kautta kääntymyksen seurauksiin ja uskon ylläpitämiseen liittyviin kysymyksiin. Analyysilukujen jälkeen on johtopäätösten aika.

2. KÄÄNTYMYS – MUUTOKSEN KIELI

Tutkimuksessani nojaudun pääasiallisesti tapaan, jolla antropologit Rebecca Sachs Norris ja Joel Robbins sekä uskontopsykologi Lewis Rambo ovat uskonnollista kääntymystä käsitelleet. Tutkimuksen tiettyjen teemojen kannalta olennaisia huomioita ovat esittäneet myös antropologit Birgit Meyer, Diane Austin-Broos sekä uskontososioologisesti kääntymystä lähestyvät John Lofland ja Rodney Stark.

2.1. Miksi uskonnollinen kääntymys kiinnostaisi antropologia?

Antropologiassa uskonnollisen kääntymyksen tutkimusperinne on melko nuori, vaikka uskonto ilmiönä on kiinnostanut antropologeja tieteenalan alkuvaiheista saakka. Varhainen antropologia keskittyi tarkastelemaan uskonnon sosiaalisia sekä funktionaalisia puolia, ja kiinnitti paljon huomiota muun muassa eri yhteisöjen rituaaleihin ja symboleihin. Uskonnollisia ihmisiä lähestyttiin pitkään näkökulmasta, joka otti ikään kuin annettuna tutkittavien kuulumisen – etenkin kollektiivisissa heimoyhteisöissä – tiettyyn uskonnolliseen viitekehykseen sosialisointin ja initiaatioiden kautta. Ennen kolonialismin vaikutuksia, laajamittaista lähetystyötä, vapaan liikkuvuuden aikaa ja globaalien verkostojen muodostumista näin tietysti pitkälti olikin. (Vrt., Austin-Broos 2003; Buckser & Glazier 2003; Eriksen 2009 [2004], 273–296.)

Antropologien kiinnostus uskonnollista kääntymystä kohtaan heräsi muiden tieteenalojen vanavedessä muutama vuosikymmen sitten. Tutkimuskenttää alkuvaiheissa, viime vuosisadan vaihteesta lähtien, hallinneet psykologit nivoivat kysymyksen osaksi ihmisen elämänkaarta ja nuoruusiän kehitystä. Sosiologit ja sosiaalipsykologit, jotka alkoivat vallata tutkimusalaa 1900-luvun puolivälistä alkaen, yhdistivät kääntymyksen edelleen nuoruuteen. Ajan myötä painopisteet ovat kuitenkin vaihtuneet. Siinä missä aiemmin kääntymys nähtiin äkillisenä tapahtumana, nykyään sitä lähestytään asteittaisena kehityskulkuna. Kristinuskon ohella kääntymystä on alettu tutkia myös muiden uskontojen piirissä. (Buckser & Glazier 2003, xii-xiii.)

Tutkimuksellisen otteen muuttumiseen vaikutti länsimaissa 1960-luvulla alkanut uudenlaisen hengellisen etsinnän aika ja uususkonnollisen liikehdinnän kasvu. Vaihtoehtoisten liikkeiden saama suosio ja toisaalta negatiiviset mediakohut johtivat niin kutsutun antikulttiliikkeen muodostumiseen, joka levitti tietoa uususkonnollisten liikkeiden oletetuista vaaroista ja näki missionaan ”pelastaa” takaisin niihin liittyneet usein nuoret ihmiset. (Barker 1984, 64; Barker 1998, 16–19; Beckford 1986 [1985], 5-6.) Tämä vastakkainasettelu kirvoitti myös sosiologien, psykologien ja uskontotieteilijöiden kiinnostuksen aihepiiriä kohtaan. Haluttiin tutkia, mistä liikkeissä oikeastaan oli kyse, miten niihin liittyminen tapahtui ja millaista sitoutumista liittyneiltä odotettiin. Oliko syytä pitää kääntyneitä ”aivopesun” uhreina vai olivatko he liittyneet liikkeisiin vapaaehtoisena ja tietoisena harkinnan seurauksena? (Vrt. Barker 1998; Beckford 1986 [1985]; Lewis & Petersen 2005, 3-10.) Pikku hiljaa myös antropologit alkoivat tuoda näkemyksiään julki. Viime aikoina yhä useammat heistä ovat lähteneet kehittämään malleja ja teorioita, joilla kääntymyksen herättämiä laajoja kysymyksiä voidaan lähestyä (Austin-Broos 2003; Buckser & Glazier 2003; Rambo 1999). Buckserin ja Glazierin (2003, xii) mukaan antropologian erityisenä haasteena on osoittaa kulttuurin osuus siellä, missä etenkin kääntyneet itse kokevat jumalallisen voiman läsnäolon peittoavan kontekstisidonnaisuudet.

Uskonto on pitkään nähty – ja nähdään edelleen – antropologian piirissä tapana ymmärtää ja tulkita todellisuutta. Näin ollen se on paljon laajempi ilmiö kuin vain nippu yliluonnolliseen kohdistuvia ajatuksia ja uskomuksia; se on eräänlainen teoria

maailmasta. Uskonnon edustajille se muodostaa todellisuuden, jota vasten maailman ja elämän ilmiöitä tarkastellaan, ja jonka kontekstissa oma itseys ymmärretään. Vapaaehtoinen kääntymys muotoutuu tätä taustaa vasten moniksi kysymyksiksi, jotka haastavat pohtimaan muun muassa kulttuurin ja identiteetin välistä dialogia, kääntymyksen sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia sekä kansallisvaltion ja globaaliin talouteen liittyviä prosesseja. Mikäli oletetaan, että uskonto sisältää maailmankuvan ja -katsomuksen perusaineokset, merkitsee uskonnollisen (tai ateistisen/agnostisen) vakaumuksen vaihtaminen radikaalia suunnanmuutosta kääntyjän elämässä. Kääntymyksen laukaisseet syyt, prosessia eteenpäin vievät tekijät ja kääntymyksen mukanaan tuoma muutos herättävät kysymyksiä niistä sosiaalisista prosesseista, joihin kääntymys liittyy. Sillä vaikka kääntymys usein koetaan hyvin henkilökohtaisesti, tapahtuu se aina sosiaalisessa ja institutionaalisessa kontekstissa nivoutuen osaksi suurempia verkostoja ja kehityskulkuja. (Buckser & Glazier 2003, xi; Rambo 1993, 1.)

Vaikka Venäjän ja Neuvostoliiton uskontohistoria poikkeaa monessa suhteessa länsimaisesta kontekstista, nojaa sen tutkimus pitkälti samojen teorioiden ja metodien käyttöön kuin muuallakin tehty tutkimus. Uskonnollinen kääntymys ei tapahtumana rajoitu vain joihinkin yhteiskuntiin ja kulttuureihin. Yksilöllisten tekijöiden ohella yhteiskunnallinen ja kulttuurinen tausta kuitenkin vaikuttavat siihen, millaisissa puitteissa kääntymys voi tapahtua, sekä siihen, millä ehdoin se koetaan ja tulkitaan. Herkkyys sosiokulttuurisille ja yhteiskunnallisille erityispiirteille on erottamaton osa sosiaali- ja kulttuuriantropologista tutkimusta. Vain kattavan etnografian avulla voidaan tehdä kulttuurikohtaisia analyysejä. (Glazier & Buckser 2003.)

2.2. Kenen kääntymys?

Kuten on jo käynyt ilmi, se mitä kääntymyksellä kulloinkin tarkoitetaan, vaihtelee näkökulmasta riippuen. Yhtä, kaikenkattavaa määritelmää ei ole. Yleisesti ottaen tulokulmat voidaan kuitenkin jakaa normatiivisiin ja deskriptiivisiin, joista edelliset lähestyvät kääntymystä teologiselta kannalta, tiettyyn traditioon nojaten. Normatiiviset mallit ovat kiinnostuneita siitä, miten ”aito” kääntymys rakentuu.

Deskriptiivisissä malleissa kääntymystä tarkastellaan ensisijaisesti ilmiönä, kiinnittämättä niinkään huomiota siihen, miten kääntyjä tai uskonnollinen ryhmä itse asiaa katsovat. (Rambo 1993, 3-7.) Kääntymysteoriat kertovat Rambon mukaan usein enemmän tutkijasta kuin kääntyneistä; näkökulma paljastaa position. Siinä missä kääntyjä löytää kokemuksilleen selitysvoiman teologiasta, selittää ulkopuolinen kääntymystä ulkoisista, tutkittavissa olevista olosuhteista käsin, jotka vastaavat hänen käsitystään todellisuuden luonteesta. Ulkopuolisten tulkinnat näyttävät uskonnollisen tahon näkökulmasta usein vääriltä tai riittämättömiltä, ja päinvastoin. (Rambo 1999, 260–261.)

Rambon (1999, 269) mukaan erilaisia teorioita ei tulisi arvostella niinkään tosina tai epätosina, vaan riittävinä tai riittämättöminä suhteessa tutkimuskysymykseensä. Hän esittää, että osa uskonnon ja kääntymyksen sosiologisesta ja psykologisesta tutkimuksesta tulkitsee kääntymystä liian kapeasta, reduktionistista näkökulmasta. Rambo itse kannattaa holistisia malleja, jotka lähestyvät kääntymystä monista eri suunnista. Kääntymystä tutkivien tulisi ottaa huomioon vähintään kääntyjien henkilökohtaiset ja sosiaaliset taustat sekä kulttuuriset ja uskonnosta nousevat tekijät. Kokonaisvaltaisena ihmistieteenä antropologia tarjoaa tähän sopivan areenan. (Rambo 1993, 7-11.)

Tässä tutkimuksessa yhdistelen antropologista keskustelua uskontososiologiaan ja uskontotieteellisiin näkökulmiin. Yhdyn myös Rambon käsitykseen, jonka mukaan teologisten näkökohtien huomioiminen tutkimuksessa on tärkeää. Jotta kääntymyksen ja kääntymyskokemusten kuvaaminen voisi olla fenomenologisesti mahdollisimman totuudenmukaista, tulee tutkijan ottaa vakavasti tutkittavien näkökulmat. (Rambo 1993, 10–11.) Garrettin (ks. Rambo 1993, 11) mukaan uskontoon vakavasti suhtautuminen ei edellytä *uskoa*, vaan *kunnioitusta* kääntymyksen luonnetta kohtaan, ja sen myöntämistä, että kääntymys on *uskonnollinen* prosessi. Uskonnollisen aineksen erityispiirteistä – kyseessä on herkkä, elämän syvimpiä merkityksiä koskettava aihe – johtuen kääntymyksen tutkiminen ja kuvaaminen edellyttää myös hienovaraisuutta (Kamppinen 2004, 189) sekä eläytymis- ja etääntymisvaiheiden vuorottelua (Gothóni 1997).

2.3. Muutosnäkökulmia

Kääntymyksessä voi olla kyse uskonnottomuuden vaihtumisesta uskonnolliseen sitoutuneisuuteen, uskonnon korvautumisesta toisella uskonnolla tai siirtymisestä suuntauksesta toiseen saman uskonnon sisällä, esittää Rambo. Kääntymys näyttäytyy maailmankatsomuksellisenä siirtymänä, jonka yhteydessä entiset ajattelun ja elämisen tavat korvautuvat ainakin osittain uusilla. Keskeiseksi määreeksi nousee muutos. (Rambo 1993, 2-3)

Suuntautuminen jostakin johonkin (*turning from and to*) on myös Austin-Broosin (2003) mukaan kääntymykseen liittyvien asioiden yhteinen nimittäjä. Hän näkee kääntymyksen ennen kaikkea kulttuurisena siirtymänä (*cultural passage*), joka alkaa mahdollisesti ”kokeiluluontoisena”, ja joka ”muodostuu harkituksi, selvän suunnan ja muodon saavaksi muutokseksi. Kääntyneeksi tuleminen merkitsee uudelleen identifioitumista, oppimista, uudelleen järjestäytymistä ja uudelleen suuntautumista.” Kääntymyksessä ei kuitenkaan ole kyse absoluuttisesta katkoksesta suhteessa entiseen sosiaaliseen elämään, vaan prosessista, jonka myötä kääntyjä integroi tietoa ja kokemuksia, sekä kytkeytyy osaksi uudenlaisten suhteiden kenttiä (*new forms of relatedness*). (Mts., 2.)

Tutkimuksessani näen Viimeisen testamentin kirkon uskontona ja näin ollen kulttuurijärjestelmänä (Geertz 1986), joka arvojensa ja elintapojensa puolesta erottuu venäläisestä valtakulttuurista. Yhteiskunnan taholta Vissarion-liikettä kutsutaan usein lahkoksi, mikä kertoo myös osaltaan liikkeen alakulttuurisesta luonteesta (ks. Pranskevičiūtė 2012, 209).

Sachs Norris (2003) on samoilla linjoilla Austin-Broosin (2003) kanssa esittäessään, että kääntymyksessä on kyse asteittaisesta uusien ajattelutapojen omaksumisesta sekä maailmankuvan ja identiteetin muutoksesta. Sachs Norris korostaa kääntyjän taustauskomusten ja maailmankuvan merkitystä sille, miten uudet vaikutteet tulkitaan. Uudet opit, symbolit ja rituaalit ymmärretään hänen mukaansa aina jo olemassa olevien käsitteiden kautta. Kun henkilö kokee uskonnon vastaavan jo olemassa olevaa kokemusmaailmaansa, alkaa assimilaatioprosessi, jonka kuluessa uudet käytännöt ja uskomukset voidaan omaksua. Pikemminkin kuin kertaluontoisena tapahtumana, näyttäytyy kääntymys kehityskulkuna, jossa vanhan

ja uuden välisellä jatkuvuudella on merkittävä rooli. Voidaan puhua kääntjärooliin kasvamisesta.

Sachs Norrisin ajatusta voi – kentälle palatakseni – soveltaa myös etnografian tekemiseen: myös tutkijalla on tausta, jonka pohjalta hän tarkastelee tutkimuskenttäänsä. Tutkija on rakentaa aktiivisesti kuvaa tutkittavistaan (Clammer 1984, 72). Itse esimerkiksi, juutalaiskristillisestä taustasta tulevana, tulkitseen Vissarionin seuraajien kääntymysnarratiiveja vasten oman kulttuurini käsitteitä ja symboleita, enkä näin ollen välttämättä kykene tulkitsemaan ”oikein” asioita, joita aikaisemmin vaikkapa hinduna elänyt minulle pyrki välittämään.

Niin ikään Robbins (2004) ja Meyer (1998) pohtivat kääntymystä muutosperspektiivistä. Heidän tutkimukseksensa ovat valaisevia esimerkkejä siitä, miten kulttuurinen esiyymmärrys vaikuttaa uuden kohtaamiseen, ja toisaalta siitä, miten kokonaisvaltainen asia uskonnollinen kääntymys on.

Meyerin artikkelissa *Make a Complete Break with the Past: Memory and Post-Colonial Modernity in Ghanaian Pentecostalist Discourse* (1998) kääntymyksen radikaaleimmat puolet tulevat esiin. Meyer kuvaa, miten kristinusko, erityisesti helluntailaisuus, yhdistetään Ghanassa moderniin, uuteen aikaan. Siihen liitetään positiivisia määreitä ja toiveita paremmasta, vapaammasta huomisesta. Helluntailaisuus vetää puoleensa etenkin keski-ikäisiä naisia ja nuoria koulutettuja ihmisiä, jotka toivovat pääsevänsä lähemmäs unelmiaan uskonnon avulla. Paitsi hyötynsä, kääntymyksellä on kuitenkin myös hintansa: uusi tulee vastaanottaa irrottautumalla menneestä ja kuolettamalla ”vanha itse”. Pesäeron (*rupture*) tekeminen menneeseen on ghanalaisessa helluntailaisuudessa olennainen osa kääntymystä ja uskonelämää. Pelastuksen saavuttaminen on pitkäaikainen prosessi, jonka saavuttaakseen kääntyneiden on kamppailtava päivittäin paholaisen voimia ja itsekkyyttä vastaan. Kasvun ja kehityksen tärkeys korostuu – uskovana eläminen ei merkitse paikalleen pysähtymistä. Kääntymyksessä on kyse jatkuvasta, ajassa tapahtuvasta taistelusta, kehityksestä ja uudistumisesta vanhan ja uuden ristipaineessa – ”(v)apautumisen ei odoteta tapahtuvan hetkessä, pikemminkin se nähdään pitkän aikavälin prosessina” (mts., 322). Uskoon liittyvät vastakkainasettelut (kuten Jumala-paholainen, me-muut, moderni-traditionaalinen) ja identiteetin uudelleenmuotoilu saavat vahvasti temporaalisia sävyjä. Menneisyys

asettuu alisteiseen asemaan suhteessa kääntymyksen tuomaan uuteen. Alisteisuus konkretisoituu monin tavoin käytännöissä – menneestä pyritään eroon kieltäytymällä esimerkiksi vanhoista esineistä ja juhlista – sekä puheessa, erityisesti kääntymysnarratiiveissa.

Meyerin (1998) tutkimus porautuu kulttuuristen muutosten ytimeen; kääntymys näyttäytyy aikaan sidottuna kysymyksenä, jossa muistamisen ja unohtamisen dialektiikalla on keskeinen asema. Meyer huomauttaa, että täydellinen menneestä irrottautuminen ja sen unohtaminen on kuitenkin mahdotonta, ja osoittaa tapoja, joilla helluntailaisuus käsittelee ambivalenttia suhdettaan moderniin. Hän esittää, että ero menneisyyteen voidaan luoda vain sellaisen muistamisen kautta, jossa menneisyyttä rakennetaan, ohjailaan ja tulkitaan jälkikäteen kääntymyksen myötä omaksutuista näkökulmista.

Robbins käsittelee kirjassaan *Becoming Sinners* (2004) papuausiguinealaisen Urapmin-yhteisön kollektiivista kääntymystä pienestä traditionaalisesta uskonnosta suureen maailmanuskontoon (kristinusko), sekä sitä, miten kolonialismin, kehityksen ja kulttuurien kohtaamisen vaikutukset näkyvät yhteisön jäsenten uskonnollisessa elämässä. Urapmin-yhteisön omistautuminen karismaattiselle kristinuskolle, jossa yhtäältä syntisyyden ja moraalisen vastuun, sekä toisaalta pelastuksen ja milleniaarisen odotuksen teemat toimivat uskonelämän kiintopisteinä, selittyy Robbinsin mukaan pitkälti vanhan ja uuden välisellä dialogilla. Myös tässä tutkimuksessa kääntymys ja sen mukanaan tuomat vaatimukset kasvusta, itsensä kehittämisestä ja puhdistumisesta nivoutuivat tiiviisti yhteen: pelastuminen edellyttää muutosta. Robbinsin ajatukset ovat mielenkiintoisia ja antoisia eritoten siksi, että hän tarkastelee uskontoa vivahteikkaasti sen eletyn puolen kautta. Kääntymys aktualisoituu jokapäiväisissä valinnoissa ja positioissa – näkökulma, jota työssäni haluan korostaa. Robbinsin teos välittää hyvin myös ajatuksen siitä, että paitsi yksilöllinen, kääntymys sekä siihen liittyvä pelastus on myös kollektiivinen projekti.

Kääntymyksen moniulotteisuus tilassa ja ajassa tulee selvästi esiin tarkastelemalla kääntymyksen kronologiaa. Kääntymys voidaan jakaa seitsemään vaiheeseen: kontekstiin (*context*), kriisiin (*crisis*), etsijyyteen (*quest*), kohtaamiseen (*encounter*), vuorovaikutukseen (*interaction*), sitoutumiseen (*commitment*) ja seurauksiin

(*consequences*). Vaiheet eivät välttämättä ole selkeärajaisia, ja prosessin edetessä aikaisempien vaiheiden elementit ovat usein läsnä. (Rambo 1993: 17, 168–169.) Hyvin samaan tapaan kääntymyksen kehityskulkuja ovat kuvailleet myös Lofland (1977) sekä Lofland ja Stark (1965), joihin palaan tarkemmin analyysilukujen yhteydessä.

2.4. Uususkonnollisuudesta ja New Agesta

Uususkontoihin kääntymisen tutkimus muodostaa oman tutkimushaaransa, jonka New Agen ja uususkonnollisuuden rantautuminen länsimaihin, sekularisaatioparadigman² kyseenalaistuminen ja globalisaatio laukaisivat viime vuosisadan puolivälissä (Robbins, T., 2004). Koska Viimeisen testamentin kirkko on uususkonnollinen liike, on aiheellista tarkastella ilmiötä lähemmin.

Uususkonnollisuutta voi lähestyä ainakin kahdesta suunnasta. Usein aihetta tarkastellaan yksittäisten liikkeiden näkökulmasta. Tällöin operoidaan senkaltaisilla termeillä kuin uusi uskonto, uusi uskonnollinen liike tai kultti. Kun viitataan ennemminkin ilmiöön kuin tiettyihin liikkeisiin tai yhteisöihin, puhutaan New Agesta (Uusi Aika/Aikakausi). (Robbins, T., 2004.)

Termillä uususkonnollisuus tai uudet uskonnolliset liikkeet (*New Religious Movements, NRMS*) viitataan useimmiten 1960-luvun jälkeen syntyneisiin uskonnollisiin ryhmiin, joista monet kyseenalaistivat vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen (Beckford 1986 [1985], 23). Aikarajaus ei ole kuitenkaan ongelmaton, sillä uudenlaisen henkisyyden taustalla voidaan nähdä vaikutteita huomattavasti varhaisemmista suuntauksista, kuten teosofiasta, spiritualismista ja transsendentalismista. (Ketola 1999, 419; York 2006 [2004], 309–310.) Nimestään huolimatta harvalla uususkonnolla on myöskään täysin omaa oppia tai rituaaleja. Vaikka uususkonnolliset liikkeet usein pyrkivätkin eroon instituutioista, opillisesti useat niistä edustavat varsin perinteistä teologiaa. (Ketola 1999, 419.)

---

² Ajatus, jonka mukaan elintason nousu, tieteen sekä maallistumisen (sekularisaation) kehitys johtaisivat uskonnon merkityksen vähenemiseen ja lopulta uskonnon häviämiseen. Aihetta ovat käsitelleet laajasti muun muassa Stark ja Bainbridge (1998).

Yhteiskuntaan ja maailmaan suhtautumisensa perusteella uususkonnolliset liikkeet luokitellaan maailman hylkääviksi (*world rejecting*) tai maailmaan positiivisesti suhtautuviksi (*world-affirming*) (Possamai 2007, 154). Wallis (1998, 65–68) lisää jaotteluun vielä maailmaan mukautuvat (*world accommodating*) liikkeet. Viimeisen testamentin kirkko profiloituu tässä luokittelussa maailman hylkääväksi liikkeeksi. Kirkon näkemyksen mukaan maailma on kääntänyt selkänsä Jumalan laeille, mikä ilmenee muun muassa ahneutena, materialismina, ympäristöongelmina ja konflikteina. Vissarionin seuraajat suhtautuvat kielteisesti teolliseen yhteiskuntaan ja sen arvoihin ja peräänkuuluttavat uudenlaisen luontosuhteen löytymistä maanläheisestä, omavaraisesta elämästä. (Vrt. Ketola 1999, 418; Wallis 1998, 39–50.) On kuitenkin huomattava, että jaottelu on lähinnä teoreettinen, ja että myös Viimeisen testamentin kirkossa voidaan tunnistaa piirteitä, jotka yleensä liitettäisiin maailmaan myönteisemmin suhtautuviin liikkeisiin.

Kultti-termillä viitataan nykytutkimuksessa karismaattisen johtajan ohjaamaan pienehköön, yhteiskunnasta usein eristäytyvään ja selkeärajaiseen, apokalyptisen opin omaavaan uskonnolliseen yhteisöön, jonka jäseniltä odotetaan liikkeen johtajalle ja elämäntavoille omistautumista. Kultti on kuitenkin käsitteenä kimurantti ja altis subjektiivisille tulkinnoille. Tieteellisessä tekstissä termin käyttöä tulisi harkita tarkoin, sillä sitä saatetaan käyttää sosiaalisena aseena liikkeitä vastaan. (Lundskow 2008, 279; Richardson 1998.) Liike antaa terminä enemmän liikkumavaraa ja on neutraalimpi (vrt. Ketola 1999, 418). Omaan tutkimusyhteisöni viittaa liikkeenä tai kirkkona, Siperian-yhteisössä asuvista seuraajista puhuessani myös yhteisönä.

Myös New Age on käsitteenä haasteellinen. Se on suuntaa-antava kattotermi, jonka tiukkarajainen määrittelemine on vaikeaa. (Chryssides 2007, Ketola 2008, York 2006 [2004].) Hahmottamista vaikeuttaa se, ettei New Age -liikehdintä ole institutionalisoitunutta: kyseessä ei ole kirkko, kirkkokunta, kultti tai lahko (York 2006 [2004], 308). Oppijärjestelmän sijaan New Age on pikemminkin kokemus tai visio, jonka alle mahtuu hyvin erilaisia liikkeitä ja suuntauksia. New Age -yhteisöt tarjoavat länsimaiselle uskonnollisuudelle vaihtoehtoisia hengellisyyden ja henkisyyden muotoja. Ne korostavat henkisyyttä ja hengellisyyttä uskonnollisuuden ja uskonnon asemesta, intuitiota dogmien, ja yksilöllistä kokemusta sääntöjen

sijaan. (Ketola 2008, 215–219; York 2006 [2004], 309.) Lunkin & Šterin (2010, 248) huomauttavat kuitenkin, että länsimaisen elämäntyylin kritiikistään huolimatta New Agen avoimuus synkretismille uusintaa länsimaisia individualistisia arvoja: jokainen voi yhdistellä ”totuuksia” ja menetelmiä sekä muokata itselleen sopivan utopian itsestään.

New Age -liikkeitä yhdistää ”korkeamman universaalien totuuden” tavoittelu. New Agen kannattajat haluavat löytää inhimillisen potentiaalinsa (Lunkin & Šterin 2010, 248.), ja he korostavat positiivisen ajattelun voimaa – pyrkimällä eroon negatiivisuudesta maailman uskotaan tulevan siksi, minkä sen halutaan olevan (York 2006 [2004], 310).

New Age -liikkeillä on usein voimakas näky tulevaisuudesta; monissa utopioissa ihmiskunta on tajunnut ykseytensä ja luonut uudenlaisen maailman, maanpäällinen paratiisin. Tavoitteeseen pyritään muun muassa ekologista, luontoa kunnioittavaa ja ”kuuntelevaa” elämäntapaa edistämällä sekä korostamalla henkisen kehityksen, tietoisuuden ja itsetuntemuksen lisäämisen tärkeyttä. (Utopiat 1992: 17, 138; Junnoaho 1999, 414–415.)

Edellä kuvatut piirteet luonnehtivat monin osin myös Vissarionin seuraajien uskoa, kuten tutkimuksen edetessä tulemme huomaamaan. Oleellista on panna merkille usko ihmisen lähes rajattomiin mahdollisuuksiin: jokaisen ihmisen sisällä uinuu jumalallinen potentiaali, jonka löytäminen ja käyttöönotto nähdään elämän, tai pikemminkin elämien, mittaisena tavoitteena. Ihmisellä itsellään on avainasema tulevaisuuden luojana. Jotain tästä ajatuksesta tiivistyy Paulo Coelhoon (2012 [2002], 155) luomaan Santiago-pojan tarinaan:

Poika sukelsi Maailman sieluun ja näki, että se oli osa Jumalan sielua ja että Jumalan sielu oli hänen oma sielunsa. Ja hän tiesi, että pystyisi tekemään ihmeitä.

3. USKONNOLLISUUS NEUVOSTOLIITTOSSA JA VENÄJÄLLÄ

Tässä luvussa luon yleiskatsauksen Venäjän ja Neuvostoliiton uskontohistoriaan. Muutokset lainsäädännössä, yleisessä ilmapiirissä ja asenteissa ovat vaihdelleet radikaalisti vuosikymmenien varrella, ja johtaneet lopulta tilanteeseen, jossa uskonnolliset liikkeet saattoivat elpyä ja uususkonnolliset liikkeet itää. Tätä taustaa vasten tarkastelen Vissarion-liikkeen syntyä ja kehityshistoriaa. Taustakontekstin ymmärtäminen avaa oleellisella tavalla sitä todellisuutta, josta käsin monet seuraajat ovat Vissarionin viestin vastaanottaneet.

3.1. Katsaus historiaan

Uskonnollisuus on juurtunut syväälle venäläiseen maaperään, eikä edes neuvostoaika kyennyt sitä tukahduttamaan. Ortodoksinen kirkko on vaikuttanut maassa yli tuhat vuotta, ja suuri osa venäläisistä mieltää itsensä ortodokseiksi. Käsitys termin sisällöstä kuitenkin vaihtelee. Maassa, jossa uskonto yhdistetään herkästi kansalaisuuteen, ortodoksisuus toimii yleensä synonyymina venäläisyyden kanssa. (Kääriäinen 2004, 96–99.) Huolimatta ortodoksikirkon vahvasta asemasta Venäjä on ollut moniuskontoinen koko historiansa ajan. Monilla etnisillä ryhmillä on oma uskontonsa, joista merkittävimpiä ovat kristinuskon eri variaatiot (roomalaiskatolisuus ja protestantismi), islam, buddhalaisuus ja šamanismi. (Lunkin & Šterin 2010, 245.)

Aina 1900-luvun alkuun asti tsaarin johtama valtio ja ortodoksikirkko pitivät yhtä, ja ortodoksisuudella oli valtionuskonnon asema. Kirkon keskeisestä asemasta huolimatta kansan tietämys sen opeista oli huteralla pohjalla. Kansanuskonto oli sekoitus ortodoksista kristillisyyttä ja pakanuutta. Vuosisadan vaihtuessa kansa, josta suuri osa lukeutui talonpoikiin, alkoi vaatia oloihinsa parannuksia. Vuonna 1905 voimakkaat levottomuudet ravistelivat yhteiskuntaa ja johtivat vallankumoukseen. Samana vuonna säädettiin toleranssiedikti, joka paransi ei-ortodoksisten tunnustuskuntien asemaa ja lisäsi uskonnonvapautta. Tsaarinvalta säilyi kuitenkin vuoteen 1917 asti, jolloin bolševikit ottivat vallan ja Neuvostoliitto

perustettiin. Ortodoksisella kirkolla oli tuolloin 117 miljoonaa jäsentä ja 54 000 kirkkorakennusta. (Kääriäinen 2004, 42–47.)

Neuvostoaikana ihmiset yritettiin väkisin vieroittaa ”kansan oopiumista” eli uskonnosta, joka nähtiin uhkana Neuvostoliiton yhtenäisyydelle. Uskontojen vieroksuminen selittyikin pitkälti käytännöllisillä ja poliittisilla syillä. Marxilais-leniniläinen kommunistinen valtionideologia tarjosi uskonnon tilalle tieteelle perustuvaa ateistista maailmankuvaa. Kirkkoja suljettiin ja niille kehitettiin uusia käyttötarkoituksia. Uskonnonvastaiset vainot alkoivat varsinaisesti 1920-luvulla. Vainot ja diskriminointi jatkuivat eriasteisina, joskin hiljalleen hiipuen Juri Andropovin ja Konstantin Tšernenkon kausiin (1982–1984 ja 1984–1985) saakka. (Kääriäinen 2004, 48–50.)

3.2. Perestroika, Neuvostoliiton hajoaminen ja uskonnollisuuden uusi tuleminen

Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen pääsihteeriksi vuonna 1985 valittu Mihail Gorbatšov jatkoi alussa aiempaa uskontopolitiikkaa. Ateismi nähtiin edelleen yhteiskunnallisesti tavoiteltavana. Pari vuotta myöhemmin ilmapiiri kuitenkin lämpeni uskontomyönteisemmäksi, mihin Venäjän ortodoksisen kirkon tuhatvuotisjuhla vuonna 1988 vaikutti. Vaikka juhlien arveltiin herättävän kiinnostusta uskonnollisuutta kohtaan, ei niiden viettämistä haluttu estää. Valtio aikoi kuitenkin pysytellä juhlista erossa ja julkaisi uskonnonvastaisia kirjoituksia. Juhlien saama kansainvälinenkin huomio ja suosio muuttivat kuitenkin suhtautumista. Juhlien jälkeen Gorbatšov tapasi kirkon johtoa ja puhui kirkon tärkeästä roolista maan historiassa. Pääsihteerin vaikuttimet olivat tuttuun tapaan käytännön ja politiikan sanelemia; politbyroon sekavissa tunnelmissa ja vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa myös uskovien tuki kelpasi. Poliittisuudestaan huolimatta siirto heijasteli kaoottiseen tilanteeseen ajautuneen venäläisen yhteiskunnan paluuta historiansa ja arvojensa juurille. (Kääriäinen 2004, 56–58.)

Uskontopoliittisia muutoksia seurasi ristiriita vallitsevien ideologisten tavoitteiden kanssa. Lokakuussa 1990 hyväksyttiin Neuvostoliiton omantunnonvapautta käsittelevä laki, jonka myötä täysi uskonnonvapaus astui voimaan. Lain myötä uskonnolliset yhteisöt saivat tasavertaisen aseman, ja ne saattoivat toimia ilman rekisteröintiä. Laki korosti kirkon ja valtion erottamista toisistaan ja kielsi uskonnollisia yhteisöjä valvovien toimielinten perustamisen. Uskonnonvapaus nähtiin arvona sinänsä. Neuvostoliiton hajotessa 1991 laki periytyi Venäjän Federaatiolle (Kääriäinen 2004: 58–59, 66).

Vuonna 1997 duuma hyväksyi lain ”Omantunnonvapaudesta ja uskonnollisista yhteisöistä”, joka alleviivaa 1990 lain henkeä. Lain tavoitteena oli myös tuoda järjestystä Venäjällä toimivien uskontojen kentälle. Lain mukaan Venäjä sekulaari valtio, jossa mistään uskonnosta ei voi tehdä valtionuskontoa. Uskonnolliset yhteisöt laki jakaa kahteen kategoriaan: uskonnollisiin ryhmiin ja uskonnollisiin organisaatioihin. Edellä mainituilla on oikeus harjoittaa uskontoa ja uskonnollista kasvatustoimintaa jäsentensä keskuudessa. Niillä ei kuitenkaan saa olla omaisuutta, eivätkä ne voi hallita pankkitiliä, kutsua ulkomaalaisia työntekijöitä tai perustaa kasvatuksellisia instituutioita. Toimittuaan 15 vuotta Venäjällä uskonnolliset ryhmät voivat hakea uskonnollisen organisaation statusta. Rekisteröidyillä uskonnollisilla organisaatioilla on juridisen henkilön oikeudet ja uskonnollisia ryhmiä laajemmat toimintavapaudet. Ne voivat esimerkiksi tuottaa ja levittää uskonnollista materiaalia, harjoittaa yritystoimintaa, perustaa oppilaitoksia ja ylläpitää kansainvälisiä suhteita. (Kääriäinen 2004, 67–71). Vuonna 2000 Putin antoi uuden ohjeistuksen kansallisesta turvallisuudesta, joka palautti valvonnan ja kontrollin (mts. 76).

Perestroika ja sitä seurannut Neuvostoliiton murtuminen antoi ihmisille vapauden kyseenalaistaa asioita ja ajatella itsenäisesti. Ihmiset huomasivat, että muutoksen mukanaan tuomissa kuohuissa vain pieni eliitti hyötyi kaaoksesta enemmistön jäädessä kamppailemaan elannostaan. Epävarmoissa olosuhteissa kiinnostus uskontoja ja henkisyttä kohtaan kasvoi räjähdysmäisesti. Etenkin uusien uskontojen esillä pitämät toivon ja yhteisöllisyyden näkökulmat vetosivat ihmisiin, jotka liittyivät uskontoon kuvitelmia paremmasta huomisesta. Totuutta, moraalialia ja tulevaisuudenvisionia korostavat liikkeet saivat enemmän kannattajia kuin

rituaaleihin ja traditioon keskittyvät liikkeet. (Pelkmans 2009, 2.) Se, että vastauksia lähdettiin etsimään uskonnollisuudesta, ei sinänsä ole poikkeuksellista; yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat usein myös uskonnolliseen ilmapiiriin. Ihmiskunnan vahvimmat utopiat ja visiot syntyvät yleensä suurten murroskausien, kuten sotien, jälkimainingeissa. (Junnonaho 1999, 411–413.)

Uskovina itseään pitävien määrä lähti nousuun ja ateistien laskuun. Vuosikymmeniä jatkunut uskonnollisuuden tukahduttaminen oli kuitenkin johtanut siihen, että perustiedot uskonnoista olivat pahasti pölyttyneet ja uskonnollinen perinne katkennut. Usko perinteisiin uskonnollisiin ilmiöihin oli vähäistä. Suosituimpia uskomuksia koko kansan keskuudessa vuonna 1991 olivat Jumala (34 %), kuolemanjälkeinen elämä (17 %) ja sielunvaellus (17 %). 2000-luvulla uskonnollinen kotikasvatus on yhä harvinaisuus. (Kääriäinen 2004: 59–63, 95).

Usein kristilliset uskomukset kyseenalaistetaan Jumalaa lukuun ottamatta. Eikristilliset uskomukset ovat melko suosittuja; lähes puolet venäläisistä uskoo astrologiaan ja magiaan ja suhtautuu kunnioittavasti kansanuskoon ja kohtaloon. (Kääriäinen 2004, 102–104.) Asennoituminen muita uskontoja kohtaan vaihtelee suuresti. Myönteisimmin suhtaudutaan ortodokseihin, muslimeihin ja katolilaisiin. Uususkontojen suhteen mielipiteet ovat torjuvimpia. (Mts. 85–87.) Marginaalisuus, puutteellinen tieto liikkeiden todellisesta luonteesta sekä mediakohut ovat osaltaan luoneet uususkontojen negatiivista julkisuuskuvaa (Šterin 2004, 103). Välillisesti liikkeiden opit ja keskeiset teemat koskettavat kuitenkin suurta osaa väestöstä. Moni tuntee pelkoa, uteliaisuutta ja toivoa suhteessa yliluonnolliseen, tähtitieteeseen, jälleensyntymään, ekologiaan ja katastrofeihin. Ihmiset tuntevat liikkeiden jäseniä, vaikkeivät itse osallistuisi niiden toimintaan. (Lunkin & Šterin 2010, 245–246.)

3.3. Uususkonnollisuus Venäjällä

Venäjällä toimivat uususkonnolliset liikkeet voidaan jaotella (vuodesta 2004 lukien)

1) Venäjälle vasta vuosikymmen sitten tulleisiin vierasperäisiin, jo pitkään olemassa olleisiin uskontoihin, 2) 100–150 vuotta sitten muotoutuneisiin

vierasperäisiin uskontoihin tai New Age -liikkeisiin, ja 3) Venäjällä syntyneisiin uususkontoihin (Kravchouk 2004, 513–514).

Useat uususkonnolliset liikkeet tekivät itseään tunnetuiksi Neuvostoliitossa 1970-luvulta alkaen. Jo ennen 1980- ja 1990-lukujen taitetta esimerkiksi krishnalaisuus, Yhdistymiskirkko ja Sahaja Jooga soluttautuivat maahan. Samoihin aikoihin syntyi myös ortodoksisesta traditiosta ammentavia kotoperäisiä uususkonnollisia liikkeitä, joista isoimpia ovat Voimallisen Jumalanäidin kirkko, Suuri valkoinen veljeskunta ja Viimeisen testamentin kirkko. (Lunkin & Šterin 2010, 245–246.) Kotoperäisiin liikkeisiin voidaan lukea myös Anastasia-liike³, jonka ”takaisin luontoon” -ideologia muistuttaa hyvin paljon Vissarion-liikkeen periaatteita (Pranskevičiūtė 2012). Kotoperäiset liikkeet ovat menestyneet muita paremmin, sillä niillä on ollut kyky mukautua venäläisen kulttuuriin ja historiaan ja täyttää valtionideologian poistumisen jättämä tyhjiö (Kravchouk 2004, 516).

Pääsääntöisesti ei-kristillisten uusien uskonnollisten liikkeiden juurtumista Venäjälle ovat helpottaneet teosofia ja New Age -maailmankatsomus, joista kumpikin on vaikuttanut maassa paljon uusia uskonnollisia liikkeitä pidempään. Teosofian hengessä kehittynyt venäläinen New Age sai vaikutteita erityisesti Nicholas ja Elena Roerichin ajatuksiin pohjautuvasta Elävän Etiikan liikkeestä. Venäläinen ja länsimainen New Age alkoivat sulautua 1990-luvun molemmiin puolin, kun roerichiläisten ajatusten rinnalle alkoi virrata sellaisia ”Uuden Aikakauden” ideoita, jotka neuvostoaikana jäivät massojen ulottumattomiin. (Lunkin & Šterin 2010, 248–249.)

Käännynäisyys ulkomailta tulleisiin ja kotoperäisiin liikkeisiin sai paljon huomiota 1990-luvulla, mikä loi vaikutelman suuresta massailmiöstä. ”Lahkolaisia” arvelaan olleen tuolloin kolmesta viiteen miljoonaan. Uususkonnollisiksi ryhmiksi luokiteltavat liikkeet ovat keränneet yhteensä kuitenkin vain noin 40 000 jäsentä 1990-luvun alusta lähtien. Luvut tasaantuivat 1990-luvun puolivälissä. (Lunkin &

---

³ Muutama tapaamani Vissarionin seuraaja kertoi lukeneensa Vladimir Megren oletetusti fiktiivisiä Anastasia-kirjoja, joiden pohjalta Anastasia-liike syntyi. Kirjasarjassa kerrotaan luonnon helmassa elävästä Anastasiasta ja käsitellään hyvin samankaltaisia asioita, joista vissarionistit puhuvat: ihmisen suhteesta luontoon ja maailmankaikkeuteen, ajatuksen voimasta, ihmisten välisistä suhteista ja lasten kasvatuksesta. Kirjojen innoittamat ovat perustaneet ekokylä, joissa pyritään ihmisen, luonnon ja kosmoksen väliseen harmoniaan. (Pranskevičiūtė 2012, 210.) Kirjasarja on suomennettu nimellä Venäjän Soivat Seetripuut (<<http://www.siperiansembra.fi/suomenkieliset-kirjat,25.html>>).

Šterin 2010, 245; Šterin 2004, 103.) Uususkonnolliset liikkeet ovat kuitenkin kasvaneet Venäjällä voimakkaammin kuin muut uskonnot. Luvut ovat olleet nousujohteisia kvantitatiivisessa ja kvalitatiivisessa mielessä: paitsi lisää kannattajia, ovat uususkonnolliset liikkeet myös kasvattaneet taloudellista voimaansa. (Kravchouk 2004, 513.)

Nyky-Venäjällä uususkonnollisuuden kirjo on moninainen (Lunkin & Šterin 2010, 249). Yleisesti ottaen uususkonnolliset liikkeet ovat sopeutuneet hyvin venäläiseen yhteiskuntaan. Kohuista huolimatta liikkeiden rikollisesta toiminnasta tai epäsosiaalisuudesta ei ole löytynyt juurikaan todisteita, ja ajan myötä osa niistä on kehittynyt vähemmän radikaaleiksi. Monien liikkeiden esillä pitämä milleniaarinen sanoma liittyi alkuvaiheessa pahan neuvostovallan tuhoutumisen odotukseen (Jumalanäidin kirkko) tai sen jättämään perintöön (Valkoinen Veljeskunta ja Viimeisen testamentin kirkko). (Mts. 262–263.)

4. VIIMEISEN TESTAMENTIN KIRKKO

4.1. Vissarion-liikkeen synty ja kehitys

Viimeisen testamentin kirkon synty ja Neuvostoliiton romahdus ajoittuvat historiassa samalle ajanjaksolle. Kuten useimmat liikkeen jäsenet, myös sen perustaja Sergei Torop on kommunismin ajan lapsi. Hän syntyi Krasnodarissa 14.1.1961 rakennustyöläisperheeseen ja vietti melko tavanomaisen lapsuuden. Perhe ei ollut uskonnollinen, mutta Sergein isoäiti, harras vanhauskoinen Tina, hoiti häntä usein. Vanhempiansa erottua alle 10-vuotias poika muutti äitinsä kanssa Siperiaan Abakanin ja Minusinskin tuntumaan. Käytyään koulunsa ja suoritettuaan Mongoliassa asevelvollisuutensa Torop työskenteli tehtailta ja liikennepoliisina aina Neuvostoliiton viime metreille asti, jolloin hän jäi työttömäksi. (Hristova 2007, 339–340.)

Vuonna 1990 29-vuotias Torop koki uskonnollisen heräämisen (*povjazka*), jonka yhteydessä ikään kuin esirippu olisi auennut ja entiseen elämään Jeesuksena

liittyvät muistot palautuneet. Näyssä Toropille kirkastui paitsi uusi identiteetti ”Jumalan Elävänä Sanana” (*Živoe Slovo Boga*), myös hänelle uskottu tehtävä. Ihmiset tulisi herättää egoismin, piittaamattomuuden ja ahneuden horroksesta. Toropin olisi opetettava heille uusi tapa ajatella ja elää. (Kolcheva 2002, 3; Phipps 2003.)

Panchenko arvelee perestroikan aikana yleistyneen lähetystyön ja Uuden testamentin aikaan sijoittuvien elokuvien vaikuttaneen tapaan, jolla Torop seuraajineen identiteettiään ja imagoaan rakensi. Yleisen ulkoasun ohella myös uskovien käytös ja puhetapa muistuttivat filmien tarjoamia esikuvia. (Panchenko 2004, 116.)

Torop kertoo saaneensa Taivaalliselta Isältään kasteen ja siunauksen tehtävänsä varten 30. syntymäpäivänään, minkä jälkeen hän otti käyttöön nimen Vissarion. ”Universumin kielellä” nimen sanotaan merkitsevän ”elämän antajaa” (*dajuštši žizn*). (Hristova 2007, 341.) Vissarion piti ensimmäisen julkisen puheensa 18.8.1991 silloisessa kotikaupungissaan Minusinskissa, päivää ennen Moskovan vallankaappausyritystä. Kannattajakunta oli aluksi pieni. Pääosin se koostui esoteeristen klubien aktiiveista ja etsijöistä, joista monilla oli taustaa uususkonnollisissa liikkeissä. (Panchenko 2004: 114, 117–118.) Pian ensimmäiset seuraajat muuttivat yhteisön keskuksiksi muodostuneeseen Malaja Minusaan, Minusinkin liepeille. Antonin mukaan pioneerit asuivat talkoovoimin rakennetussa Minusinski-talossa yhdessä Vissarionin kanssa, kunnes vuonna 1992 yhteisö suuntasi taigalle. Uutta keskusta kaavailtiin alun perin Guljaevkaan ja Tšeremšankaan. Lopulta se syntyi Petropavlovkaan, jonne Torop asettui. Kannattajakunnan kasvettua uskovia alkoi muuttaa myös lähistön muihin kyliin.

Alkuvaikeuksien jälkeen kuulijakunta kasvoi huomattavasti. PR-taitoisten seuraajien, erityisesti toimittaja Marija Karpinskajan (ks. Hristova 2007, 344; <<http://baschqort.narod2.ru/torop/zalet/>>) ja rock-muusikko Vadim Redkinin, myötä Toropin matkat saivat uutta pontta, ja ne jatkuivat intensiteetiltään vaihdellen aina viime vuosiin asti. Torop on sittemmin pysytellyt Siperiassa. Seuraajat kertoivat, että alkuvuosina tehtiin myös katutason lähetystyötä. Kaupunkeihin syntyi keskuksia, joissa uskovat kokoontuivat. Nykyään niitä on muun muassa Moskovassa, Pietarissa, Jekaterinburgissa, Tallinnassa ja Kiovassa.

Yhteisö rekisteröitiin Krasnojarskin alueen oikeusneuvostossa vuonna 1994 Yhtenäisen uskon yhteisöksi (*Obštšina edinoi very*) (Hristova 2007, 344). Uuden rekisteröitymisen myötä vuonna 2000 yhteisö sai nimen Viimeisen testamentin kirkko (Panchenko 2004, 116). Samoihin aikoihin Vissarion lähimpine seuraajineen päätti rakentaa nykyisen Aurinkokaupungin. Vaikeapääsyisessä maastossa sijaitsevan kaupungin rakennustyöt on suoritettu alusta asti hevos- ja miesvoimin, mikä mainitaan mielellään. Rakentaminen jatkuu yhä, ja tulevaisuudensuunnitelmat ovat kunnianhimoisia. Vuorella asuvan Stepan näytti luonnostelman, jossa näkyi esimerkiksi uima-altaita, kirjasto ja puistoalueita.

Aurinkokaupungin perustaminen ajoittui yksiin Vissarionin Israelin-matkan kanssa, jonka tarkoituksena oli tuoda ”lupaus Palestiinasta Uudelle Luvatuille maalle” (Panchenko 2004, 118.) Matkasta on kuvattu dokumentaarinen video (1994), jonka katselua minulle lämpimästi suositeltiin. Videolla Vissarion vierailee pienehkön kannattajajoukon kanssa Raamatun pyhillä paikoilla ja esiintyy julkisesti. Uskovat puhuivat matkasta sen merkittävyttä korostaen. Osa, kuten matkalle osallistunut Irina, liitti siihen mystisiä ja yliluonnollisia piirteitä; Vastoinkäymisiä oli ollut, mutta niistä kaikista oli selvitty ihmeiden avulla.

Jälleensyntymän muistoliturgian yhteydessä 14.4.2005 tapahtui Vissarionin ulkoasussa radikaali muutos. 14⁴ vuotta käyttämänsä punaisen sijaan hän otti käyttöön valkoisen asun. Vissarion ei selittänyt eleensä merkitystä tarkemmin, mysteeri avautuisi myöhemmin (ks. Hristova 2007, 355.) Erään informanttini mukaan tapahtuma symboloi uuden ajanjakson alkua yhteisön elämässä.

Seuraajien mukaan vuosina 2009–2010 Vissarion vetäytyi mediasta lähes tyystin. Viime aikoina hän on näyttäytynyt entistä harvemmin myös seuraajiensa parissa. Alkuvuosina Vissarion tapasi vierailta kylissä, nykyään hänet voi kohdata vain sunnuntailiturgian ja suurimpien juhlien yhteydessä. Elokuun 2010 jälkeen vuoden päätapahtuman, hyvien hedelmien juhlan hengellinen osuus on järjestetty Vuorella.

---

⁴ Luku 14 on itsessään tähdellinen. Ensinnäkin se viittaa Vissarionin syntymään 14.1. (joidenkin uskovien mukaan kello 14:14). Vedernikovin mukaan luku 14 on astrologisesti hyvin suotuisa ja viittaa opettajaan. Luku toistuu Viimeisen testamentin keskeisissä symboleissa, paikoissa ja rituaaleissa: Petropavlovkan temppelin huipullakin olevassa ”Betlehemin tähdessä” on 14 sakaraa. Aurinkokaupungin keskustasta lähtee 14 säteittäistä tietä. Aurinkokaupungissa suoritettavaan sunnuntailiturgiaan liittyvän ”vaelluksen” aikana pysähdytään 14 kertaa laulamaan psalmeja. En kuitenkaan lähtenyt kovin syvällisesti selvittämään, miten seuraajat numerologiaan suhtautuvat.

Sen sijaan, että Opettaja ratsastaisi Petropavlovkaan kuten ennen, nykyään uskovat saapuvat hänen luokseen. Petropavlovkalainen Lidia kertoi, että myös juhlan kulisseeja on karsittu ohjelman ollessa nykyään entistä pienimuotoisempi.

Vedernikovin ja Petropavlovkassa kirkon hallinnollisia asioita hoitavan Diman mukaan Vissarionilla on maailmanlaajuisesti kymmeniätuhansia seuraajia Siperiassa asuvien noin 4000–5000 seuraajan lisäksi. Kuten johdannossa totesin, kirkko ei pidä kirjaa jäsenistään. Vedernikovin mukaan numeroita tärkeämpää on uskovien ”laatu”. Yhteisössä asuvat seuraajat edustivat kenttätyöni aikaan noin 40:tä eri kansallisuutta. Kannattajamäärän kasvaessa yhteisö on paradoksaalisesti kääntynyt sisäänpäin. Kuten sanottu, Torop ei matkustele eikä mielellään anna haastatteluja. Lähetystyötä ei enää tehdä, sillä seuraajia uskotaan olevan Siperiassa jo riittävästi Vissarionin missiota toteuttamassa. Myös taloudellisia riippuvuussuhteita ulkomaailmaan on pyritty katkomaan. Vuorelle ei enää vuonna 2011 ostettu siemenviljaa, vaan tässä suhteessa saavutettiin omavaraisuus. Taustalla lienee vaikuttanut ajatus ”viimeisestä talvesta”⁵, jonka pari seuraajaa ohimennen mainitsivat. Kukaan ei kuitenkaan suoraan sanonut uskovansa maailmanloppuun vuonna 2012. Yleisellä tasolla maailmaa uhkaavista katastrofeista puhuttiin. Muutama seuraaja kertoi elokuvista, dokumenteista ja kirjoista, jotka käsittelevät erilaisia globaaleja kriisejä ja uhkia, kuten ydinonnettomuuksia ja sähkön loppumista.

4.2. Viimeisen testamentin kirkon organisaatio

Viimeisen testamentin kirkolla ei ole varsinaisia hallintoelimiä tai tiukkaa organisaatiorakennetta. Vissarionin asema kirkkonsa päänä on kuitenkin selvä. Häntä ei pidetä Jumalana, vaan Jumalan Elävänä Sanana (*Živoe Slovo Boga*). Kaikkialla riippuvat Vissarionin kuvat muistuttavat Opettajan läsnäolosta ja elämänohjeista. Joka ilta uskovat hiljentyvät yhdeksäksi minuutiksi kuvien eteen

---

⁵ Maya-kalenterin ja monien New Age -liikkeiden uumoilema uuden ajan alkaminen vuoden 2012 joulukuussa saattoi liittyä tähän, vaikka seuraajat eivät minulle Maya-kalenterista puhuneetkaan. Edellä mainituissa yhteyksissä maapallon galaktisen aseman muuttumisen ja uuteen astrologiseen jaksoon, Vesimiehen aikaan, siirtymisen nähdään merkitsevän valon, rakkauden ja uudenlaisen tietoisuuden ajan alkua (vrt. Chryssides 2007, 9-10; York 2006, 309). Seuraajat olivat astrologiasta yleisesti ottaen hyvin kiinnostuneita.

vastaanottaakseen Vissarionista säteilevää positiivista energiaa. Seuraajien mukaan kuvia ei palvota, vaan ne auttavat heitä keskittämään ajatuksensa Opettajaan. Rituaalia kutsutaan yhdistymiseksi (*slijanie*).

Vaikka yhteisö korostaa tasa-arvoa ja pitää vain Vissarionia muita korkeammassa asemassa, ihmisten välisissä suhteissa on tiettyihin vastuisiin ja rooleihin perustuvia eroja. Nykyään suuren osan yhteisöä koskevista päätöksistä tekee Siperiassa vakituisesti asuvien uskovien muodostama yhteisö, niin kutsuttu yhtenäisperhe (*edinaja semja*), jonka valta on kasvanut entisestään Toropin vetäytyttyä takalalle. Kokouksia on viikossa useampia: osa niistä on yleisiä, osa vain miehille suunnattuja. Miehet osallistuvat kaikkiin kokouksiin, naisille osallistuminen on vapaaehtoista. Kokouksissa keskustellaan ja päätetään yhteisistä asioista. Ratkaisut noudattavat Viimeisen testamentin periaatteita ja Opettajan kulloisiakin ohjeita. Toisin kuin yhteisön muu toiminta, kokoukset ovat ulkopuolisilta suljettuja.

Yhtenäisperheen jäsenet valitsevat keskuudestaan miespuolisia, hyvin Viimeisen testamentin tuntevia vanhimpia (*starosti*). Vanhimmat hoitavat yhteisön asioita, toimivat yhteyshenkilöinä ulkomaailmaan, vastaavat uskoa koskeviin kysymyksiin⁶ ja sovittelevat seuraajien välisiä erimielisyyksiä. Petropavlovkan vanhimman Volodja Vedernikovin puhelin soi jatkuvasti häntä haastatellessani. Usein soittaja tiedusteli, miten hänen uskovana tulisi toimia erilaisissa ristiriitatilanteissa. Paikasta toiseen kiitävä Volodja autoineen oli kylänraitilla tavanomainen näky.

Uskovat voivat vanhinten ohella olla yhteydessä Redkiniin, joka on Vissarionin läheisin ystävä ja tuntee Viimeisen testamentin läpikotaisin – onhan hän sen kokoaja. Vanhimmat voivat ottaa yhteyttä Vissarioniin puhelimitse ja sähköpostitse ja tavata hänet etukäteen sovituksi. *Skypen* ja sähköpostin kautta ihmiset eri puolilta maailmaa lähettävät kysymyksiään Vissarionille. Koska Torop ja Vadim puhuvat vain venäjää, kieli asettaa rajoituksia yhteyksille ulkomaailmaan. Tarvittaessa kielitaitoiset seuraajat auttavat. Yhteisössä toimii myös muutamia muita henkilöitä, jotka hoitavat yhteisön asioita sekä edustavat kirkkoa suhteessa mediaan, viranomaisiin, turisteihin ja muihin uteliaisiin tahoihin.

---

⁶ Minut ohjattiin pian yhteisöön tultuani Volodjan puheille. Hän osaisi vastata kysymyksiin paremmin kuin muut uskovat, Elena selitti. Vuorella keskustelin opeista, edellä mainitusta syystä, Sergei Tševalkovin ja Vadim Redkinin kanssa.

4.3. Oppi ja näky

Viimeisen testamentin kirkon oppi on synkretistinen. Viitteitä löytyy esimerkiksi kristinuskoon, juutalaisuuteen, islamiin, buddhalaisuuteen, hindulaisuuteen, taolaisuuteen ja esoteeriseen perinteeseen. Opissa yhdistyvät monen uskonnon peruskäsitteet, kuten sielu, pelastus, paholainen, karma, jälleensyntymä ja harmonia, ja sitä maustaa puhe parapsykologiasta, astrologiasta, ufoista, energiakentistä ja tieteestä. Myös ekologiset tekijät ovat tärkeitä: maa nähdään elävänä ja tuntevana, ja siihen pyritään luomaan harmoninen suhde. Seuraavaksi esittämäni tulkinta Viimeisen testamentin kirkon opista pohjaa suurimmaksi osaksi haastatteluihini – tutkimukseni kannalta se, miten uskovat teologiaa tulkitsevat, on tärkeämpää kuin se mitä ”virallinen teologia” sanoo.

Vissarionin mukaan jokainen uskonto sisältää osan totuutta, mutta mikään niistä ei riitä yksin selittämään todellisuutta. Eri uskontoja on tarvittu, sillä ihmisten elinolot ja ymmärrys ovat vaihdelleet eri aikoina eri puolilla maailmaa. Nyt on tullut aika koota palat yhteen ja yhdistää ihmiskunta universaalien uskonnon alle, jolle seuraajien mukaan ”mikään inhimillinen ei ole vierasta”.

Universumilla katsotaan olevan kaksi alkulähdettä: Absoluutti (*Absolut*) ja Taivaallinen Isä (*Otetš nebesnyi*). Edellä mainittu aikaansai alkuräjähdyksen, jonka myötä maailmankaikkeus, aine ja luonnonlait syntyivät. Universumia säätelivät, ja säätelevät yhä, harmonian periaattein toimivat, moraalisesti neutraalit luonnonlait. Vähitellen maapallon muodostuttua sen ympärille alkoi kehittyä ainetta ohuempaa, värähtelytasoltaan käsittämättömän hienotaajuista energiaa. Kyseinen energia on luonteeltaan rakastavaa, ja se samaistetaan Taivaalliseen Isään. Jumalalla (*Bog*) uskovat viittaavat yleensä edellä mainittuun.

Ulkoavaruudessa uskotaan olevan paljon elämää. Lukemattomat ihmiskuntaa rationaalisesti ja teknisesti kehittyneemmät sivilisaatiot tuntevat täydellisesti harmonian lait. Nämä sivilisaatiot tarkkailevat maapallon asukkaita, ja osa niistä on huolissaan ihmisten epärationaalisuudesta. Ihmisiä auttaakseen ne ovat lähettäneet tietoa harmonian laeista profeettojen kautta. Esimerkiksi Mooseksen, Buddhan,

Muhammedin tai Sai Baban toimintaa ei nähdä jumalallisen inspiraation, vaan ulkoavaruuden olentojen työnä. Näin saatua tietoa pidetään sinänsä oikeana, mutta siitä puuttuu tärkeä elementti: humanoidit eivät tiedä mitään rakkaudesta.

Jumala haluaa vaikuttaa universumin kehitykseen ja saada koko maailmankaikkeuden säteilemään rakkauttaan. Aineettomana Jumala ei voi kuitenkaan toimia aineellisessa maailmassa ilman materiaalista muotoa ja kutsuukin ihmisiä rakkautensa välikappaleiksi. Evoluution edetessä Jumala loi sieluja ja asetti ne ihmisiin. Redkinin mukaan sielu on ikään kuin napanuora, joka mahdollistaa yhteyden ihmisen ja Jumalan välillä. Sielujensa ansiosta ihmiset voivat kokea rakkautta toisin kuin vain luonnonlakien alaisuudessa elävät sivilisaatiot. Jumalasta virtaa loputtomasti rakkautta ihmistä kohtaan. Rakkauteen kuuluu olennaisesti vapaus: ihminen voi olla vastaamatta Jumalan rakkauteen. Rakastava Jumala ei myöskään ikinä rankaise ihmistä. Vastoinkäymiset johtuvat harmonian lakien rikkomisesta koituvasta huonosta karmasta.

Jumalan suunnitelma ei voi ohittaa aineellisen todellisuuden realiteetteja, ja sen tulee tapahtua ihmiskunnan kasvun ehdoilla. Suurimman esteen muodostaa ihmisluontoon syöpynyt egoismi. Tietyissä evoluution vaiheissa eloonjäämistä edistänyt itsekkyyks on seuraajien mukaan tullut kehityksensä päähän; siitä ei nykyään ole kuin haittaa. Egoismi sotii jumalallisia periaatteita vastaan, ja sen seuraukset koettelevat maapallon kantokykyä. Päästäkseen itsekkyydestään eroon ihmisen tulee puhdistaa sielunsa. Tämä on hidasta ja mahdollista vain sielun ollessa elävässä kehossa. Irtaantuessaan ruumiista kuolemassa sielu säilyttää yksilöllisyytensä ja muistaa elämiensä aikana kertyneet positiiviset ja negatiiviset kokemukset. Tilaa, jossa sielu tajuaa virheensä, muttei voi muuttaa asioita, kutsutaan helvetiksi (*ad*).

Helvetti on sitä, että sielulla on harmilliset olosuhteet. Sielu tietää, että jokin on väärin, mutta sillä ei ole materiaalista kehoa. Se on vähän kuin kenkäsi puristaisi koko ajan, muttet voisi ottaa sitä pois. (Jegor, Petropavlovka)

Helvetissä tukalassa tilanteessa kärvistelevät sielut odottavat jälleensyntymää. Reinkarnaatioita voi olla noin kymmenen. Elämien ketju on kuin kiirastuli, jonka koettelemuksissa sielu vähitellen puhdistuu edellisten elämien aikana kertyneestä

”liasta” (*grjaz*). Helvetin tavoin paratiisi (*rai*) on väliaikainen tila tai ulottuvuus. Koostumukseltaan se on helvettiä ”kevyempi”. Paratiisissa olevat puhtaat sielut syntyvät uudelleen ihmiskunnan saavutettua Vissarionin tietoisuusasteen, mikä merkitsee uutta nollapistettä universumin kehityksessä.

Hengellisen kasvun ohella ihmisten tulee saavuttaa harmonia materian lakien kanssa. Jos ihmiset tuhoavat elämän aineelliset edellytykset, sieluilla ei ole kehoja, joihin syntyä ja joiden kautta vaikuttaa universumin tapahtumiin. Kyvyttömyys luoda negatiivista energiaa teoin, sanoin, tuntein tai ajatuksin johtaa pahuuden häviämiseen. Koska paholainen on syntynyt ihmisen toiminnan tuloksena, se katoaa, kun ihmiset eivät enää ”ruoki” sitä. Kun ihmiset saavuttavat harmonian, kuolemattomuuden aika alkaa (fyysinen kuolema ja sairaudet johtuvat harmonian rikkomisesta). Silloin helvettiin jääneet sielut kuolevat toistamiseen yksilöllisyytensä kadottaen. Jumala luo niistä uusia sieluja, jotka voivat syntyä puhdistuneeseen maailmaan.

Uuteen aikaan liitetään paljon odotuksia ja haaveita. Valoisan tulevaisuuden luominen on ihmisten omissa käsissä, ja uskovilla on aivan erityinen rooli. ”Valitut” pyrkivät luomaan vahvan, positiivisen energiakentän Siperian ylle. Energiakentän luomiseen liittyy myös Vissarionin seuraajien keskeinen rituaali, niin kutsuttu kehä (*krug*). Kehän muodostaessaan seuraajat ottavat toisiaan kädestä ja pysyttelevät hetken aikaa hiljaa. Muodostelman tarkoituksena on ”yhdistää” seuraajista virtaavat positiiviset energiat. Kehä muodostetaan Vuorella päivittäin, Petropavlovkassa useimmiten liturgioiden yhteydessä. Mikäli seuraajia on paljon, muodostetaan kaksi tai useampia sisäkkäisiä kehiä.

Omavaraistalous, hyvät ihmissuhteet, käsillä tekeminen, luonnon kunnioittaminen, oikea ravinto ja nykyhetkeen keskittyminen toimivat oikeanlaisen elämän reseptinä. Luvattu maa nähdään uuden yhteiskunnan rakentamiseen ihanteellisena paikkana laattatektonisen vakautensa ja puhtaan, vielä laajalti koskemattoman taigan ansiosta. Seuraajien mukaan ihmiskunnan geneettinen ja kulttuurinen perimä ovat Siperiassa paremmassa turvassa kuin negatiivisen energian varjostamalla luonnonkatastrofien ja levottomuuksien vaaravyöhykkeillä. Informanttini totesivat, että yksilöiden pelastamista tärkeämpää on turvata ihmislajin tulevaisuus, sillä niin kauan kuin maan päällä syntyy ihmisiä, on myös kehoja, joihin sielut voivat palata.

Seuraajat panostavatkin perhe-elämään; syntyvyysluvut ovat heidän mukaansa moninkertaiset Venäjän keskiarvoon verrattuna. Pelastus näyttäytyy tässä valossa paitsi yksilöllisenä, myös yhteisöllisenä projektina (vrt. Robbins 2004, 288).

5. KUTSUTUT

Kontekstin hahmottaminen on ensiaskel uskonnollisen kääntymysprosessin ymmärtämiseen, joka ei koskaan tapahdu irrallaan yhteiskunnallisesta tai henkilökohtaisesta taustastaan (Rambo 2004, 20–21). Kontekstiin liittyvät tekijät selittävät yhtäältä sitä, miksi joku kokee tarvetta ”tarkistaa” maailmankatsomustaan. Toisaalta ne vaikuttavat siihen, miten uudenlaiset ideat, symbolit, opit ja rituaalit koetaan ja tulkitaan. Yhtymäkohtien löytäminen olemassa oleviin taustauskomuksiin ja maailmankuvaan nähden on kääntymyksen edellytys. Vaikka henkilö kokee kääntymyksen reorientaationa suhteessa uuteen uskomusjärjestelmään, ensi sijassa kääntymys tapahtuu, koska uskomusjärjestelmä vastaa niitä ideoita ja tunteita, joita hänellä tarkoituksenmukaisuudesta ja totuudesta jo on. Täysin vieraan uskonnon omaksuminen voi tapahtua vain ajan kanssa. Silloinkin symbolit ja uskomukset suodattuvat olemassa olevan merkitysjärjestelmän kautta. (Sachs Norris 2003, 172–174.)

Tarkastelussani tukeudun lähinnä Rambon (1993) tarjoamaan kääntymyksen malliin. Nostan esille myös joitakin Starkin ja Loflandin (1965) ja Loflandin (1977) uskontososiologisia huomioita. Periaatteessa teoriat seurailevat samankaltaista logiikkaa, mutta painotuksissa ja termeissä on jonkin verran eroja. Rambon malli kuvaa kääntymysprosessia yleisesti. Stark ja Lofland tarkentavat erityisesti pieniin milleniaarisiin uskonnollisiin ryhmiin, minkä vuoksi heidän mallinsa soveltuu hyvin käsillä olevan materiaalin tarkasteluun.

Tarve uusien käsitteiden, maailmankuvan tai -katsomuksen omaksumiseen kumpuaa usein tilanteista tai olosuhteista, jotka aiheuttavat akuuttia ja pitkäaikaista jännitettä (*tension*) yksilön elämässä (Lofland & Stark 1965; 864, 867; Lofland 1977, 34, 41). Rambo kutsuu tällaisia jännitteitä kriiseiksi (*crisis*). Negatiivisten

kokemusten, kuten sairauden tai onnettomuuden lisäksi kriisin voi laukaista positiivinenkin asia, kuten yllättävä paraneminen vaikeasta sairaudesta. Myös syvällisen elämäntarkoituksen kaipuu ja mystiset kokemukset voivat aiheuttaa jännitettä. (Rambo 1993: 44, 48–51.) Kriiseihin liittyy rakenteellisia ja henkilökohtaisia turhaumia, stressiä ja usein myös masennusta. Henkilö kokee, ettei todellisuus vastaa asioiden ideaalista tilaa. (Lofland & Stark 1965, 864.)

Jos kriisi ei ratkea, piilevästikin uskonnollisen katsantotavan omaava henkilö alkaa usein kysellä hengellisiä kysymyksiä; hänestä tulee etsijä. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita, että etsijästä tulisi kääntyjä. (Lofland & Stark 1965: 864, 867–868; Rambo 1993, 44–48.) Edellyttäen, että yhtäältä etsijän ja toisaalta käännättävän tahon kannalta sopiva kontakti löytyy otolliseen aikaan, ja että tilannekohtaiset tekijät ja olosuhteet tukevat kohtaamista, päästään kääntymysprosessissa askel eteenpäin (Rambo 1993, 87).

Seuraavaksi erittelen taustoja, joista Vissarionin seuraajat tulevat. Tarkastelussani pyrin korostamaan kääntymysprosessin vapaaehtoisuutta ja siihen liittyvää itsenäistä harkintaa.

5.1. Kääntymyksen yhteiskunnalliset taustatekijät

Yhteiskunnallisella kontekstilla viitataan uskovien kansalliseen, historialliseen ja sosiokulttuuriseen taustaan. Koska suurin osa seuraajista on kotoisin entisen Neuvostoliiton alueelta, ja koska Viimeisen testamentin kirkko on venäläisperäinen liike, tarkastelen pääsääntöisesti kyseisen alueen yhteiskunnallista ilmapiiriä Vissarion-liikkeen syntyajankohdan molemmin puolin.

Neuvostoliiton murtumisessa ei ollut kyseessä mikä tahansa ohimenevä mullistus, vaan perustavanlaatuinen, elämän tuttuja rakenteita horjuttava muutoskausi. Perestroikan aika merkitsi vanhojen arvojen ja toimintatapojen kyseenalaistumista sekä uusien vaihtoehtojen aktiivista etsintää. Perestroikaan liittyvät muutokset voidaan tulkita kriisiksi, jotka herättivät ihmisissä monenlaisia turhaumia, stressiä ja kysymyksiä perimmäisistä arvoista ja päämääristä (ks. Rambo 1993: 46, 54). Vissarion-liikkeessä apokalyptiikalla on keskeinen rooli. Vanhan raunioilla yhtäältä

tulevaisuuteen liittyvät pelot ja toisaalta toiveet ja utopiat nostavat päätään (vrt. Junnonaho 1999, Panchenko 2004, Robbins 2004).

Monet seuraajat muistavat ja tunnistavat perestroikan vaikutuksen yhteiskunnan henkisen ilmapiirin muutokseen. He kertovat oman etsintänsä aktivoituneen muutosten myötä.

Neuvostoliiton hajoaminen oli monille etsinnän laukaisija. Tämä oli tärkeä tilanne kaikille Neuvostoliitossa asuneille. Ensimmäistä kertaa aloimme saada uutta informaatiota, jota ennen oli todella vaikea saada. (Jegor, Petropavlovka)

Yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ja epävarmuuteen liittyvät tekijät mainittiin usein kriisiin ja etsijyyteen johtaneina syinä. Kenttätyöni tuntui tukevan Krasnojarskin aluehallinnon vuonna 1996 tekemää tutkimusta (ks. Hristova 2007, 331), jonka mukaan uskoviensa ensisijaisiin syihin muuttaa yhteisöön lukeutuivat muun muassa moderni elämään liittyvä merkityksettömyyden tunne, yhteiskunnassa vallitsevat individualismi ja irrallisuus, kulutuskulttuuri, hengellisyyden katoaminen, rikollisuuden ja väkivallan lisääntyminen sekä sosiaalisen turvallisuudentunteen kadottaminen. Syyt muuttaa yhteisöön ovat usein pitkälti samoja kuin kriisiin johtaneet tekijät.

Pelkäsin poikani puolesta, kun asuimme Chişinăussa. En halunnut hänen kasvavan vaarallisessa kaupungissa. (Vera, Vuori)

Mikäli kriisiin joutuneella ihmisellä on edes jonkin verran kosketuspintaa uskonnollisuuteen, saattaa siitä muodostua varteenotettava vaihtoehto lähestyä ongelmia, jotka eivät muuten ota ratketakseen. Traditionaalinen uskonnollisuus ei kuitenkaan tyydytä kaikkia. Monet pieniin liikkeisiin liittyvät kokevat perinteisten liikkeiden olevan kykenemättömiä vastaamaan nykyajan yhteiskunnan ja tieteen kysymyksiin ja haasteisiin. (Lofland & Stark 1965, 867–868.) Osa informanteistani totesi suurten maailmanuskontojen opeissa olevan totuuden aineksia, mutta lisäsi niiden tiukkarajaisissa dogmeissa pitäytymisen tai kirjaimellisen tulkinnan olevan ”primitiivistä”, jopa vaarallista.

Perestroikan aikainen uusien ideoiden etsiminen suuntautuikin paitsi perinteiseen uskonnollisuuteen, myös tuorempiin uskonnollisiin virtauksiin. Panchenkon

mukaan uususkontojen Venäjällä saaman suosion ja myös kotoperäisten liikkeiden, kuten Viimeisen testamentin kirkon, synnyn taustalla vaikuttaa erityisesti kaksi tekijää: uudenlaisen urbaanin mytologian leviäminen 1970–1980-luvuilla ja puoliortodoksisen mystiikan nousu. Urbanit mytologiat ammentavat muun muassa ufoista, avaruuden sivilisaatioista, astrologiasta ja paranormaaleista ilmiöistä. Meditaatio ja vaihtoehtoiset hoitometodit kuuluvat usein niiden tarjoamiin ”menetelmiin”. Monet edellä mainituista asioista kiinnostuneet muodostivat henkisiä piirejä ja klubeja, joissa keskusteltiin henkisyydestä ja yliaistillisista asioista ja harjoitettiin paranormaaleja kontakteja ja tehtiin henkisiä harjoituksia. (Panchenko 2004, 114.) Seuraajissa on monia tämäntyyppisten klubien ja piirien tapaamisiin osallistuneita tai heitä tuntevia. Niiden ohella kirjallisuus, luennot, videot ja televisio-ohjelmat ovat olleet väyliä hankkia tietoa kiehtovista aiheista. Jotkut ovat jopa opiskelleet esoteriikkaa.

Asuin Omskissa, missä osallistuin henkisen klubin toimintaan. Olin etsijä. Kävin läpi kaikenlaista kirjallisuutta. Seurasin myös kahta tv-kanavaa, joilla näytettiin tämänkaltaisia ohjelmia. Näin Vissarionin televisiossa, ja muistan, että kirjoitin siitä päiväkirjaani. (Ivan, Vuori)

Minulla oli ystävä, joka toimi eräässä esoteerisessa kerhossa. He olivat saaneet kontakteja ufoihin. Ystäväni teki musiikkia ufoilta saamiensa viestien perusteella. Kävin kuuntelemassa sitä. Se oli todella erikoista ja energiapitoista musiikkia. Hän soitti sitä minulle, ja tunsin energian kulkevan lävitseni vielä seuraavat kaksi viikkoa. Heillä oli myös kurssi, jossa käsiteltiin parantamisvoimia. Heidän mukaansa ne, jotka tunsivat (*musiikin*) energian, saattoivat omata niitä. Minä tunsin. (Lena, Saksa)

Olin virkamiestulkki. Aloin etsiä vuonna 1999, ja aloin lukea kaikenlaista esoteerista kirjallisuutta. Myös muut suosittelivat minulle luettavaa. Opiskelin akatemiassa parapsykologiaa. (Zoja, Vuori)

Etenkin teknisen älymystön (*tehnitšeskaja intelligentsija*) jäseniä kiinnostivat edellä kuvatuunlaiset asiat. Usein korkeasti koulutettuihin etsijöihin vetosivat etenkin uususkontojen väitteet oppinsa ja tieteen välisestä harmoniasta. Niin kutsutut kirkkoihmiset (*tšerkovnie ljudi*), joita kiinnostivat mystinen henkisyys ja apokalyptiikka ja joilla usein oli tarve heijastaa uskomuksiaan ympäröivään yhteiskuntaan, hakivat inspiraatiota perinteisemmästä uskonnollisuudesta. Mystiset näyt, ihmekertomukset ja ajan merkkien tarkkailu ovat suuntaukselle ominaisia.

(Panchenko 2004, 114.) Tämänkin suuntauksen jälkiä löytyy Viimeisen testamentin kirkosta. Jotkut seuraajat kertoivat kääntymystä edeltäneistä näyistään, unistaan ja kokemistaan ihmeistä. Myös Vissarionia voi luonnehtia mystikoksi. Ennen kaiken muuttanutta näkyään Torop maalasi ikoneja ja maalauksia, joihin sisältyy runsaasti symboliikkaa – maalausharrastustaan hän on jatkanut myös Viimeisen testamentin kirkon syntymisen jälkeen. Laajassa mielessä koko Vissarion-liike perustuu Opettajan persoonaan liittyviin mysteereihin ja uskoon siitä, että hänen toimintansa ajoittuu globaalisti kriittiseen ajankohtaan. Mysteerien avautuminen nivoutuu osaksi apokalyptisia tapahtumia, joiden valossa uskovat tarkastelevat maailmaa.

Seuraajat eivät ajattele, että perestroika olisi herkistänyt heidät uskomaan mitä sattuu. Osa totesi, että nimenomaan vapautuksen janossa varttuneet kommunismin lapset saattoivat tunnistaa monien aatteiden ja oppien seassa välkehtivän totuuden. Kaaoksen ja unohduksen vuosia tarvittiin, jotta ihmiset kuuntelisivat sydäntään vailla ennakkoluuloja ja tiukkoja siteitä opillisiin traditioihin. Ihmisten sieluissa palava odotuksen tuli saattoi sammua vain Kristuksen elämää tuovista sanoista. Jumala oli tarkoituksella asettanut sanoman kannalta valmiit, henkisesti kypsyneet sielut entisiin neuvostokansalaisiin. Oletan, että myös menneisyyteen liitetyt, romanttisiakin sävyjä saavat muistot ja kuvitelmat yhteisöllisestä, luonnonläheisestä, kulttuuria ja käsillä tekemistä arvostavasta, ”huolettomasta” ja johtajakeskeisestä elämäntavasta, löysivät kaikupohjan Vissarion-liikkeestä. Tunsin monesti yhteisössä ollessani ikään kuin osallistuvani mustavalkoisen elokuvan kyläidylliin: kenttääni luonnehtivat puutarhoissa läikehtivät huivit, illanvietot tv:n sijaan nuotion äärellä tai kansantänhuissa, teenjuonti tuttavien kanssa, lapsiktraat ja kylän pölyävillä teillä käyskentelevät kotieläimet.

Kirkon syntytaustasta huolimatta seuraajat korostavat uskonsa universaaliutta. Heidän mukaansa Vissarionin sanoma voi puhutella ihmisiä kansalliseen, uskonnolliseen tai sosio-kulttuuriseen taustaan katsomatta. Nimenomaan se, ettei kirkon oppi ole tiukasti sidoksissa mihinkään tiettyyn uskonnolliseen perinteeseen, madaltaa hyvinkin erilaisista taustoista tulevien kynnystä ymmärtää sen sanomaa. Oli kuitenkin tärkeää, että ensimmäiset kannattajat kokivat sanoman mielekkääksi sekä yhteiskunnallisella että henkilökohtaisella tasolla ja olivat valmiita alkuvuosina vaadittuihin uhrauksiin.

Yhteiskunnallisten kriisiaineisten rinnalla ei ole syytä vähätellä karismaattisen johtajahahmon merkitystä. Osasyyn Viimeisen testamentin kirkon jäsenmäärän kasvuun on ollut se, että Vissarion on saanut ihmiset aidosti vakuuttuneiksi missiostaan ja kyvyistään. Tiivistäen voidaan sanoa, että Viimeisen testamentin kirkon suosioon on kolme pääasiallista syytä: yhteiskunnalliset ongelmat, Toropin karismaattisuus ja kyvykkyys sekä massamedioiden vaikutus (Hristova 2007, 331).

5.2. Kääntymyksen henkilökohtaiset taustatekijät

Yhteiskunnallisten tekijöiden ohella uskovat kertoivat henkilökohtaisista kriiseistään, jotka saivat heidät pohtimaan hengellisiä kysymyksiä. Henkilökohtaisten taustatekijöiden tarkastelu on perusteltua jo siksi, etteivät kaikki Vissarionin seuraajat ole entisen Neuvostoliiton kansalaisia. Osa seuraajista on niin ikään liian nuoria muistaakseen neuvostoajoja. Heidän kohdallaan on syytä olettaa etsijyyteen johtaneiden kriisien syiden nousseen muista kuin Neuvostoliiton romahtamiseen liittyvistä tekijöistä. Siinäkin tapauksessa, että tutkittaisiin vain entisiä neuvostokansalaisia, on huomattava uususkonnollisiin liikkeisiin liittyneiden edustavan pientä murto-osaa koko nyky-Venäjän väestöstä (Šterin 2004, 103). Yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset taustatekijät nivoutuvat toisiinsa. Taustojen kirjo tekee jokaisen kääntyjän tarinasta uniikin.

Vaikka seuraajien kääntymysnarratiiveissa on vaihtelua, niissä toistuvat tietyt etsinnän laukaisseet motiivit ja kriiseiksi tulkittavat elämäntilanteet. Moni uskova totesi, että elämästä puuttuva tarkoitus sekä tyhjyyden ja tyytymättömyyden tunteet herättivät heissä halun, jopa pakkomielteen, etsiä elämälleen syvempää tarkoitusta. Tunne ratkaisemattomasta ristiriidasta todellisuuden ja ideaalien välillä saattaa äityä kriisiksi. Tällaisessa tilanteessa aletaan usein etsiä syvälle meneviä, mielekkäitä vastauksia. Asioita punnitaan kaikki tai ei mitään -periaatteella. Etsijä kaipaa ”aitoa” yhteisöä, jonka ihanteisiin ja käsityksiin todellisuuden luonteesta voisi yhtyä. (Lofland & Stark 1965: 864, 868–869.) Kriisiaika voi kestää jopa vuosia.

Luulen, että ihminen on aina etsijä. Kun et ole tyytyväinen elämääsi, alat aktiivisesti etsiä uutta. Minä etsin vuosia, ehkä noin kymmenen. (Jegor, Petropavlovka)

Jegorin kommentin myötä pääsemme nykytutkimuksen kannalta olennaisen huomion pariin; siinä missä kääntymystä tarkasteltiin aikaisemmin lähinnä kääntymysstrategioiden näkökulmasta, kiinnostaa uudempaa tutkimusta myös etsijöiden oma panos. Kääntyjiä ei tulisi nähdä vain passiivisina kääntymyksen kohteina. Kyselevä ihminen on usein kaikkea muuta kuin toimimaton: hän pyrkii etsimään toimivaa ratkaisua, aktiivisesti elämäänsä ja maailmankuvaansa rakentaen. (Rambo 1993, 58.) Vanhaa ja uutta yhdistellen etsijä rakentaa kuvaa siitä, mihin hän yhtäältä jo uskoo ja toisaalta siitä, mihin hän haluaisi uskoa. Monet seuraajat ovat etsikköaikanaan käyneet läpi eri uskontoja ja ideologioita ja omaksuneet ajatuksia sieltä tältä. Vasta Vissarionin oppi on kyennyt tyydyttävästi vastaamaan heidän käsitystään siitä, miten ideat asettuvat suhteessa todellisuuteen.

Kiinnostus tietyyppisiä ajatuksia kohtaan ja taipumus turvata uskonnollisiin ratkaisumalleihin vaihtelee yksilöittäin. Kriisiin liittyvää jännitettä voi yrittää lieventää keinoin, jotka eivät edellytä maailmankatsomuksen muuttamista. Yksilö voi esimerkiksi aktivoitua poliittisesti tai hakeutua psykoterapiaan. Ongelmaa voi myös yrittää sietää tai työntää pois mielestä, jolloin kuvaan usein astuvat erilaiset neuroosit ja riippuvuudet. Uskonnollisen ratkaisutavan omaavat ihmiset kuuluvat vähemmistöön. He saattavat nähdä kriisejä psykologisoivat ja politisoivat syyt ja ratkaisut toissijaisina suhteessa ”syvempään” todellisuuteen, jota voi lähestyä vain uskonnollisin keinoin. Loflandin ja Starkin mukaan voi myös olla, että uskonnollisesti maailmaa tarkasteleva henkilö on tietämätön muiden mallien mahdollisuuksista kriisinsä suhteen. Keskeistä on huomata, ettei jännite yksin selitä uskonnollista etsijyyttä tai kääntymystä. (Lofland & Stark 1965, 867–868.)

Oma tai läheisen sairastuminen, kuolemantapaus lähipiirissä, ihmissuhde- ja päihdeongelmat sekä muutoksen ja transsendenssin kaipuu olivat johtaneet monet infomanttini hengellisten kysymysten pariin. Edellä mainitut syyt ovat yleisiä kriisien aiheuttajia (Rambo 1993, 48–51). Myös työ ja opiskelu olivat saaneet osan pohtimaan uskonnollisia asioita. Kriisien ainekset olivat usein yhdistyneet. Kuten seuraava esimerkki osoittaa, kumuloituvien ongelmien voidaan nähdä työntävän etsijää ratkaisua kohti entistä voimakkaammin (vrt. Rambo 1993, 46).

Georgialaissyntyinen 24-vuotias juristi Elena muutti Petropavlovkaan vuoden 2011 toukokuussa. Sitä ennen hän opiskeli ja työskenteli Moskovassa, jonne hänen

perheensä muutti tytön ollessa lapsi. Perhe ei ollut erityisen uskovainen, ja Elena kuuli Vissarionista ensimmäisen kerran vieraillessaan 19-vuotiaana uskovan enonsa luona Georgiassa. Kun eno kertoi Kristuksen olevan maan päällä, Elena uskoi. Enon sanat pikemminkin ilahduttivat kuin ihmetyttivät häntä. Tapahtumasta huolimatta Elenan suhtautumistapa uskontoihin säilyi neutraalina. Hän kävi eri seurakuntien kokouksissa lähinnä tavatakseen muita nuoria – Jumalaa hän kertoi alkaneensa etsiä vasta Siperiaan muutettuaan. Aluksi Elena etsi ennen kaikkea yhteisöä ja toisenlaista elämäntapaa, mutta pettyi kirkkojen järjestämiin kokouksiin, sillä ”yhdessäolon takaa paistoi organisaatio”. Myöhemmin hän alkoi lukea käsiinsä saamaansa Vissarion-aiheista kirjallisuutta. Lukemisen myötä aktiivisesti urheileva Elena alkoi kiinnittää huomiota syömiinsä. Vaikka vanhemmat olivat aina panostaneet terveelliseen ruokavalioon, vastustivat he tyttärensä uusia ideoita. Elenan nuoremman veljen tapaturmainen kuolema kuitenkin vaikutti perheeseen syvästi, ja hautajaisissa, joissa myös Elenan uskova eno oli läsnä, koko perheen suhtautuminen Vissarioniin muuttui. ”Enoni oli ainoa, joka osasi lohduttaa ja puhua meille järkevästi. Hän puhui isäni kanssa pitkään. Isä vakuuttui siitä, että eno puhuu totta, ja että Vissarion on todella Kristus”, Elena kertoi.

Veljen kuolema oli kova pala Elenalle. Kuoleman myötä uskonasioista tuli aikaisempaa konkreettisempia. Kiireinen ja vastuullinen työ asianajajatoimistossa sekä kokemus elämän merkityksettömyydestä alkoivat niin ikään painaa Elenan mieltä. Hän pohti elämäntyyliään ja ahdistui.

Olin itsekäs tyttö, ja hengailin tupakoivien kaverien kanssa. Minulla oli aina kiire. Kävin töissä, opiskelin ja harrastin kungfua. Harjoituksia oli melkein joka päivä. Olin väsynyt. Ajattelin, etten voi jatkaa enää niin.

Vuoden 2011 alussa Elena matkusti Pietariin osallistuakseen konferenssiin, jossa Vissarion esiintyi. Siellä hän tapasi Ljubovin, joka tuolloin vastasi Petropavlovkassa majatalon toiminnasta. Kuullessaan Elenan tarinan Ljubov pyysi tätä joksikin aikaa yhteisöön: kielitaitoiselle juristille olisi varmasti töitä. Elena kertoi, että pyyntö tuli parhaalla mahdollisella hetkellä. Kenttätyöni aikana hän oli päättänyt lykätä Moskovaan paluutaan. Hän kertoi, ettei elämä kaupungissa enää kiinnostanut, ja että ikävöi ainoastaan vanhempiaan. Syksyllä 2012 Elena asui

edelleen yhteisössä. Sähköpostitse sain kuulla, että vanhemmat olivat vihdoinkin tulleet Siperiaan vierailulle.

Elenan tarinassa kontakti uskontoon edeltää varsinaista kriisivaihetta, jonka voidaan katsoa alkaneen kiireisestä elämäntilanteesta, veljen kuolemasta ja merkityksettömyyden ja tyhjyyden tunteista. Kääntymyksen alkuvaiheet voivatkin edetä myös seuraavassa järjestyksessä: konteksti, kohtaaminen, kriisi, etsintä (Rambo 1993, 44). Kriisi aktivoi uudelleen kontaktin enon kanssa, ja Elena palasi etsimään vastauksia uskonnosta. Pinnalliset vastaukset eivät kuitenkaan riittäneet Elenalle, joka halusi löytää aitoa uskoa organisaatioiden sijaan. Vasta syvälinen muutos ja uuden, kokonaisvaltaisen elämäntavan omaksuminen auttoivat häntä tulkitsemaan kokemuksiaan tyydyttävästi ja nostamaan hänet ahdistuksesta. Kenttätyöni aikana Elena oli yhteisössä hyvin aktiivinen, vapaa-ajallaan hän luki ahkerasti Viimeistä testamenttia. Hän oli aina halukas keskustelemaan uskoon liittyvistä kysymyksistä ja suhtautui vakavasti elämäänsä. Uskoviille tyypilliseen tapaan Elena kertoi vihdoinkin löytäneensä henkilön, joka kykeni vastaamaan kaikkiin kysymyksiin. ”Kun luen Viimeistä testamenttia, löydän sieltä aina jotakin, joka auttaa minua”, hän sanoi.

Loflandin ja Starkin (1965, 867–868) teorian valossa voitaisiin olettaa, että seuraajat ovat omaksuneet ainakin osittain uskonnollisen tavan tarkastella maailmaa ja ratkaista ongelmia ennen kääntymystään. Taipumus selittäisi hengellisen etsinnän, mutta toisaalta edellyttäisi kääntymystä edeltävää kosketuspintaa uskonnollisuuteen, esimerkiksi uskonnollista kotikasvatusta. Vaikka osalla seuraajista on selvästi uskonnollinen tausta, kenttämateriaalini antaa aiheita myös oletuksen kyseenalaistamiseen. Osa seuraajista on kasvanut ateistisissa tai tapauskovaisissa perheissä, joista jälkimmäisissä on vietetty pääsiäistä ja joulua. Joku muisteli isoäitinsä rukoilleen. Monet kertoivat, etteivät uskoon liittyvät asiat juuri olleet kiinnostaneet heitä, ja että heidän tietonsa eri uskonnoista olivat olleet hataria. Menneisyyden löyhä suhde uskonnollisuuteen on kuitenkin joissakin tapauksissa jopa voimistanut Viimeisen testamentin kirkon vetovoimaa. Muutama seuraaja arveli vahvojen opillisten näkemysten puuttumisen pitäneen monien mielen avoimena. Heidän mukaansa esimerkiksi Raamattua vain heikosti tuntevalle kääntymys Vissarion-liikkeeseen voi olla helpompaa kuin sen läpikotaisin

lukeneelle tai (kristilliseen) traditioon tiukasti pitäytyvälle: *näennäisiä* ristiriitoja on vähemmän. Tapasin tosin myös entisen evankelisen liikkeen pastorin, joka kertoi nimenomaan Raamattuun tutustumisen auttaneen häntä uskomaan Vissarionin sanoman todeksi. Uskovien mukaan nimenomaan traditiot ja ihmisten omat tulkinnat asioista, ei Raamattu itsessään, heikentävät sydämen ääntä, jonka kuunteleminen on luotettavin tapa löytää totuus.

Saksasta kotoisin olevan Lenan lapsuus poikkeaa monien muiden seuraajien kertomasta. Hän kasvoi ankarassa katolilaisessa perheessä ja kävi katolista koulua. Hän alkoi jo nuorena kyseenalaistaa kirkon oppeja. Lena kertoo ripittäytyneensä aina tunnollisesti ja kärsineensä tunnontuskista, mikäli yksikin rike oli jäänyt kertomatta. Vanhemmiten jatkuvaan syyllisyyteen kyllästynyt Lena päätti irtisanoutua kaikesta uskontoon liittyvästä. Uskonnollinen tausta saattaa toimia siis itseään vastaan, ellei jokin vahva kokemus saa henkilöä myöhemmin palaamaan uskonnollisen selitystavan pariin. Lenan kohdalla sairastelu muodostui käännekohdaksi, jonka myötä uskonnollisuus – tosin hyvin erilaisessa muodossa kuin lapsuuden kodissa – palasi hänen elämäänsä; Lenan tie Vissarionin luokse kulki ufouskonnollisuuteen uppoutuneiden ystävien kautta.

Vaikkei kasvualusta olisi ollut uskonnollinen, pohtiva luonne oli saanut monet miettimään suuria kysymyksiä, kuten maailman tilaa, perimmäistä totuutta ja ihmisen paikkaa, jo kouluiässä. Huolimatta siitä, ettei mietiskelevää luonnetta suoranaisesti voi pitää uskonnollisuuden ehtona tai osoituksena, se voi kannustaa elämän tarkoituksen pohtimiseen hyvin syvällisellä tasolla.

Minulla on aina ollut paljon unelmia ja olen piirtänyt pienestä asti. Olen aina pohtinut kysymyksiä, kuten miksi elämme täällä, mikä maailma on ja niin edelleen. Tajusin, että ihminen kuolee, mutta että sen ei pitäisi olla niin. (Maksim, Vuori)

Minulla oli jo koulussa sellaisia ajatuksia päässäni, ettei maailmassa tarvita sotaa. Ja sellainen sisäinen etsintä oli käynnissä, että... Sellaisia asioita tulee tapahtumaan, että koko maailmaan tulee rauha. Uskoin, että näin tulee tapahtumaan. En tiennyt sitä, toivoin vain. (...) Jokin ei riittänyt minulle, mutta mikä, sitä en tiennyt. Halusin saada vastaukset kysymyksiini. (Petja, Vuori)

5.3. Etsijät ja löytäjät: Vissarionin kohtaaminen

Näin unta. Unessa olin lentokoneessa, joka yhtäkkiä tippui. Kuului huutoa. Lensin ja näin allani labyrintin. Sen päässä kohtaisin valkoisiin puetun miehen. Hän hymyili. Yhdessä loimme, teimme runoja. Tiesin kohtaavani hänet elämäni aikana. (Vera, Vuori)

Etsijä on potentiaalinen kääntyjä, jolla on tietoinen halu toimia elämässään vaikuttavan jännitteen laukaisemiseksi. Mikäli halu ratkaista ongelma ajoittuu yksiin tilanteen kanssa, joka etsijälle siihen mahdollisuuden, saattaa tästä kohtaamisesta muodostua hänen elämäänsä merkittävästi vaikuttava käännekohta (*turning point*). Jotta kohtaaminen voisi johtaa kääntymykseen, jokaisen osatekijän on tuettava kokonaisuutta: etsijän on kohdattava ”oikeanlainen” käännäjä ”oikeissa” olosuhteissa ”oikeaan” aikaan ja saatava tältä kysymyksiensä suhteen ”oikeanlaisia” vastauksia (Lofland & Stark 1965, 870). Suurin osa käännästytilanteista ei tuota tulosta. Kaplanin (ks. Rambo 1993, 87) mukaan enemmistö käännästyksen kohteena olevista torjuu heille tarjotut uskonnolliset mahdollisuudet.

Kohtaamisella voidaan viitata joukkoon erilaisia tilanteita. Se voi olla luonteeltaan yksityinen tai julkinen, suora tai välikäsen, kuten median, kautta toteutuva. Kohtaamisen luonne riippuu paitsi kääntäjästä, myös käännästä tahosta. Kaikki uskonnolliset liikkeet, kuten Viimeisen testamentin kirkko, eivät esimerkiksi harjoita lähetystyötä – näin on nykyään myös Viimeisen testamentin kirkon laita. Huolimatta kohtaamisen ulkoisista puitteista kyseessä on aina vuorovaikutteinen, dynaaminen prosessi, jossa käännästä tahon ja etsijän intressit ja tarpeet ”tapaavat” (Rambo 1993: 66–67, 84).

Seuraajat ovat kuulleet Vissarionista eri tavoin. Osa on kohdannut uskovia maailmalla tai tutustunut heihin sukulaisten, ystävien ja tuttavien kautta. Osa on nähnyt Vissarionin esiintymisistä tai näyttelyistä kertovia mainoksia ja osallistunut niihin. Vissarion on saatettu nähdä televisiossa tai hänestä on voitu lukea lehdistä tai kirjoista. Medialle annetaankin iso rooli liikkeen sisällä. Se on kanava, joka mahdollistaa ihmisen oman aktiivisuuden, ja sopii siten yhteen ”tuputuskiellon”⁷ kanssa. Uudessa testamentissa Matteuksen 24. luvussa Jeesuksen paluun yhteydessä

---

⁷ Seuraajien mukaan Vissarionista ei tule väkisin kertoa ihmisille, jotka eivät halua hänestä kuulla. Ihmisen vapaata tahtoa tulee aina kunnioittaa.

mainitut ”salamat” viittaavat seuraajien mukaan tv-, radio- ja internet-yhteyksiin, joiden kautta tieto Vissarionista voi saavuttaa nopeasti suuria ihmismassoja. Tätä ajatusta seuraajat tuntuivat soveltavan myös minun yhteisössä olooni. ”Ei ole sattumaa, että olet tullut tänne”, minulle sanottiin usein. Uskovat kertoivat näkevänsä minut ketjussa, jonka avulla tieto Vissarionista ja yhteisöstä voisi saavuttaa yhä uusia kuulijoita. Päätelyketju oli seuraavanlainen: ”Menet kotiin, kerrot vanhemillesi ja ystävillesi. He kuuntelevat sinua ja huomaavat ilon, jonka viet mukanasi.”

Vuorovaikutus on sarja monimutkaisia tapahtumia, joiden aikana etsijä voi yhtäältä kokea täydellistä erimielisyyttä ja toisaalta täydellistä hyväksymistä suhteessa käännättävään tahoon ja tämän ajatuksiin. Alkuperäiset tunteet, reaktiot ja suhtautumistavat saattavat muuntua ajan myötä. Käännättävän tahon strategiat voivat myös vaihtua. (Rambo 1993: 63, 87.) Vuorovaikutus on kuin näytelmä, jossa kullakin osapuolella on oma roolinsa. Vuorovaikutuksen myötä omaksutut roolit voivat saada kuulijan tarkastelemaan elämäänsä uudesta näkökulmasta, vaikka kohtaaminen ei ajoittuisikaan varsinaiseen ”kriisiaikaan”. (Mts., 122). Toisin sanoen, joissakin tapauksissa kohtaaminen voi itse asiassa laukaista kriisin, joka lopulta johtaa kääntymykseen (Harding 1987).

Jos sanoma koskettaa jotakin jo ennen kohtaamista mietittyä tai koettua, sen vaikutus on todennäköisesti kasvaa; kyky kokea jatkuvuutta entisen ja uuden välillä helpottaa kääntymystä (Rambo 1993, 61–63; Sachs Norris 2003; Reidhead & Reidhead 2003). Se, miten uskonnollisen liikkeen sanoma vastaanotetaan, vaihtelee kuitenkin yksilöittäin. Etsijöitä voidaan tässä suhteessa luonnehtia joko aktiivisiksi tai passiivisiksi. (Rambo 1993, 56–59.) Lisäksi voidaan tehdä ero emotionaalisten, intellektuaalisten ja uskonnollisten etsijöiden välillä riippuen etsijöiden rakenteellisesta saavutettavuudesta (mts., 60–63).

Osalla informanteistani oli selvästi ollut aktiivinen etsikkoaika. Heistä moni oli itsenäisen etsijä tai intellektuaalinen ”analyttikko”. Jotkut etsivät kauan, toiset löysivät kaipaamansa vastaukset nopeammin. Spontaaneja päättäjiä oli niin aktiivisten kuin passiivistenkin etsijöiden joukossa. Passiivisia etsijöistä moni kuuli yhteisöstä läheisiltään ja heräsi pohtimaan uskonnollisia kysymyksiä syvällisemmin vasta Vissarionin sanoman myötä. Usein erilaiset etsinnän muodot limittyivät.

Itsenäisillä etsijöillä ja ”analytikoilla” viitataan uskoviin, jotka ovat alkaneet kysellä ja etsiä vastauksia aktiivisesti itse. He kertoivat kaivanneensa kokonaisvaltaista, niin älyllisen kuin henkisenkin nälän tyydyttävää oppia, jolla olisi ”todellista” selitysvoimaa. Suuri osa näistä uskovista on korkean koulutuksen saaneita, analyttista ajatteluaan harjaannuttaneita ihmisiä, kuten opettajia, fyysikoita, virkamiehiä ja insinöörejä. Heille on ollut tärkeää, että Vissarionin oppi on ollut vakuuttava myös ”tieteellisessä” mielessä. Seuraajat kertovat mielellään tutkimuksista, joiden tulokset tukevat Vissarionin opetuksia. Erityisesti heitä kiinnostavat ravitsemustiede ja psykologia. Usko ja tiede kohtaavat heidän mukaansa toisensa ”Totuudessa”, joka ei kuitenkaan täysin voi avautua järjelle. Lähes kaikki uskovat korostivat, että uskonratkaisu on viime kädessä sydämen ja sielun, ei pään, asia. Järki auttaa löytämään oikean suunnan, mutta sen varaan ei tule laskea koko elämäänsä. Tieteen ja uskon harmonisuuden korostaminen on yleisestikin ottaen tyypillistä New Age -liikkeissä. Se, mitä tieteenä pidetään, vaihtelee kuitenkin liikkeiden välillä. Akateemisen tutkimuksen ohella tieteeseen voidaan rinnastaa esimerkiksi holistiset parannusmenetelmät, parapsykologia, numerologia ja ufologia. Tieteen merkitys uususkonnollisissa liikkeissä on usein paradoksaalinen: yhtäältä tieteen merkitystä korostetaan ja liikkeen oppien uskottavuutta perustellaan niiden ”tieteellisyydellä”, toisaalta tiedettä saatetaan arvostella kovinkin ottein, eikä sitä pidetä todellisuuden ainoana määrittelijänä. (Lewis 2007, 207–209; Zeller 2011.)

Osa etsijöistä on ollut sitoutumattomia, osa on kuulunut johonkin kirkkoon tai liikkeeseen. Monet ovat lukeneet laajasti filosofiaa, eri uskontojen pyhiä teoksia ja esoteerista kirjallisuutta. Tie seuraajaksi on voinut vaatia pitkälistä kypsytelyä. Petropavlovkalainen insinööri Jegor kertoi pohtineensa totuuden olemusta jo kauan ennen Opettajan kohtaamista. Etsintöjensä hän kokee antaneen arvokasta perspektiiviä, jota vasten arvioida uusia opetuksia.

Monilla ihmisillä ei ole tietoa eri uskonnoista. Kun sinulla on tietoa, voit tehdä johtopäätöksiä. Muutoin voit ehkä korkeintaan tuntea, että tämä on jotakin uutta. Minulle löytö tuli lukemisen ja tunteen myötä. Tein oman analyysini ja totesin, että kaikki on paikallaan. Tämä on vakava filosofia ja Vissarion on todellinen Opettaja kaikille.

Myös fysiikkaa ja psykologiaa opiskellutta jekaterinburgilaista Lidiaa voi pitää ”analytikkona”. Hän työskenteli 1990-luvun vaihteessa tutkijana poliisin erikoisyksikössä. Baltiaan suuntautuneella työmatkallaan Lidia tutustui yhdysvaltalaiseen pariskuntaan. Myöhemmin hän muutti Amerikkaan töiden perässä, ja Baltian-matkalla itänyt ystävyys jatkui. Pian selvisi, että amerikkalaismies toimi pastorina karismaattisessa seurakunnassa. Lidia kävi ystäviensä kanssa mielenkiintoisia keskusteluja, joiden myötä uskonto alkoi kiinnostaa ja hänen ateistinen maailmankatsomuksena kyseenalaistui. Myöhemmin psykologian opinnot veivät Lidian syvemmälle ihmismielen syövereihin. Lopulta hän pohti kysymyksiä kuumeisesti.

Minulle oli vaikeaa hyväksyä uskoa vain tunteilla, olin fyysikko. (...) Luin ja ajattelin. Lähetystyöntekijät panivat minut ajattelemaan tätä aihetta, josta myös keskustelimme.

Paitsi protestantismiin, Lidia kertoo tutustuneensa myös muihin uskontoihin, esoteriikkaan ja yliluonnollisiin ilmiöihin. Hän kiinnostui moonilaisuudesta⁸ ja sen ”tieteellisestä” tavasta selittää asioita. Moonilaiset odottivat Kristuksen paluuta, ja myös Lidia kertoo yhtyneensä odotukseen.

En uskonut sitä, koska he sanoivat niin, vaan koska näin tämän logiikan Raamatussa ja ymmärsin, että hän (*Jeesus*) palaa. Moonilaiset ajattelivat, että jollei Kristusta löydy, sen täytyy olla Moon. Kului vuosi, ja Moonista tehtiin Kristus. Me muut jatkoimme etsimistä. (...)

Lidia kertoo, että hänellä oli vaikeuksia sovittaa kahta ajatustaan yhteen. Yhtäältä esoteerinen kirjallisuus puhui yhdestä jumalasta, harmoniasta, vahvoista laeista. Toisaalta Lidialla oli vahva tunne siitä, ettei jumalia ollut vain yhtä, sillä materia ja mieli toimivat hänen nähdäkseen eri lakien mukaan. Vaikka luki paljon, hän ei löytänyt selitystä sille, miksi näin oli – kunnes kohtasi Vissarionin.

Ja sitten löysin Vissarionin. Löysin Pienen Jyväsän⁹. Hänen kuvansa oli kirjan kannessa. Minulle tuli tunne, että se oli hän (*Kristus*). (...) Sitten löysin ensimmäiseltä sivulta sanat. Siellä mainitaan kaksi alkulähdettä, ei vain yhtä, kuten ihmiset aiemmin luulivat. (...) Siitä

---

⁸ Viime vuosisadan puolivälissä syntyneestä Yhdistymiskirkosta puhutaan usein moonilaisuutena kirkkoa johtaneen korealaisen, jo edesmenneen Sun Myung Moonin mukaan. Moonia pidetään Vissarionin tapaan maan päälle palanneena, työtään jatkamaan tulleen Jeesuksena. Julkisesti Moon julistautui messiaaksi vuonna 1992. (Lewis 2006, 71–74.)

⁹ *Malaja Krupitsa* (Pieni Jyvänen) sisältää Vissarionin ”esittelyn” itsestään ja missiostaan sekä 61 käskyä, joita noudattamalla ihmiset voivat hänen mukaansa saavuttaa harmonian.

hetkestä alkoi minun elämäni uusi vaihe. (...) Kirjan kautta kaikki selkeni. Filosofinen kuva vahvistui, psykologian kautta ymmärsin lait. Kaikki tapahtui... Tunne ja ymmärrys kohtasivat.

Seuraajien joukossa on myös henkilöitä, jotka ovat kasvaneet uskoon ilman selkeää kriisivaihetta. Tämä on mahdollista, jos henkilö on uskonnollisesti ja emotionaalisesti avoin, ja mikäli uusi oppi vastaa ihmisellä jo olevia käsityksiä totuudesta (Rambo 1993, 60–62; Sachs Norris 2003, 171–174). Osa ajan myötä uskon omaksuneita ei ollut tiennyt Viimeisen testamentin kirkosta juuri mitään ennen Siperiaan tuloaan. Kuten Lenan tapauksessa, suhtautuminen on saattanut olla jopa kielteistä. Epäluuloa uskontoa kohtaan kertoo tunteneensa myös Moskovasta kotoisin oleva Nataša. Hän kertoo:

Äiti hurautti Vissarioniin ja puhui hänestä aina vierailleen. Olin menevä 18-vuotias ja halusin ammattitanssijaksi. Minua äidin puheet ärsyttivät, ja luulin häntä vähän tärähtäneeksi. Myöhemmin, kun äiti oli jo muuttanut yhteisöön, tulin itse käymään täällä. Huomasin, ettei paikka ole vaarallinen, vaan kaunis. Myöhemmin muutin tänne itsekin.

Luonnollisesti suuri osa uskon ”vaivihkaa” omaksuneista on kuullut Vissarionista vanhemmiltaan. Osa on muuttanut yhteisöön puolisoitensa ja/tai muiden perheenjäsentensä perässä. Uskonratkaisujen tarkastelussa läheisten ihmissuhteiden merkitystä ei tule aliarvioida. Läheisten kriittinen suhtautuminen uskonnolliseen liikkeeseen voi yhtäältä jarruttaa siihen tutustumista. Toisaalta lähipiirin myönteinen asenne voi saada muutkin kiinnostuneiksi. (Rambo 1993: 61, 126–127.) Ennen uskontoon välinpitämättömästi suhtautunut parikymppinen Anja esimerkiksi kertoi lähteneensä miehensä pyynnöstä yhteisöön, josta ei etukäteen tiennyt juuri muuta kuin sijainnin. Perillä hän totesi elämäntavan miellyttävän itseään. Vaikka seuraajat myönsivät lähipiirin vaikutuksen, he korostivat, että viime kädessä sitoutumispäätös oli heidän itsenäisen harkintansa tulos.

Sain tietää (*Vissarionista*) vanhemmiltani, he varmaankin ystäviltyään. Sain asteittain tietoa vanhemmiltani, aihe kiinnosti minua... Että olisiko Kristus maan päällä. Hiljalleen sain selville, mistä he puhuivat. Ja että he lukivat Viimeistä testamenttia. (...) Tulin hitaasti Opettajan luokse. (Valeri, Vuori)

Uskon löytäminen ja Vissarionista vakuuttuminen voi olla hidas ja asteittainen prosessi muistakin kuin edellä mainituista syistä johtuen. Esimerkiksi heikot

informaatiokanavat, kielivaikeudet, asuminen kaukana yhteisöstä tai ikä voivat hidastaa tutustumista kirkkoon. Vuorella asuvat parikymppiset Nina ja Lisa kertovat:

Sydämessäni tunsin jotakuinkin heti, että tässä on totuus, mutta päässä asiat tapahtuivat vaiheittain. Omaksuin informaatiota vaihe vaiheelta, että asiat ovat näin ja näin. Koska kirjoitukset on kirjoitettu venäjäksi, minulle oli tosi vaikeaa alussa... Minä luin ja käänsin. (...) Venäjä ei auennut minulle heti. Siksi otin (*informaatiota*) vastaan pikku hiljaa. (Nina, Vuori)

En minä 14-vuotiaana etsinyt! (...) Aluksi (*kuulin*) pääasiassa vanhemmiltani. Uskoin yksinkertaisesti, suhteet isään ja äitiin olivat hyvin läheiset. (...) Sitten, kun olimme jo tulleet tänne, minä hieman erkaannuin uskosta. Oli... Minun isäni kuoli. Ja minulle sanottiin, että sinulle tulee... No, sinä tulit uskoon, ja siksi saattaa olla joitakin vaikeuksia. Niin, olin silloin vielä ihan lapsi, 14-vuotias, ja pelkäsin, etten ole valmis siihen, että sukulaiset kuolevat. Kun me jo asuimme täällä, no... Minulle tuli joka tapauksessa sellainen... No, tunsin, että tämä on minun (*paikkani*), haluan elää nimenomaan täällä. Mutta sellaista yhtä tiettyä hetkeä minun on vaikea nimetä. (Lisa, Vuori)

Spontaaneiksi päättäjäiksi kutsun uskovia, joiden kohdalla päätös seurata Vissarionia on syntynyt, etsikkoajan intensiteetistä tai pituudesta riippumatta, pian varsinaisen kohtaamisen jälkeen. Tällaisiin kohtaamisiin liittyy usein vahvoja psyykkisiä ja fyysisiä tunnetiloja ja reaktioita, kuten liikutusta, itkua ja oivaltamisen kokemuksia. Esimerkiksi uni, näky, liikutus tai mystinen kokemus saattaa ikään kuin vahvistaa kuullun viestin todeksi ja vaikuttaa sitoutumispäätöksen syntymiseen (vrt. Robbins 2004, 134). Vuorella asuva Regina kertoi puolestaan lähteneensä alun perin tutustumaan yhteisöön silkasta mielenkiinnosta. Vissarionin nähtyään hän kuitenkin päätti, ettei ikinä palaisi kotimaahansa:

Kerran kun juttelin ystäväni kanssa, he kertoivat minulle Siperiasta. Ajattelin, että vielä kerran matkustan sinne mieheni kanssa. Rehellisesti sanoen matkustin seurana vuoksi, minua asia vain kiinnosti. Minä halusin tulla tänne ja nähdä, miten vaikeaa täällä on asua, jotta rauhoittuisin ja voisin palata kotiin. Ja sitten kun tulin ja näin Opettajan... Ikään kuin räjähdys olisi tapahtunut sisälläni... Aloin itkeä. (...) Sanoin, etten koskaan enää palaa Moldovaan, vaikka täällä olisi mitä tahansa vaikeuksia.

Saksassa syntynyt Diana kertoi muistavansa selkeästi päivän, jolloin oli ollut 13-vuotias eikä millään olisi halunnut mennä kouluun. Äiti oli tytön yllätykseksi

antanut tämän jäädä kotiin, ja lähtenyt itse kaupungille. Diana kertoi, että hänellä oli koko päivän ollut jännittynyt olo, ikään kuin hän olisi aavistanut jotakin erikoista tapahtuvan. Kun äiti palasi, hänellä oli mukanaan Toropin valokuva, jonka hän oli saanut juna-asemalla tapaamiltaan Vissarionin seuraajilta. Äiti oli näyttänyt kuvaa Dianalle, ja kysynyt, oliko kuvassa ”Hän”, Kristus. ”Minä huusin, että on, on!”, Diana kertoi. Pian tapahtuman jälkeen äiti ja tytär muuttivat Siperiaan.

Vissarionin sanoma, kyky vastata polttaviin kysymyksiin sekä karisma ja ”tuttuus” ovat tehneet moniin seuraajiin suuren vaikutuksen. Osa kertoi nähneensä Vissarionin ympärillä auran tai muistaneensa hänet nähtyään väläyksiä entisestä elämästään. Osalla ei ollut koskaan aikaisemmin ollut vastaavia kokemuksia.

Näin Opettajan ensimmäistä kertaa Pietarissa. Kun menin tapaamiseen, Opettaja puhui jo. Hän vastasi kysymyksiin, joita minulla oli. Heitin kengät pois ja menin Opettajan luokse, ja hänen silmänsä olivat kuin valotunnelit. Itkin ja halusin halata häntä. (Irina, Vuori)

Ensin huomasin hänen henkensä (*duh*) ja silmänsä. Hänellä oli erilainen, syvä katse, ikään kuin niissä olisi ollut kaikki tieto. Hänen ympärillään oli suuri aura, noin kaksimetrinen. Sydämeni tunsu, että hän on Kristus. Myöhemmin luin hänen kirjoituksiaan ja olin kaikesta samaa mieltä. Löysin totuuden. (Maksim, Vuori)

Minulla ei ollut koskaan aikaisemmin ollut yliluonnollisia kokemuksia. Kun näin hänet (*Vissarionin*) sydämeni hypähti ja jotain todella erikoista tapahtui. Näin itseni Israelissa 2000 vuotta sitten ja tunnistin hänet Jeesukseksi. Minut valtasi hyvän olon tunne ja tiesin: Hän se on! (Lilija, Vuori)

Pietarissa kuvanveistoa opiskellut Nikolai kertoi alkaneensa odottaa jotakin uutta yhteiskunnallisten muutosten voimistuttua. Hän kiinnostui filosofiasta ja uskonnoista, muttei vuosiin halunnut sitoutua niistä mihinkään peläten kadottavansa taiteellisen vapautensa. 28-vuotiaana, vaikean elämänvaiheen aikana, Nikolai antoi kastaa itsensä kirkossa. Hän alkoi kuitenkin epäillä kirkon pelastavaa voimaa, ja jatkoi eri uskontojen ja filosofioiden tutkimista.

Minusta tuntui absurdilta, että kirkko olisi elämä. Mennä kirkkoon ja elää toisaalla elämää, se on kuin peli, joka häiritse minua. Minä ymmärsin uskon tarkoittavan sitä, että muuttaisin elämäni. (...) Ymmärsin silloin, etten voi elää niin kuin haluan tässä yhteiskunnassa. Kolmen vuoden ajan tutkin... Yritin aktiivisesti ymmärtää, mikä on elämän mieli ja mikä totuus.

Myöhemmin, mökillään lomaillessaan, Nikolai kertoi olleensa levoton ja tunteneensa pakottavaa tarvetta palata kaupunkiin. Siellä hän näki Vissarionin vierailusta kertovan julisteen.

Tajusin silloin, että tämä on joko totuus tai valhetta, jompikumpi, ja että minun olisi ehdottomasti mentävä tapaamiseen ja tehtävä itse omat johtopäätökseni. Sinä iltana kohtasin Opettajan, josta tuli minun opettajani. Mennessäni tapaamiseen olin kriittinen – olin nähnyt paljon valheellisia liikkeitä, valheita ja heikkouksia, joita oli yhteiskunnassa ja erityisesti uskonnoissa. (...) Kun hän tuli saliin, tunsin, että tämä oli jotain merkityksellistä. Tunsin jopa energian. Se, mitä hän sanoi... Huolimatta siitä, ettei tiennyt kysymyksiäni, hän vastasi niihin. (...) Minulla oli jopa hieman epämukava olo, koska olin ollut niin kriittinen. Minua kosketti syvästi se, mitä hän sanoi. Se tuntui jotenkin tutulta ja läheiseltä. Ja minä halusin katsoa sitä ihmistä silmiin. (...) Ja kun kiipesin sinne, minulla oli kasteristi kaulassani. Menin viimeisenä hänen luokseen jutellakseni. Kun tulin hänen lähelleen, tunsin kuuman energian ja voiman kasteristissäni. Me kohtasimme, ja siinä hetkessä minusta tuli hänen oppilaansa.

Vaikka käännekohtaan tuleminen on tosinaan hidas prosessi ja ”harkittu” päätös, voi varsinainen kohtaaminen olla hyvin tunnepitoinen ja odottamaton. Vuosia pohditut kysymykset saattavat löytää vastauksensa päivän, jopa minuuttien aikana. Nikolain tapaus toimii esimerkkinä siitä, miten kohtamista edeltävät taustatekijät synnyttävät tietynlaisia ajatuksia ja odotuksia, ja miten voimakas kokemus voi olla, kun palaset lopulta loksahavat kohdalleen (vrt. Snow & Machalek 1983, 270).

6. SITOUTUMINEN VIIMEISEN TESTAMENTIN KIRKKOON

Monet uskonnolliset liikkeet, myös Viimeisen testamentin kirkko, korostavat yhteisön merkitystä suhteessa hengelliseen kasvuun. Vuorovaikutukseen antautunut henkilö kohtaakin ennen pitkää tilanteen, jossa päätös uskonnolliseen liikkeeseen sitoutumisesta tulee ajankohtaiseksi.

Sitoutuminen on moniulotteinen ilmiö, jonka yksiselitteinen määrittelyminen on hankalaa. Hine (1970) näkee sitoutuneisuuden psykososiaalisena tilana, joka seuraa identiteettiä muuttavasta kokemuksesta, irtiotosta suhteessa menneeseen sekä halusta identifioitua uuteen uskonnolliseen viiteryhmään. Tällainen

psykososiaalinen tila ilmenee edelleen ideologisena vakuuttuneisuutena, ryhmän sosiaaliseen vuorovaikutukseen osallistumisena, riskinottona ja valmiutena uhrautua uskon vuoksi sekä käyttäytymisen ja elämäkerrallisten narratiivien muutoksena.

Uskonnolliseen liikkeeseen sitoutuminen on iso askel, jonka ottaminen saattaa herättää ristiriitaisiakin tunteita. Sinänsä henkilökohtaisella päätöksellä voi olla laajoja sosiaalisia ulottuvuuksia. Sitoutumista harkitseva ihminen joutuu usein arvioimaan suhdettaan itseensä, läheisiinsä ja työhönsä. (Rambo 1993, 125–127.) Lisäksi sitoutumisen edellyttämä antautuminen – kääntyjän odotetaan usein luovuttavan oman auktoriteettinsa uskonnolliselle johtajalle tai liikkeelle – voi tuntua vaikealta. (Mts., 132–137). Haastavine kysymyksineen päätöksenteko on monelle itsetutkiskelun paikka.

Se, uskooko henkilö sitoutumisesta koituvan isompia palkkioita kuin sitoutumattomuudesta, ratkaisee usein valitun suunnan (Rambo 1993, 126). Ajan myötä sitoutumisen motivaatiokarttaa päivitetään. Alkuperäiset syyt yhteisöön kuulumiselle muuttuvat tai saavat uusia merkityksiä ja sävyjä. (Mts., 139–140.)

Sitoutuminen Viimeisen testamentin kirkkoon muodostaa tämän luvun ytimen. Aluksi tarkastelen sitoutumispäätöstä ja siihen liittyviä antautumisen ja luopumisen teemoja, minkä jälkeen pohdin sitoutumisen asteita Luvattu maa -tematiikkaa apuna käyttäen. Luopumisten ja antautumisen luonne konkretisoituu usein hieman eri tavoin riippuen siitä, missä seuraaja asuu.

6.1. Sitoutumispäätökseen vaikuttavista tekijöistä

Edellisessä luvussa toin esiin syitä, jotka johtivat nykyisiä seuraajia etsijyyteen ja tekivät vuorovaikutuksen Vissarion-liikkeen edustajien kanssa mielekkääksi. Arvojen ja elämän tarkoituksen pohtiminen, kokemukset ihmissuhteiden ja elämänlaadun tilasta sekä Vissarionin opetuksista kaikupohjan löytäneet ideat ja kaipuut saivat monien kohdalla Viimeisen testamentin kirkon vaikuttamaan kiinnostavalta vaihtoehdolta kääntymystä edeltäneeseen elämäntilanteeseen verrattuna. Vissarionin karisma vetosi moniin. Toropilla oli kyky kuvata todellisuutta, maailman tapahtumia ja ihmiskunnan tilaa tavalla, johon

petropavlovkalaisen Romanin mukaan ”tavallinen ihminen ei pystyisi”. Tunne voimaantumisen tai pääsystä voiman lähteen yhteyteen on joissakin tapauksissa epäilemättä edistänyt sitoutumista (ks. mts. 84–86). Vissarionin ainutlaatuisuuden oivaltamisen jälkeen sitoutuminen näyttäytyi nykyisille seuraajille ainoana kestäväenä tapana elää ja rakentaa tulevaisuutta. Lisäksi Viimeisen testamentin kirkon käytännönläheinen ote elämään ja visio uudenlaisen yhteiskunnan rakentamisesta innoittivat monia. Liikkeen tarjoilema mahdollisuus henkiseen kasvuun, yhteisöllisyys ja antoisat ihmissuhteet voidaan nähdä emotionaalisesti palkitsevina, kääntymystä ja sitoutumista edistäneinä tekijöinä. Tiivistetysti: merkityssysteemin lisäksi Vissarion tarjosi elämisen tekniikoita (Rambo 1993, 81–84).

Kääntymys voidaan nähdä kaksivaiheisena kehityskulkuna, jossa utilitaristiset motiivit, rationaaliset pyrkimykset ja intellektuaaliset löydöt tukevat toisiaan. Aluksi utilitaristiset motiivit ja liittymiseltä odotetut hyödyt saattavat houkutellessa etsijöitä uskonnollisen liikkeen pariin. (Alles 2000; Meyer 1998, 320; Robbins 2004, 84–88.) Myöhemmin alkuperäiset motiivit saavat usein rinnalleen intellektuaalisia motiiveja, millä Robbins (2004, 85–87) viittaa siihen, että uskonto tulee ymmärretyksi itsestään käsin. Nimitän tässä yhteydessä utilitaristisia motiiveja ja rationaalisia pyrkimyksiä ”järkisyiksi”.

Halua kääntyä ja sitoutua selitetään seuraajien parissa harvoin pelkkiin järkisyihin vedoten, mikä tukee edellä kuvattua kaksivaiheiden kääntymyksen mallia. Se kielii niin ikään kääntymyksen myötä omaksuttavan maailmankuvan vaikutuksista tapoihin sanoittaa siihen liittyviä kokemuksia (Rambo 1993, 139–141). Informanttieni tulkinnat kääntymyksestään ovat pitkälti ”intellektuaalisia” eli merkityksiin ja tarkoituksiin viittaavia (vrt. Robbins 2004, 86). Usko näyttäytyy seuraajille järjellisenä ja järkevänä, vaikkakaan ei täysin järjen käsitettävissä olevana asiana. Koska spirituaalinen ja aineellinen maailma toimivat eri periaattein, ei aineeseen sidottu ihmisjärki pysty tavoittamaan jumalallisen ”Totuuden” olemusta. Sen sijaan ihmisen sielu voi helposti oivaltaa yhteyden luojaansa ja Vissarionin välillä. Seuraajien kääntymyskokemuksistaan tekemä johtopäätös oli, että usko on eräänlaista sielulla tai sydämellä käsitettävää tietoa, jota ei voi tyhjentävästi selittää tai todistaa muille – uskon todellisuus pitää kohdata itse.

Sydäntä (*serdtse*) pidetään ajatteluakin luotettavampana toiminnan ohjaajana, sillä toisin kuin järki (*razum*), sydän ei erehdy (*Slovo Vissariona*, Glava 29:55).

Psykologisesti katsoen ”sydämen äänen” kuuntelemisen tärkeys piilee siinä, että voidakseen kokea uskonsa ja sitoutumisensa mielekkäänä kääntyjän tulee myös tunteen tasolla luottaa sen perusteluihin totuudellisuudestaan. Jotta kääntymys tulisi ”viimeistellyksi”, pitää uskonnon edustaman maailman avautua ihmiselle tavalla, jonka myötä sen käyttämät käsitteet, symbolit ja käytänteet latautuvat merkityksiin piilevällä voimalla (vrt. Robbins 2004, 131).

Käännekohtaan johtaneet tapahtumat tulee erottaa päätöksenteon jälkeen alkavasta kääntymysprosessista (vrt. Rambo 1993, 145–146.) Sitoutumispäätös on kuin väliasema, jolta sinne eri reittejä saapuneet seuraajat aloittavat täysin uuden matkan. Sitoutumiseen liittyy vastuuta, odotuksia ja tavoitteellisuutta, ja se tasoittaa kääntyjien välisiä eroja määrittelemällä kaikille saman päämäärän: henkisen kasvun ja uudenlaisen yhteiskunnan perustusten luomisen. Sitoutuminen yhdenmukaistaakin, ainakin retoriikan tasolla, kääntyneiden motivaatioita. Liikkeen arvojen ja retoriikan omaksuminen helpottaa motivaatioiden pukemista yhteisön hyväksymälle kielelle (Rambo 1993, 137–139).

6.2. Antautuminen

Sitoutuminen edellyttää antautumista (*surrender*) uskonnolliselle taholle, oli kyseessä sitten henkinen opettaja, instituutio, yhteisö, traditio tai muu auktoriteetti. Antautumisessa on kyse sisäisestä vallanvaihdosta, jossa kääntyjä sitoutuu muokkaamaan toimintaansa, ajatteluaan ja uskomuksiaan auktoriteetin edellyttämällä tavalla. (Rambo 1993, 132–133.) Viimeisen testamentin kirkkoon liittyvä myöntää, etteivät hänen omat tietonsa ja taitonsa riitä oikein elämiseen ja Jumalan kaltaiseksi tulemiseen. Hän tarvitsee sekä Vissarionia että toisten seuraajien tukea.

Antautumisen prosessi on monimutkainen sisäinen kamppailu, jossa kääntyjä tasapainottelee psykologisesti ja henkisesti haastavien kysymysten äärellä. Kääntyjä on kahden tulen välissä: yhtäältä häntä saattaa pidätellä pelko itsekontrollin

menettämisestä ja toisaalta houkutella sitoutumiseen liittyvien yhteisöllisyyden, ilon, muutoksen ja hengellisen kehityksen aspektit. Sisäinen konflikti vaatii ratkaisun, joka johtaa joko sitoutumisajatuksista luopumiseen tai sitoutumispäätökseen. Lopullinen ratkaisu joudutaan usein tekemään vailla varmoja empiirisiä faktoja, mikä edellyttää ”hyppyä” uskon varaan. Vaikka päätös tuo usein mukanaan helpotuksen ja sisäisen rauhan, sitoutumiselle on ominaista antautumiseen liittyvä häilyvyys. Epäilykset palaavat, halu päättää asioista itse nostaa päätään. Antautuminen on usein kääntymyksen hankalin etappi ja haasteellisin ylläpitää. Antautumiseen liittyviä vaiheita käydään läpi yhä uudelleen ja uudelleen kautta uskonelämän. (Rambo 1993, 132–137.)

Antautumisen hetkeä pidetään usein käännekohtana, josta uusi elämä Jumalan lapsena ja uskovien perheen jäsenenä voi alkaa. Uudella alulla on kuitenkin ehtonsa: lupaus vapautumisesta ja pelastumisesta yhdistyy vaatimukseen muuttua laadullisesti, tulla uudeksi. Voidakseen katsoa eteenpäin kääntyjän tulisi päästää irti menneisyydestään, joka monissa uskonnoissa arvotetaan negatiivisesti suhteessa kääntymyksen tuomaan uuteen ja, ennen kaikkea, imaginääriseen tulevaisuuteen. (Meyer 1998, 322; Rambo 1993: 53–54, 132.) Täydellinen menneestä irtaantuminen on kuitenkin käytännössä mahdotonta, sillä irtiotto menneestä edellyttää aina taaksepäin katsomista (Engelke 2010, 177). Meyerin (1998, 329–330) mukaan pesäeron tekeminen on mahdollista ainoastaan sellaisen muistamisen kautta, jossa menneisyyttä rakennetaan uudelleen.

Temporaalisen muodon saava todellisuuden arvottaminen heijastuu tapoihin, joilla kääntyneet puhuvat elämästään ennen, nyt ja tulevaisuudessa. Tyypillisesti menneisyydestä puhutaan sävyyn, jossa syntisyys, pahuus ja eksyksissä olo korostuvat, kun taas uskoontulon jälkeiseen aikaan viitataan positiivisin sanoin. (Lofland & Stark 1965, 863; Meyer 1998.) Rambon (1993, 54) mukaan menneestä puhuminen vähättelevään sävyyn voi helpottaa siitä luopumista. Oletuksen mukaisesti monet haastattelemiini seuraajat totesivatkin menneisyyteensä sisältyneen vääriä ajattelu- ja toimintatapoja, puutteita ja vikoja.

Kun kuulin Kristuksesta, tajusin, että minun tulee muuttua. Elämässäni oli niin paljon puutteita (*nedostatki*). (Maksim, Vuori)

Vaikka seuraajat tekevät selkeän eron vanhan ja uuden välille, eivät kaikki muistot kuitenkaan olleet negatiivisia. Seuraajien puheista sain käsityksen, että heidän pyrkimyksensä on ennen kaikkea ”unohtaa maailman tavat”, ei menneisyyttä tai materiaalista todellisuutta sinänsä. Menneisyyttä saatettiin kuvata jopa positiivisin sanakääntein, ja toisinaan muistot kirvoittivat makeita naurunpyrskähdyksiä. Yleisesti ottaen etenkin esikkoaikoja ja tapahtumia, jotka toivat seuraajat Vissarionin luokse, muisteltiin mielellään. Tapahtumien taustalla nähtiin selvää johdatusta, jopa ihmeitä. Muistojen laadusta huolimatta menneisyyden muistelemista ei kuitenkaan pidetty kovin tärkeänä. Miksi keskittää energiaa sellaisen pohtimiseen, mihin ei enää voi vaikuttaa? Tšeremšankalaisen Artjomin mukaan menneitä muisteleva ei ”taida olla kovin kiinnostunut elämästä ja eteenpäin menemisestä”.

Muutama informantti muisteli myös imaginääristä historiaansa, jolla tässä yhteydessä viitataan entisiä elämiä koskeviin muistoihin. Osa entisiin elämiin liittyvistä seikoista seuraajat väittivät muistavansa selkeästi, osa jäi oletusten varaan. Tärkeiksi nousevat muistot liittivät menneisyyden ja nykyhetken yhteen. Niiden avulla selitettiin muun muassa henkilön persoonallisuuden ominaisuuksia, elämän kulkua, hengellistä nälkää ja tietä Vissarionin luokse. Joidenkin mukaan esimerkiksi Vissarionin ”tuttuus” selittyi sillä, että seuraaja itse oli elänyt Israelissa 2000 vuotta sitten ja henkilökohtaisesti kohdannut Jeesuksen. Myös petropavlovkalaisen Larisan selitys, jolla hän perusteli saksalaisten suhteellisen suurta määrää kannattajien joukossa, oli mielenkiintoinen. Larisan mukaan maailmansodissa vihollisleireihin kuuluneiden sielut saavat käsillä olevan uuden ajan kynnyksellä ainutlaatuisen tilaisuuden kohdata toisensa veljeyden hengessä.

Historian ohella seuraajien voi katsoa viittaavan menneisyydellä ”maailmallisuuteen”, ”maailman tapoihin” sekä ”ajan henkeen”. Tulevaisuus yhdistetään Vissarionin opetusten pohjalta rakentuvaan uudenlaiseen yhteiskuntamalliin. Koska seuraajien mukaan todellisuus muodostuu ihmisen ajatuksista ja teoista, pyrkivät he menneisyyden sijaan ”muistelemaan” lupaavaa tulevaisuuttaan. Näen, että vissarionistien tapauksessa Meyerin (1998, 329) ajatusta unohtamisesta rakennettuna muistamisena voidaan soveltaa paitsi puheeseen ja ajatteluun, myös paikallisuuteen. Luvattu maa näyttäytyy kollektiivisen

unohtamisen paikkana, jossa vanhasta maailmanjärjestyksestä irtaannutaan positiivisen ajattelun kautta. Se on paikka, jossa uskovien jokainen projekti luo eroa uudesta viitekehyksestä käsin konstruoituun menneeseen ja siihen yhdistettyyn ”maailmaan”.

Luopuminen on aina ollut läsnä Viimeisen testamentin kirkossa, mutta sen saamat muodot ovat vaihdelleet vuosien saatossa. Luonnollisesti luopumiset ovat koskettaneet eniten Siperiaan muuttaneita, joista monet ovat jättäneet taakseen työpaikkansa, kotinsa, ystävänsä, jopa perheensä uskoen löytävänsä taigalta kaiken tarvitsemansa. Lisäksi yhteisön normit ovat saattaneet haastaa luopumaan esimerkiksi tietyistä ruoka-aineista tai harrastuksista. Tietyistä asioista luopuminen voi olla vaikeaa luottavaisimmallekin uskovalle. Lopulta luopumisten kuitenkin uskotaan edistävän onnea ja vapautumista.

Minun oli vaikea luopua asunnostamme Habarovskissa ja muuttaa tänne. Asuntomme oli mukava ja se oli juuri remontoitu. Tunsin kuitenkin, että minun oli lähdeävä, ja totuin nopeasti uuteen elämäni. Nyt muutkin näkevät, miten onnellinen olen, vaikka kaikki eivät ymmärtäneetkään Siperiaan lähtöäni. (Olga, Vuori)

Kuten Olga, lähipiirin negatiiviset reaktiot olivat surettaneet muitakin Vissarionin seuraajia. Olga auttoi se, että myös hänen miehensä Mihail uskoi Vissarioniin. Puolisot tukivat toisiaan ja muuttivat Siperiaan yhdessä. Petropavlovkassa asumista kesällä 2011 kokeillut Svetlana sai puolestaan pärjätä vailla perheensä täyttä tukea. Vaikka välien kiristyminen harmitti Svetlanaa, hän oli päättänyt seurata Vissarionia. Yhteisössä asuminen vastasi hänen ajatuksiaan oikeanlaisesta elämästä ja tuntui kaupunkielämää mielekkäämmältä. Paitsi Svetlana, myös monet muut seuraajat puhuivat paljon kaupungissa elämisen vaikeudesta. Heidän mukaansa moni asia ympäröivässä yhteiskunnassa tuntui ristiriitaiselta suhteessa uuteen maailmankatsomukseen.

Ympäriini alkoi olla erilaisia ihmisiä ja erilainen atmosfääri. Minulla ei enää ollut samaa työtä, mutta toki samat ihmiset. (...) En minä voinut enää elää kaupungissa. Ihmiset olivat jotenkin niin aggressiivisia ja puhuivat kaikenlaista pahaa... En tuntenut oloani enää hyväksi. (Zoja, Vuori)

Tällaisessa tilanteessa luopuminen maailmasta ja yhteisöön muuttaminen nähtiin myönteisenä, helpotuksen tuoneena asiana. Vuorella asuva Nikolai kertoo:

Asia on niin, että minun oli vaikea olla aikuinen kuten monet muut ympärilläni. Minua ei kiinnostanut materiaalisessa mielessä (...) virka, asunto, autot, kesähuvilat, isot rahat... Kaikki se pelotti minua. Se ei ollut minun elämäni. Minulle tärkeää oli taide. (...) Halusin luoda ja elää. Ja kun näin taiteessa heikkouksia, vikoja, se närkästytti minua. Kun näin uskontoa, kohtasin fanatismia. (...) Perestroikan jälkeen, kun kaikki romahti, minulla oli verstaas Pietarin keskustassa, minulla oli jo nimeä, minulla oli kaikki mahdollisuudet kehittyä taiteilijana. Mutta siinä maailmassa, joka minua ympäröi, huomasin, ettei se ole mahdollista. Minulle tuli tilauksia, joista ahneus ja pyyteet, taiteilijoiden käskyttäminen kuulsivat. Rahasta tehdyt tilaukset rajoittivat taiteilijan vapautta. Minua sellainen ei kiinnostanut. Siksi minulla oli sisäinen toive asua lähellä samoin ajattelevia ihmisiä. Kun Opettaja sanoi, että täytyy olla toisenlainen paikka, ymmärsin sen heti.

Yhteisöön muuttaminen ei aina ollut ratkaissut ongelmia heti: ikävästä ei päässyt kokonaan eroon edes uusien ystävien avulla. Alla olevassa lainauksessa Nikolai viittaa peräti kolme kertaa kokemuksiinsa sisäisiin ristiriitoihin.

Vaikka Pietari oli minulle rakas taide- ja kulttuurikaupunki, vaikka se oli kaunis, sisäinen henkinen kehitykseni pysähtyi siellä. Minun elämäni saattoi jatkua vain täällä, lähellä Opettajaa. Psykologisesti ei ollut yksinkertaista jättää maailmaa... taiteen maailmaa ja ystäviä ja muuttaa uuteen paikkaan, se ei ollut helppoa. Täällä oli uudet ystävät, olimme sukulaissieluja, ja meillä oli sisällämme... jotain uutta, suurta, kiinnostavaa. Totta kai se auttoi meitä. Mutta täytyy sanoa, ettei se helppoa ollut.

Seuraajat puhuvat antautumisesta ja luopumisesta usein muutoksen kielellä, mikä on loogista, sillä halua kääntymykseltä odotettuun muutokseen voidaan pitää perimmäisenä syynä sekä antautumiselle että luopumiselle. Mitä suuremman hinnan yksilö yhteisöön kuulumisestaan ”maksaa”, sitä enemmän hänen voidaan olettaa arvostavan jäsenyyttään (vrt. Hine 1970, 65). Yhteisössä asuvien seuraajien puheesta välittyi vaikutelma, että elämä ulottuvuukseensa ja merkityksineen juurtui vahvasti Viimeisten testamentin kirkon ja Luvattun maan todellisuuteen.

Ulkoisten elämänmuutosten kulmakivenä nähdään uskovan sisäinen muutos ja kasvu. Ei olekaan yllättävää, että keskusteltaessa uskoon sitoutumisesta tässä ja nyt, antautumisen tematiikka korostui. Sitoutuminen uuteen suuntaan vaatii seuraajilta jokapäiväisiä ponnisteluja Opettajan antamien ”läksyjen” parissa. Haastavimpana luopumisen muotona uskovat pitävät omasta tahdostaan luopumista. Egoismi – ihmisen vallanhalu, tahto omistaa ja asettaa itsensä etusijalle – on kaiken pahan alku

ja juuri. Se estää ihmisiä kohtaamasta Jumalaa, lähimmäistään ja itseään. Egoismi on tunnusomaista epäuskolle ja ”maailmalle”.

Siitä huolimatta, että antautumista pidetään äärimmäisen vaikeana, halu seurata Vissarionin viitoittamaa tietä paistaa kommenttien läpi.

Mutta minä haluan (*muuttua*)! En halua olla sellainen, mikä olin eilen. Joka päivä on uusi – ei sellainen kuin puoli vuotta sitten. (Artjom, Tšeremšanka)

6.3. Sitoutumisen asteet

Uskonnolliseen yhteisöön sitoutuminen voi olla luonteeltaan löyhää, aktiivista tai hyvin kokonaisvaltaista – sitoutuneisuuden asteet vaihtelevat (Hine 1970, 62; Lofland & Stark 1965). Yksittäisen henkilön sitoutuneisuus yhteisöön saattaa myös muuttua elämäntilanteiden mukaan (Rambo 1993: 140, 162–163). Sitoutuneisuutta on vaikea mitata, mutta eri tutkijat ovat kehittäneet indikaattoreita, joiden avulla sitä voidaan arvioida.

Lofland ja Stark tekevät eron niin kutsuttujen verbaalien ja totaalien käännynnäisten välille. Edellä mainituilla he viittaavat henkilöihin, joiden todistus uskostaan on lähinnä suullista. Verbaalin kääntyjän väitteet on helppo osoittaa paikkansa pitämättömiksi, mikäli puheet uskosta ja ihanteista eivät käy yksiin tekojen kanssa. Totaalit kääntyjät puolestaan pyrkivät elämään uskoaan todeksi paitsi puheen, myös käytännön tasolla. (Lofland & Stark 1965, 863–864). Myös Snow ja Machalek (1983, 261–263) toteavat, ettei uskonnolliseen liikkeeseen jäseneksi liittyminen tai edes suullinen todistus aina riitä todisteeksi kääntymyksestä, jossa heidän mukaansa on kyse ennen pysyvistä muutoksista henkilön elämässä. Muutosten pysyvyydellä ei kuitenkaan tule ymmärtää staattisuutta, vaan pikemminkin sitoutumista tietynsuuntaiseen kehitykseen (vrt. Rambo 1993: 145–146, 162–163).

Eri tavoin sitoutuneiden uskovien kääntymystarinat muistuttavat usein toisiaan alkuvaiheidensa osalta. Verbaalin ja totaalisen käännynnäisen välinen olennainen ero liittyy kääntyjän ja yhteisön muiden jäsenten väliseen vuorovaikutukseen. Intensiivistä vuorovaikutusta, jota luonnehtivat sitoutuminen ja lojaalius, voidaan

pitää kääntymyksen varsinaisena sinettinä. Kääntyneet pyrkivät tapaamaan toisiaan usein ja jopa asumaan samalla alueella. He investoivat yhteisön toimintaan antamalla sille aikaansa, energiaansa ja taloudellista tukea. Kanssakäymisen ja jakamisen tuloksena yksilö alkaa usein identifioida itsensä yhä voimakkaammin osaksi ryhmää ja noudattaa elämässään uskonnon oppeja ja liikkeen normeja. Verbaalista kääntyjästä voi viimein tulla sisäisesti uskostaan vakuuttunut totaali kääntyjä. (Lofland & Stark 1965, 864.)

Viimeisen testamentin kirkossa uskovien välistä tiivistä vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä korostetaan, mikä ilmenee selkeimmin Luvattuun maahan liittyvinä ihanteina. Maailma ja yhteisö nähdään hyvin erilaisina paikkoina elää; ainoastaan yhteisössä uskoon voi sitoutua kokosydämisesti. Toisaalta elämä Siperiassa myös vaatii paljon. Asuinpaikka siis rajoittaa sitoutumisen tapaa, vaikka seuraaja olisikin sisimmässään päättänyt olla kuuliainen Opettajalleen.

Yhteisön sisällä yhtenäisperhejärjestelmä muodostuu uudeksi sitoutumisen määrittelijäksi. Kautta linjan korostetaan uskon ja tekojen välistä yhteyttä kääntymyksen osoituksena. Yhtenäisperheen jäseniä lukuun ottamatta sosiaalinen kontrolli on käytännössä vähäistä. Seuraajat korostavat omaehtoista ponnistelua, eivät yhteisöllisiä sanktioita. Vissarionin opetukset ja uskoville antama palaute kuitenkin vaikuttavat merkittävästi siihen, miten seuraajat näkevät itsensä ja toisensa.

6.4. Maailmasta yhteisöön

Etenkin Siperian-yhteisössä asuvat seuraajat tekevät jyrkän eron yhteisön ja maailman välille. Maailmalla viitataan yhtäältä fyysiseen maailmaan Luvatun maan ulkopuolella ja toisaalta ihmisiin, jotka eivät elä ”Totuuden Sanan” (*Slovo Istiny*) mukaan. Näin ollen maailmallisia elementtejä on Luvatulla maallakin, sillä kaikki siellä asuvat eivät ole uskovia. Vissarionistit kutsuvat itseään useimmiten seuraajiksi (*posledovateli*). Termiä ”uskova” (*verujushii*) käytetään harvemmin, sillä todellisen uskovana pidetään sitä, joka kaikessa täyttää Vissarionin ohjeet – tähän ei seuraajien mukaan juuri kukaan yllä. Muihin ihmisiin viitataan

kollektiivisesti ”maailmana” (*mir*) tai ”ei-uskovina” (*neverujshie*). Yksittäisten ihmisten leimaamista tunnuttiin välteltävän.

Uskovien mukaan Vissarionin seuraaja voi periaatteessa asua missä vain. Käytännössä omavaraista, henkiseen kasvuun tähtäävää elämää yhteisön ulkopuolella pidetään kuitenkin hyvin vaikeana, jopa mahdottomana. Maailmassa on aina tekosyitä laistaa Vissarionin ohjeista. Joka paikkaan ulottuva ”systeemi”, rahan valta ja egoistinen ilmapiiri erottavat ihmiset toisistaan. Kiire nielee ajan ja energian sekä vaikeuttaa positiivista ajattelua. Samanmielisten kanssa asuminen sen sijaan helpottaa uskon elämistä todeksi.

Yritämme tehdä yhdessä hyviä asioita ja on tärkeää, että ympärillämme on samanmielisiä ihmisiä. Kun kaikki yrittävät, syntyy virta (*tetšenie*). (Tševalkov, Vuori)

Pieniyhteisöä, jossa kaikki tuntevat toisensa ja auttavat toisiaan, pidetään ihanteellisena elinympäristönä. Yhteisössä ja maalla asuminen onkin monelle arvo sinänsä. Kehittyminen on helpompaa ja nopeampaa siellä, missä olosuhteet tukevat Viimeisen testamentin kirkon ohjeiden mukaista elämäntapaa.

Täällä kehitymisprosessi on nopeampi kuin kaupungissa. Tosin prosessi tapahtuu paikasta riippumatta, ihminen on jatkuvasti liikkeessä. Kehitymme. Kaupungissa ihmiset ovat erilaisia ja siellä on systeemi. Kun kaupungissa vaihdoin farkut hameeseen, ihmiset katsoivat oudosti. Täällä on käytäntö (*praktika*), ja minusta tuntuu hyvältä. Tuntuu, että teemme asiat oikein. Ihmiset täällä näkevät ja tuntevat, muualla he ikään kuin katsovat sumun läpi elämää. (Svetlana, Petropavlovka)

Olen iloinen, että elän maalla. Tiedän, mitä tehdä aamulla ja illalla. Voimme tavata ja jutella ystävien kanssa, emmekä puhu vaatteiden hinnoista tai muusta sellaisesta, vaan ihmisistä. Elämä saa merkityksen Opettajan opetuksista. (Larisa, Petropavlovka)

Osa Siperian-yhteisössä asuvista uskovista kertoi, ettei ole käynyt yhteisön ulkopuolella vuosikausiin. Mielikuvat siitä, millaista ”maailmassa” on, olivat vahvoja. Negatiivissävytteinen maailma-käsite yhdistettiin usein ennen kaikkea suuriin kaupunkeihin. Kiireen, rahan ja systeemin ohella maailmallisuuden liitettiin myös ajatus negatiivista energiaa tuottavista, aggressiivisista ihmisistä. Tiedyt ammatit nähdään osoituksena maailman ”sairaudesta”.

Meidän tulee oppia elämään riippumattomina maailmasta. Maailma ei kuuntele Jumalan lakeja. (...) Edessä on valoisa tulevaisuus, jolloin on mahdollista elää toisella tavalla: ilman rahaa, poliisia, armeijaa. Maailmassa tapahtuu koko ajan negatiivisia asioita, mutta meidän ei tarvitse ajatella niitä – olemme turvassa. (Tševalkov, Vuori)

Kaupunkikielteisyydestä huolimatta mielletään Vissarionin asuinpaikka, Aurinkokaupunki, nimensä mukaisesti kaupungiksi. Se on kuitenkin erilainen, hyvä kaupunki. Vaikka Vuori on kooltaan (siellä asuu noin 120 seuraajaa) monia muita kyliä pienempi, sen henkisen energian sanotaan olevan vailla vertaa. Vuoren ”puhtaudesta” pitää osittain huolen sen syrjäinen sijainti, minkä lisäksi kaikki Aurinkokaupunkiin tulijat rekisteröidään. Ennen hyvien hedelmien juhlaa jotkut uskovat vaikuttivat olevan huolissaan siitä, että Vuorelle kiipeäisi ulkopuolisia, jotka mahdollisesti toisivat Vuorelle negatiivista energiaa. Kaupungin positiivinen henki huokuu seuraajatuttujeni mukaan erityisen selvästi lapsista ja nuorista, jotka ovat joko syntyneet tai viettäneet lapsuutensa Vuorella. Lasten kasvattamiseen kiinnitetään yhteisössä muutenkin paljon huomiota; heidän kauttaan aiemmin käsittelemäni menneisyyden unohtaminen toteutuu parhaiten. Se, mitä lapset eivät opi, he eivät myöskään välitä eteenpäin – Vissarionin seuraajat kouluttavatkin lapsensa mieluiten kotona tai yhteisön omissa kouluissa, pakolliset kokeet suoritetaan pari kertaa vuodessa valtion koulussa.

Vuoren roolista ”taivaanrakennuksen” keskuksena kertoo myös se, miten kaupunki on suunniteltu. Aurinkokaupunki sijaitsee korkealla, kauniissa maisemissa, ja sen pohjakaava muistuttaa yhteisön käyttämää symbolia, lupauksia täynnä olevaa 14-sakaraista Betlehemin tähteä. Eräs Vuoren monista nimistä, Aamunkoiton Tyyssija (*Obitel Rassveta*) yhdistää paikan ihmiskunnan uuteen huomiseen. Niin ikään teiden nimet tihkuvat romantiikkaa ja fantasiaa: Vuorelta löytyy muun muassa Linnunradan, Aurinkoisten tuulten, Hohtavien salaisuuksien, Lasten unelmien ja Kristalliportin katu. Kytökset ”maailmaan” on pyritty katkaisemaan kehittämällä omavaraisuutta mahdollisimman pitkälle. Seuraajat pyrkivät tuottamaan kaikki tarvitsemansa tuotteet ja palvelut itse. Teknologiaa, kuten aurinkopaneeleita, matkapuhelimia ja tietokoneita, kuitenkin käytetään. Joidenkin seuraajien mukaan tietokoneet ja puhelimet käyvät tulevaisuudessa hyödyttömiksi, sillä kehittyessään ihmisten ”kolmannet silmät” avautuvat ja he oppivat kommunikoimaan ajatuksen voimalla.

Maailmallisuudesta irrottautumisen ohella Luvatulle maalle kokoontumisella on toinenkin tarkoitus, joka Tševalkovin mukaan liittyy pyrkimykseen luoda terve vuorovaikutus maan ja ihmisten välille. Seuraajat tuntuivat pitävän harmonista luontosuhdetta ja jumalasuhdetta yhtä tärkeinä. Koska maa on elävä ja tunteva, se tunnistaa ihmisten positiiviset sekä negatiiviset ajatukset ja emootiot, ja reagoi niihin.

Nähdäkseni jokaisen uskovan oletetaan sisimmässään kaipaavan Opettajansa luokse, ja muuttoa yhteisöön pidetään yleisesti osoituksena halusta seurata Vissarionia. Koska uskossa on kyse prosessista, asteittaisesta kasvusta, eivät kaikki kuitenkaan ole valmiita muuttoon samassa vaiheessa. Asuinpaikan löytäminen voi olla vaikeaa: tontit ovat kortilla ja talot kalliita. Myös työ- tai taloustilanne, haastavat perhesuhteet tai sairaista sukulaisista huolehtiminen, voivat estää muuton. Se, että ihminen kuitenkin yrittää etsiä keinoja muuttaa, on uskovien mukaan myönteinen asia ja kertoo henkilön halukkuudesta sitoutua Opettajaan.

Tševalkovin mukaan harva muuttaa yhteisöön heti seuraajiksi ryhdyttyään tai käymättä ensin paikan päällä. Oiva tapa tutustua paikkoihin tarjoutuu esimerkiksi elokuisen festivaalin aikaan. Yhteisöön voi vapaasti tulla muulloinkin ja sopia tapaamisesta jonkun paikallisen kanssa. Osa seuraajista palaa vuosi toisensa jälkeen viettääkseen yhteisössä kesälomansa. Monet muuttoa harkitsevat, etenkin naimattomat uskovat, kokeilevat yhteisössä asumista ennen varsinaista päätöstä. He asuvat usein ilmaiseksi toisten talouksissa korvaten ylläpitonsa työllään. Perheellisten on vaikea asettua pitkiksi ajoiksi toisten koteihin, varsinkin kun monet taloista ovat pieniä ja perheet suuria. Jotkut, kuten kenttätöideni alussa tapaamani moskovalainen Ilja, asettuvat ensin joksikin aikaa Saksalaistaloon. Vissarionia 16 vuotta seurannut Ilja vaimoineen viipyi pari viikkoa alueeseen ja ihmisiin tutustuen. Työ ja lähipiirin kielteinen suhtautuminen liikkeeseen olivat lykänneet ensivierailua vuosikautia. Aviopari palasi Moskovaan, mutta talomme taakse jätetty polkupyörä enteili heidän paluutaan. Pariskunta oli löytänyt Petropavlovkasta talon, tosin huonokuntoisen, johon koko perhe pari kuukautta myöhemmin muutti. Ilja alkoi heti remontoida.

Kesällä 2011 naimattomat, hieman yli kaksikymmentävuotiaat Elena ja Svetlana sekä noin kolmekymmentävuotias Aleksei olivat asettuneet Petropavlovkaan. Kukaan näistä seuraajina itseään pitävistä nuorista ei vielä ollut päättänyt, muuttaisiko pysyvästi yhteisöön. Elena ja Svetlanaa huolettivat rahatilanne ja sukulaisten reaktiot. Svetlanan ei-uskovat vanhemmat toivoivat hänen etsivän kaupungista koulutustaan vastaavaa työtä. Elenan Moskovassa asuvat vanhemmat tukivat tyttärensä valintoja, mutta toivoivat tämän asuvan lähempänä. Aleksei sen sijaan yllätti mietteillään erään iltakonsertin jälkeen. Juttelimme konserttitalon pihalla, kun puhe kääntyi Aleksein jo useita kertoja siirtyneeseen kotiinpaluuseen. Mies kertoi viihtyvänsä hyvin yhteisössä, jossa hän työskenteli rakennuksilla ja hevosten kanssa. Aleksei ei kuitenkaan ollut varma pysyvistä muutosta, sillä hän suhtautui varauksella yhteisön tulevaisuuteen. Yhteisön kyky kehittyä ja kasvaa epäilyttivät häntä: 15 vuoden kuluttua elämä kylissä voisi olla tyystin toisenlaista, kun varhaiset pioneerit ikääntyisivät ja lapset muuttaisivat pois. Elena puolestaan ilmoitti uskovansa tulevaisuuteen ja siihen, että nuoria muuttaisi yhteisöön lisää. Lapsia on paljon ja varmasti monet palaavat kyliin muualla ensin opiskeltuaan, hän pohti.

Uskonnollinen taho saattaa erityisesti sitoutumisprosessin alkuvaiheessa kyseenalaistaa kääntyjän motiivit, vaikka ne vaikuttaisivatkin hengellisiltä (Lofland & Stark 1965, 864; Rambo 1993, 139–140). Vissarionin seuraajien mukaan etenkin yhteisöön muutto tulisi harkita tarkoin, sillä pelkällä sanallisella uskontunnuksella ei Siperian oloissa juuri ole arvoa. Oikeina motiiveina asettua yhteisöön pidetään halua muuttaa maailmaa yhteisöä rakentamalla ja itseään kehittämällä. Olennaista on ehdoton luottamus Opettajaan ja kyky kohdata omat puutteet.

Jokaisella ihmisellä on omat tarinansa ja polkunsä, joita pitkin he ovat tulleet tänne. On hyvin tärkeää tiedostaa, miksi on täällä. Jotta täällä voisi asua ja kestää vaikeat hetket, on tärkeää luottaa Opettajaan. (Elena, Petropavlovka)

Jos joku haluaa muuttaa tänne vakituisesti, hänen tulisi ymmärtää, että rakennamme täällä yhdessä uutta maailmaa. Täällä on omat lait ja säännöt. Elämme toisenlaisten lakien mukaan. (Tševalkov, Vuori)

Uskovat korostivat, että yhteisöön tullaan kasvamaan ja auttamaan, ei autettaviksi. Jos joku muuttaa vain pelastuakseen maailmanlopulta, hän toimii väärin motiivein

ja huomaa pian, ettei pelkkä fyysinen turvapaikka takaa sielun pelastusta. Toisin kuin alkuvuosina, ihmiset eivät enää odota saavuttavansa ikuista elämää nykyisessä kehossaan. Pelastuksen kannalta ole tärkeää, missä ihminen elää tai kuolee, sillä puhtaat sielut syntyvät joka tapauksessa yhteisöön seuraavassa elämässään. Muutto itsessään ei takaa mitään, mutta mahdollistaa kasvun.

Tärkeintä on syy (*tseI*), jonka takia ihminen muuttaa tänne. Kaikki riippuu syystä. Täällä on ihmisiä, joilla on rahaa ja niitä, joilla ei ole mitään. Materiaaliset syyt muuttaa tänne tai halu pelastaa elämänsä eivät ole oikeita syitä. Ei ole uskovia, jotka haluaisivat pelastaa vain oman elämänsä. Jos joku tulee tänne itsensä vuoksi, elämästä tulee hankalaa, mutta jos haluaa oppia ja auttaa yhteisöä, kaikki on hyvin. (Vedernikov, Petropavlovka)

Sitoutumisen, johon Viimeisen testamentin kirkossa liittyy voimakas kytkös asuinpaikkaan, sääntely on nykyään ennen kaikkea retorista. Alkuvuosina se sai konkreettisempia muotoja, sillä yhteisön kyliin saattoivat muuttaa vain erityisluvan saaneet uskovat. Seuraajat kertoivat, että muuttoa suunnittelevien tuli lähettää Vissarionille kuvallinen motivaatiokirje. Osa sai muuttoluvan suoraan, osan Vissarionin henkilökohtaisesti haastatteli. Vedernikovin mukaan muuttajien valikointi oli tärkeää, sillä alussa halukkaita muuttajia oli tuhansia. Nykyään yhteisöön muuttoa ei säädellä Aurinkokaupunkia lukuun ottamatta. Vuorelle voivat asettua vakituisesti vain yhtenäisperheen perheelliset jäsenet, jotka katsotaan hengellisesti tarpeeksi kypsiksi. Jotkut naimattomat miehet kuitenkin asuvat Vuorella osallistuakseen siellä tehtäviin töihin esimerkiksi uuden temppelein rakennuksilla tai opiskellakseen luostarissa¹⁰. Oletan yhtenäisperhejärjestelmän lanseeraamisen vuonna 1997 (Vorošilov 2007) vaikuttaneen muuttoon liittyvän sääntelyn lieventymiseen, sillä sen myötä jäsenten ”puhtautta” voitiin säädellä uudella tavalla.

Haastavien olosuhteiden uskotaan ennen pitkää karsivan joukosta ne, joiden sisäinen motivaatio ei ole tarpeeksi vahva. Siperian talvi on ankara ja pitkä. Kesät ovat kuumia ja ilma hyönteisistä sakea, metsät vilisevät punkkeja. Omavaraisuuteen pyrkivillä, kasvisruokaa syöville uskovilla riittää puutarhoissaan töitä. Nykyajan

---

¹⁰ Suhaja-vuoren huipulla, Vissarionin entisessä talossa on ”miesten töihin” keskittynyt luostarikoulu, jossa osa yhteisön teini-ikäisistä pojista opiskelee muutaman vuoden ajan. Pojat asuvat talossa opintojensa ajan.

mukavuudet, kuten sähkölämmitys ja juokseva vesi, puuttuvat melkein kaikilta. Peruselintarvikkeita erikoisemmat ostokset pitää hankkia tuntien ajomatkan päästä.

Kun ensimmäisen kerran tulin tänne tammikuussa, kunnioitin ihmisiä, koska tajusin, että olosuhteet ovat vaikeat. Kaupassa oli pari hassua omenaa. (Elena, Petropavlovka)

Jegorin mukaan muuttaminen on ensimmäinen ja helpoin askel, jonka jälkeen alkaa todellinen työ, ja kaikesta tulee astetta vakavampaa ja ”todellisempaa”. Siperiaan muuttava kohtaa uudella tavalla luottamukseen, kuuliaisuuteen, ihmissuhteisiin, vastuuseen, kasvuun ja omavaraisuuteen sekä harmoniaan ja yhteistyöhön liittyvät kysymykset. Moni kaupungeista tuleva joutuu opettelemaan täysin uudenlaisen, fyysistä utteruutta ja kädentaitoja painottavan, elämäntavan. Osalla on tosin jo tietoja ja taitoja, jotka helpottavat sopeutumista siperialaiseen arkeen.

Asuin kaupunkilaistalossa. Meillä oli myös (...) puutarha, kanoja siellä, totuin sellaiseen elämään. No, varmaankin jonkinlainen valmius pitäisi olla. Maalaiselämä on vaikeaa ihmisille, jotka tulevat tänne suoraan kaupungeista. (Nina, Vuori)

Vaikka maalaiselämä olisi tuttua, uskoviin mukaan Siperiaan muuttoon liittyy uusia ulottuvuuksia. Yhteisössä ihmiset oppivat näkemään itsensä, lähimmäisensä ja luonnon uusin silmin.

Puutarha oli minulle tuttu jo lapsuudesta. Suhteeni maahan alkoi kuitenkin muodostua vasta täällä, ymmärsin, että pitää kiittää maata. On ihana nähdä, miten luonto kehittyy. Täällä tunnen kauneuden ja upeuden sekä luonnon energian. Kun annat kiitoksen luonnolle, saat saman tien sen takaisin. Olin todella innoissani lauluista, juhlista ja kiitoksista... Suurin muutos oli kuitenkin se, että tajusin oman tilani. Uudet tasot ja syvyydet avautuvat koko ajan – aloin tuntea syvemmin, nähdä toiset ihmiset eri tavalla. (...) Kivistä tehdään timantteja täällä eri tavalla kuin kaupungissa: kaupungissa paloitellaan, täällä hiotaan. (Lidia, Petropavlovka)

Seuraajien motiivit sitoutua Viimeisen testamentin kirkkoon saattavat ajan myötä muuttua, mistä osa seuraajista avoimesti kertoi. Etenkin yhteisössä asuminen oli saanut uusia merkityksiä Siperiaan muuton jälkeen. Usein syyt olivat ”henkistyneet”, mikä voidaan tulkita edellä kuvatusta kaksivaiheisen kääntymyksen mallista (Robbins 2004, 85–87) käsin; uskoa tulkitaan nyt sen omin termein. Uskonnon kielen, symbolien ja maailmankuvan yhä syvempi omaksuminen vaikuttaa siihen, miten motiivit sanoitetaan (Rambo 1993, 139–141).

Tajusimme mieheni kanssa, että haluamme asua lähellä Opettajaa. Vaikka aluksi ajattelinkin lähinnä pientä poikaani ja sitä, ettei hänen tarvitsisi asua vaarallisessa kaupungissa, nykyään tajuan, että päätös oli hyvä sieluni kannalta. Olen ollut tulostani asti niin onnellinen! (Vera, Vuori)

Kun olin jo uskova, mutta asuin vielä kaupungissa, toivoin saavani vaimon ja perheen. Nyt tajuan, ettei pelkkä perhe riitä. Kun muutamme itseämme, muutamme maailmaa. Yhteisössä alamme muuttua yhdessä. Tulimme tänne (Vuorelle) auttamaan häntä (Vissarionia)... ettei hänen tarvitsisi olla yksin. Täällä on vaikeat olosuhteet, taiga. Opettaja auttaa meitä, ja ihmiset auttavat häntä toteuttamaan missiotaan. (Maksim, Vuori)

Konkreettiset ”järkisyyt” ja hengelliset syyt sitoutua Viimeisen testamentin kirkkoon nivoutuvat kuitenkin seuraajien motivaatiopuheessa vahvasti toisiinsa; henkistymisen idea ei ole paeta maailmaa, vaan tehdä elämästä maailmassa onnellista.

Yhteisön sisäiset muutot ovat melko yleisiä. Halutuimmat asuinpaikat ovat Vuori ja Petropavlovka. Vuorelta poismuutto on harvinaista; usein syynä ovat taigan ankarat olosuhteet tai jouhevia puhelin- ja kulkuyhteyksiä vaativat työt. Tapasin myös uskovia, jotka olivat asuneet yhteisössä, mutta muuttaneet sittemmin muualle. Poismuutto ei aina tarkoita uskosta luopumista. Usein samat tekijät, jotka jarruttavat Siperiaan tuloa, ovat syitä palata maailmaan. Hyvien hedelmien juhlassa tapaamani Inna kertoi asuneensa Vuorella, mutta palanneensa Moskovaan kielteisesti Vissarioniin suhtautuvan, sairaan äitinsä takia. Inna työskentelee tv-studiolla, ja hänen miehensä toimii joogaopettajana. Pari piti paluumuuttoa Siperiaan mahdollisena.

6.5. Yhtenäisperhe

Enemmistö yhteisössä asuvista seuraajista kuuluu yhtenäisperheeseen. Siihen kuuluvat uskovat sitoutuvat kaikessa noudattamaan Viimeisen testamentin kirkon oppeja ja ihanteita sekä yhtenäisperheen tekemiä päätöksiä. Koska yhtenäisperheen jäsenet ilmaisevat halunsa seurata Vissarionia ja yhteisön yhteistä linjaa paitsi sanojen, myös tekojen, aktiivisen vuorovaikutuksen ja yhteisasumisen muodossa, voidaan heitä kutsua totaaleiksi kääntyjiksi (Lofland & Stark 1965, 874).

Jokaisessa kylässä on oma yhtenäisperheensä, joka kokoontuu useita kertoja viikossa neuvottelemaan yhteisön asioista ja uskonelämän yksityiskohdista. Seuraajien mukaan kokouksissa käydään läpi myös Vissarionin viimeisimpiä opetuksia. Yhtenäisperhe pyrkii vastaamaan seuraajia askarruttaviin kysymyksiin Viimeisen testamentin ja ennakkotapausten avulla. Usein puheena ovat ”luonnollisessa perheessä” (*prirodnaja semja*) – vissarionistien ydinperheestä käyttämä nimitys – elämiseen liittyvät kysymykset ja ihmisten väliset roolit.

Perhe-elämälle annetaan suuri asema ja useimmat yhtenäisperheen jäsenet ovat naimisissa. Perhe-elämää pidetään kaikista harmonisimpana elämänmuotona, joka antaa ihmiselle mahdollisuuden toteuttaa itseään kokonaisvaltaisesti. Etenkin naisten avioitumista pidetään tärkeänä, sillä naisten ajatellaan pääsevän Jumalan yhteyteen ensisijaisesti miehensä kautta. Miehet, kuten seuraajat minulle selittivät, ovat olemuksellisesti naisia henkisempiä (*duhovnie*). Naisten olemus puolestaan juurtaa luontoon (*priroda*). Ilmentämällä olemuksestaan kumpuavia piirteitä seuraajat uskovat ”täydentävänsä” (*napolnjat*) toisiaan (energiallaan), mikä edistää harmonian toteutumista. Roolien rikkominen johtaa harmonian lakien mukaiseen rangaistukseen: esimerkiksi nainen, joka käyttäytyy kuin mies, saattaa sairastua (<<http://www.vice.com/the-vice-guide-to-travel/jesus-of-siberia-part-1>>). Itseäni esimerkiksi kehoitettiin olemaan kantamatta vettä ämpäreillä keittiöön, mikäli miehiä oli talossa. ”Olet nainen, sinun kuuluu olla hento ja jättää raskaat työt miehille”, totesi paikalla ollut petropavlovkalainen tuttavani.

Koska miehet nähdään naisia hengellisesti vahvempina, lankeavat hengellisen johtajuuden pestit heidän harteilleen. Miehet toimivat vastuunkantajina paitsi yhteisön päätöksissä, myös perhe-elämässä. Kaikki yhtenäisperheen miespuoliset jäsenet työskentelevät arkisin neljä tuntia yhteisön hyväksi – kyseessä voi olla yhteinen hanke tai toisen jäsenen avustaminen esimerkiksi rakennustöissä. Työt jaetaan aamuliturgian päätteeksi niin kutsutussa piirissä (*krug*). Yhteisöllisen aktiivisuuden ohella miesten kutsumuksena on toimia ”luojina” (*tvorets*) ja ”mestareina” (*master*). Luovuutta arvostetaan suuresti, ja ihanteena on, että jokainen mies hallitsisi jonkin taidealan (esimerkiksi maalaus, puutyöt, rakentaminen, korinpunonta, musiikki, kirjoittaminen) voidakseen osallistua

yhtäältä luomistyöhön Jumalan työtoverina sekä toisaalta yhteisön omavaraisuuden kehittämiseen.

Naiset identifioivat itsensä ennen kaikkea vaimoina ja äiteinä: hoivaavina, auttavina, hellinä, pehmeinä ja myötäilevinä. Naisilta odotetaan omistautumista miehilleen, lapsilleen ja kodilleen: he ovat kodin hengettäriä, joiden kautta kodin onnea rakennetaan. Myös naiset harjoittavat kädentaitoja ja taiteita: monet ompelevat, neulovat, kutovat, kokkaavat, laulavat ja tanssivat. Kokouksissa naiset saavat puhua ja osallistua, mutta puheenjohtaja on aina mies. Naiset ovat ennemminkin kuuntelijoita ja auttavat miehiä toteuttamaan visioitaan ja toimimaan mestareina. Svetlanan mukaan naisen tulisi olla kuin vesi, joka virtailee purosso kivien lomitse, iloisesti solisten ja mistään häiriintymättä. Vuorella asuva Nina katsoo naisten olevan miesten apulaisia, joilla on tärkeä rooli yhteisössä:

Mielestäni naisilla on täällä iso rooli miesten auttajina. (...) Täällä kotona kaikki on tehty ja hyvät suhteet. Aviomies tekee ja luo enemmänkin uutta. No, nainen auttaa. Mielestäni nainen näyttelee tärkeää osaa... Sen veran kuin hän pystyy, kuin... kärsivällisyyttä... On suuri rooli olla miehen auttaja.

Perhekeskeisyys kuuluu myös puheessa yhteisöstä ja yhtenäisperheestä. Uskovat kutsuvat toisiaan usein veljiksi ja siskoiksi, Jumalaan viitataan Isänä (*Otetš*). Kaikkia sinuttelevat toisiaan, mikä venäläisessä teitittelykulttuurissa korostaa osapuolten välistä tasa-arvoa.

Vähintään 14-vuotias uskova voi liittyä yhtenäisperheeseen. Liittymisen tulee tapahtua uskovan omasta halusta. Jäsenyyttä haluava osallistuu johonkin perheen kokouksista ja ilmaisee toiveensa. Erityisiä liittymisrituaaleja ei uskovien mukaan suoriteta. Ilmoitus riittää alussa, ja jäsenenä saa olla niin kauan kuin elämäntapa vastaa kirkon normeja. Tševalkovin mukaan normit palvelevat harmoniaa ja helpottavat yhteistyötä, ja niiden hyväksyminen on tärkeää. Yhtenäisperheellä on yksi yhteinen päämäärä, johon kaikki pyrkivät. Vedernikovin mukaan normit, joihin henkilö sitoutuu, kertovat tämän valitsemasta suunnasta:

Ihminen hyväksyy aina joitakin sääntöjä elämässään, tosin ne voivat poiketa toisistaan. Ihminen itse päättää, mihin suuntaan elämässään menee.

Perheeseen kuuluvat muodostavat Vissarionin seuraajien ydinryhmän, jonka esimerkkiä muut uskovat usein jäljittelevät. Volodjan mukaan yhtenäisperhe on kuin tukipilari, johon nojaaminen auttaa uskovaa elämään oikein. Hän jatkaa:

Yhtenäisperheen tarkoituksena on oppia elämään (*oikein*). Ensinnäkin on tärkeää oppia muodostamaan oikeanlaisia ihmissuhteita. Toiseksi opettelemme maalla asumista ja käsillä työn tekemistä. (...) Luottamus on tärkeää. Ihminen tulee tänne ja uskoo itse. Teot näyttävät, onko päätös oikea. Meillä on (*yhtenäisperheessä*) säännöt, joita on noudatettava, mutta kukaan ei kysy, uskooko siihen liittyjä Vissarionin olevan Kristus.

Yhtenäisperheessä korostetaan rehellisen, luottamuksellisen ja hedelmällisen kommunikoinnin merkitystä, mikä uskovien mukaan edellyttää omasta edusta luopumista ja kykyä taipua kompromisseihin. Kokouksissa kaikilla on tilaisuus ilmaista mielipiteensä, mutta päätökset tehdään yhdessä. Erimielisyydet ratkaistaan vanhinten johdolla. Jos sopua ei synny, asia viedään Vissarionille, minkä jälkeen se katsotaan loppuun käsitellyksi.

Sitten tulen läheisten ihmisten luo, yhtenäisperheen kokoukseen, ja kerron, mitä olen työstänyt. (...) Minä en voi sanoa tuntevani kaikkea, mitä kirjoituksissa sanotaan. Sitten joku läheinen, joka tietää paremmin, voi sanoa minulle, mitä asiasta on sanottu. Jos löydämme kohdan, jossa asiasta puhutaan, ajattelen, että OK, näin on hyvä, ja saan rauhan. Näin on päätetty, näin kuuluu toimia. (...) Mietimme, onko se normaalia, vai onko tässä teemassa joku erityinen nyanssi – ja sitten jos on, esitämme kysymyksen Opettajalle, ja siinä onkin jo kaikki. Sitten ei ole enää virheitä, täytyy edetä niin. (Artjom, Tšeremšanka)

Ajatus suurempaan yhteisöön kuulumisesta luo turvallisuudentunnetta, mikä tuli selkeästi esiin uskovien puheessa. Kerran iltakävelyllä Elena kuvaili minulle, kuinka yhtenäisperhe pitää kaikessa yhtä. Jos katastrofit koettelisivatkin maailmaa, seuraajat selviäisivät ongelmista varmasti. Riippumattomuus ”systemistä” – valtiosta ja infrastruktuurista – on yhteisön ehdoton avu, minkä lisäksi uskovat kykenevät aidosti kommunikoimaan ja työskentelemään toistensa kanssa.

Jotkut jättäytyvät yhtenäisperheen ulkopuolelle tietoisesti. Koska monet kokouksissa käsiteltävät asiat koskevat perhe-elämää, liitytään siihen yleensä perheittäin. Petropavlovkalainen Tanja ei kuulu yhtenäisperheeseen ei-uskovan miehensä vuoksi; kalastusharrastus olisi yhtenäisperheelle ongelma. Tanja kertoi myös osallistuvansa liturgioihin vain harvoin. Syynä jättäytyä perheen ulkopuolelle

voi olla myös erimielisyys opetusten tai käytäntöjen suhteen. Kun kerran Vuorelta palatessani en mahtunut yhteisön kuormuriin, sain kyydin eräältä tšeremšankalaismieheltä. Miehen tytär asui Vuorella, ja oletin isänkin kuuluvan yhtenäisperheeseen. Ajomatkan aikana kuskinikin kuitenkin kertoi suosivansa itsenäistä elämää vailla ulkoisia sitoumuksia. Vissarionia hän sanoi kunnioittavansa, mutta piti epätodennäköisenä sitä, että Torop olisi Jeesus. Hän kehuu seuraajien elämäntapaa, mutta kritisoi yhteisöä vallankäytöstä, mikä selvästi ärsytti niin ikään kyydissä ollutta seuraajatuttuani.

Yhtenäisperheestä voidaan erottaa, jos jäsenen elämäntavat ovat ristiriidassa ihanteiden kanssa. Erottaminen ei edellytä suhteiden katkaisemista uskoviin. Kuulin papista, joka erotettiin liiallisen musisoinnin¹¹ takia. Mies on yhä seuraaja. Kenttätyöni aikana hän konsertoi tyttökoulun tiloissa täpötäydelle juhlasalille.

Antautumisen, luopumisen ja muutoksen käsitteet terävöityvät yhtenäisperheestä puhuttaessa. Perheeseen kuulumisen nähdään elämänmuotona, joka sekä vaatii, että antaa ihmiselle eniten. Siihen liittyvä luovuttaa auktoriteettinsa paitsi Jumalalle ja Vissarionille, myös yhtenäisperheelle. Vaikka Vissarionin antamat ohjeet otetaan ehdoitta vastaan, perheen ratkaisuihin taipuminen koetaan joskus hankalaksi. Erityisen vaikeaa se on, kun oma näkemys vaikuttaa yhteistä päätöstä järkevämmältä, totesi Jegor. Koska asioista päätetään mahdollisimman demokraattisesti, painaa enemmistön kanta toisinaan asiantuntevan vähemmistön mielipidettä enemmän.

Vuorella asuva Vesselin kertoi luopumisen vaikeuden iskeneen häneen yhtenäisperheen muodossa. Vesselin oli yhteisöön muuttaessaan paitsi palavasydäminen uskova, myös innokas valokuvaaja, joka kameroineen kiersi lähikyliä ja -kaupunkeja näyttelyistä haaveillen. Vissarion kuitenkin kehotti häntä liittymään yhtenäisperheeseen ja asettumaan vakaammin Luvatulle maalle. Perheen jäsenenä Vesselinin tulisi osallistua aktiivisesti yhteisöelämään, rajoittaa kulkemistaan ja käyttää arkkitehtonisia kykyjään yhteisön hyväksi. Vesselin kertoi alussa ohjeen noudattamisen tuntuneen vaikealta. Vapauttaan rakastava mies koki

---

¹¹ Seuraajat selittivät, ettei kulttuurin kautta ”saarnaaminen”, jona käsitin papin toiminnan tulkitun, ole hyväksyttyä, sillä oppi voi välittyä oikein vain Viimeisen testamentin kautta. Musiikkia itsessään pidetään hyvänä asiana.

perheen säännöt rajoittavina. Ajatuksissaan hän yhä kaipasi matkustelua ja tutuksi tullutta elämäntyyliään. Vähitellen Vesselin alkoi kuitenkin asettaa yhteisön intressit omiensa edelle, minkä hän haastatteluhetkellä – ”valaistuneen perspektiivistä” (vrt. Snow & Machalek 1983, 268) käsin – koki edistäneensä kasvuaan.

Alussa oli siis joitakin ristiriitoja, mutta yritin olla kuuliainen ja (...) seurata Opettajaa. Kuuntelin häntä enemmän (...) ja aloin noudattaa määrätietoemmin elämänohjeita täällä. Ja muutos alkoi tapahtua sujuvasti.

7 OPETTAJAN JALANJÄLJISSÄ – KÄÄNTYMYS PROSESSINA

Tässä luvussa jatkan sitoutumisteeman käsittelyä, ja sitä voi lukea rinnakkain edellisen luvun kanssa. Tarkoitukseni on syventää aiemmin pohdittua tuomalla näkökulmaa voimakkaammin nykyhetkeen sekä lähestymällä kysymystä seuraamisen luonteesta ja päämääristä uskovien oman kielen ja kokemusten kautta. Kääntymystä tulisi tarkastella ennen kaikkea niistä määritelmistä käsin, joita uskonnollinen ryhmä tai kääntyjä siihen liittää. Kääntyneen näkökulmasta reduktionistiset tukinnat eivät tavoita heidän kokemuksena ydintä, joka on hengellinen ja teologinen. (Vrt. Rambo 1993: 7, 10.)

Tarkastelen aluksi kääntymyskertomuksia, joiden keskeiset teemat ja käsitteet kertovat siitä, miten uskonnollisen viitekehyksen omaksuminen seuraajien itseymmärryksessä ja maailmankuvassa näkyy. Yhteisö ikään kuin luo raamit, joiden puitteissa kääntyjä alkaa elämäänsä jäsentää (Rambo 1993, 137–139; Snow & Machalek 1984, 170–176). Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus osoittautuvat taipuisiksi käsitteiksi: ne saavat kääntyjän mielessä alati uusia muotoja ja tulkintoja.

Luvun toisessa osiossa pohdin muutokseen ja kehitykseen liittyviä näkökohtia, joiden kautta paitsi monet tutkijat, myös vissarionistit itse määrittelevät kääntymystä. Jotta usko säilyisi elävänä, tulee kääntymyksen kirvoittaman muutoksen olla luonteeltaan pysyvää ja jatkuvaa. Pysyvyydellä ja jatkuvuudella viittaa pikemminkin muutoksen suunnan kuin itse muutosprosessin staattisuuteen. (Rambo 1993, 162–163; Snow & Machalek 1983, 262–266). Seuraajien näkemys

siitä, ettei Vissarionin luokse tuleminen itsessään riitä pelastukseen, korostaa ihmisen omaa aktiivista roolia ja jokapäiväisten valintojen merkitystä. Uskovien käsitys kääntymyksensä luonteesta on eräällä tavalla hyvin etnografinen; kääntymyksen nähdään ilmentyvän käytäntöjen tai toiminnan laadun kautta (Coleman 2003, 16).

Edellisessä luvussa kuvattu Luvattu maa toimii ympäristönä, johon sijoittuminen monessa tapauksessa kertoo – niin kirjaimellisessa kuin kuvaannollisessakin mielessä – seuraajien sitoutumisen asteesta ja kääntymyksen luonteesta. Tässä luvussa vastaavanaisena, joskin abstraktimpana ympäristönä, esittäytyy niin kutsuttu ”Elämän koulu” (*Škola žizni*). Elämän koululla vissarionistit viittaavat jatkuvaan, itseensä kohdistuvaan muutosprosessiin, jota he käyvät läpi Vissarionin johdolla.

7.1. Kääntymysnarratiivit osana yhteisön kertomusta

Kääntymysnarratiivit avaavat mielenkiintoisia näkymiä seuraajien maailmaan. Ne ovat kertomuksia yhtäältä uskovien omista muistoista, kokemuksista ja tunteista, sekä toisaalta Viimeisen testamentin kirkon opista ja jaetusta maailmankuvasta. Kääntyjien omaksuma yhteinen viitekehys, jota vasten omaa elämää peilataan, tulee ilmi narratiiveissa toistuvina teemoina, sanavalintoina ja johtopäätöksinä.

Viitekehys voidaan jakaa makro- ja mikrotasoon. Makrotason kertomuksella viitataan seuraajien universumin ja ihmiskunnan tilaa ja Jumalan perimmäisiä suunnitelmia koskeviin käsityksiin. Makrotasolla voidaan myös tarkastella Viimeisen testamentin kirkkoa kollektiivisena yhteisönä, joka ”Jumalan työtoverina” asemoituu universaaliksi merkittäväksi toimijaksi. Mikrotasolla puolestaan viitataan yksittäisiin seuraajiin henkilökohtaisine kertomuksineen ja näkemyksineen oman elämänsä päämääristä. Tasot limittyvät ja vaikuttavat olennaisella tavalla toisiinsa.

Totuuden ja merkityksen etsintä, havahtuminen, sattuminen mahdottomuus, vastuu, vapaus, muutos ja kehitys ovat asioita, joiden varaan monet kääntymysnarratiivit kutoutuvat. Edellä mainitut elementit yhdistetään usein kronologisesti

kääntymyksen eri vaiheisiin. Totuuden ja merkityksen etsintä liitetään kääntymystä edeltäneeseen aikaan, jolloin elämästä koettiin puuttuneen jotakin. Vissarionin kohtaamiseen viitataan puolestaan tapahtuman erityisyyttä ja muutosvoimaa painottaen. Kohtaamista pidetään usein ennalta määrättyinä: uskovien mukaan yhtäältä edellisten elämien aikana kerääntynyt karma ja toisaalta nykyisen elämän tapahtumat johdattivat heidät Vissarionin luokse. He uskovat ihmisten itse luovan teoillaan ja ajatuksillaan olosuhteet – sekä lokaalissa että globaalissa mielessä –, joissa kulloinkin elävät. Syyn ja seurauksen lakia ei voi kiertää, ja näin ollen myöskään sattumia ei ole. Vissarionin kohtaaminen tapahtuu, kun sielu on siihen valmis.

Vain henkisesti tarpeeksi kypsien ihmisen uskotaan kykenevän ymmärtämään Vissarionin sanoman vakavuus sekä elämään uskoaan todeksi. Sielun kehitystason lisäksi psykologiset tekijät sekä ikä vaikuttavat siihen, miten kypsänä ihmistä pidetään.

Vain kypsät sielut tulevat tänne. Sinun tulee olla tietyn ikäinen ymmärtääksesi Viimeistä testamenttia. (Larisa, Petropavlovka)

Kuuleminen ei merkitse vain fyysistä kuulemistä, vaan ymmärrystä siitä, että totuus on Vissarionin sanoissa. Ymmärrys on eräänlaista ”tietoa”, jonka varaan uskonelämä rakentuu. Seuraajaksi ryhtyminen on loogista, kun ihminen tajuaa Vissarionin tietoisuuden ylivertaisuuden omaansa nähden. Tieto lisää myös vastuuta. Ymmärtäessään sydämessään, miten hänen tulisi elää, ihminen ei voi olla vapaa tai onnellinen toimiessaan toisin. Kuraginossa tapaamani seuraajan, Borisin, mukaan totuuden löytäminen rajoittaa valinnanmahdollisuuksia. ”Muut valinnat ovat totuudelle vastakkaisia. Jos löydät totuuden, muuta totuutta on enää valintojen kautta vaikea löytää”, hän totesi.

Todellinen vapaus ymmärretään vapaudeksi valita oikein, noudattaa hengen ja harmonian lakeja sekä hylätä egoistiset pyrkimykset. Päätös on kuitenkin vapaaehtoinen.

Tämä se on – totuus. Kun saat tietää totuuden, ja ymmärrät sen, tunnet sydämessäsi sen. Minä tiesin, ja halusin muuttaa tänne. (...) On meidän tehtävämme valita ja seurata. Se on meidän

valintamme, meidän oma päätöksemme. Meillä on vapaus ottaa vastaan Viimeinen testamentti tai hylätä se. (Jegor, Petropavlovka)

Seuraajien mukaan sanoman ”tuputtaminen” ei-uskoviille on väärin. Vissarionista puhutaan kyllä ulkopuolisille, mutta usein omista kokemuksista käsin. Saarnaavaa asennetta vältetään. Tämä liittyy paitsi vaikeuteen arvioida toisen henkilön kehitystasetta, myös uskoon karman laeista ja sattumien mahdottomuudesta. Seuraajien mukaan Jumala ja karman lait pitävät huolen siitä, että ihminen kohtaa kehityksensä kannalta tarvittavat asiat otollisella hetkellä. Karman laeista seuraa, että ”Totuudesta” kuullut tulee vastuulliseksi päätöksistään Jumalan, toisten ihmisten ja luonnon edessä eri tavalla kuin siitä tietämätön. Eräs informanttini kysyi minulta kerran kuvaavasti, olinko varma halustani saada lisää tietoa Viimeisestä testamentista. Hän painotti, että puhuimme vakavista asioista ja korosti henkilökohtaista vastuutani suhteessa kuulemaani.

Narratiiveja kehitysnäkökulmasta katsoen kääntymys näyttäytyy luonnollisena etappina jo edellisten eläminen aikana alkaneella taipaleella, osana prosessia, joka vie kääntyjän kohti korkeampaa tietoisuutta.

Minulla on ollut sellaisia kokemuksia, että ollessani etsivällä mielellä yliluonnollisissa jutuissa mukana olleet ihmiset soittelivat minulle. Minulle tuli aina sellaista informaatiota, joka minua kiinnosti. Lopulta aloin kuitenkin kyllästyä, koska mikään ei ollut enää uutta. Vasta kun sain käsiini Viimeisen toivon, minussa heräsi halu tavata sen kirjoittaja. En uskonut heti, että kyse oli Kristuksesta. Minusta kuitenkin tuntui, että kirjasessa oli sellaista informaatiota, jota olin kaivannut, mutta jota en ollut muuten saanut. Koko Koraanissa tai Raamatussa ei ollut yhtä paljon tietoa kuin tuossa pikku kirjassa. (Mihail, Vuori)

”Korkeinta informaatiota” ei kuitenkaan voi omaksua hetkessä:

Tämä on yksi oppi, yksi uskonto, korkeimman tason informaatio, jonka ihmiskunta voi kollektiivisesti saavuttaa vasta pitkän ajan päästä. Se, mitä Vissarion on nyt ilmoittanut, riittää ihmiskunnalle seuraavaksi tuhanneksi vuodeksi. (Jegor, Petropavlovka)

Koska ihmisten lähtökohdat ovat hyvin erilaisia, eivät kaikki voi vastaanottaa ”Totuutta” samalla tavalla ja aikataululla. Valmiilta sieluilta edellytetään siksi erityisiä ponnistuksia. Heidän tehtävänä on luoda olosuhteet, joissa tulevat sukupolvet voivat jatkaa suotuisaa kehitystä. Helpotuksen, ilon ja rauhan kokemusten ohella kääntymys tuokin mukanaan myös vastuuta sekä kokemuksen

elämän vakavuudesta. Usko siihen, että tulevaisuus on ihmisten omassa käsissä, kasvattaa huolta omasta yhteisön moraalisesta tilasta. Lopunaikojen läheisyys, tuleva tuomio ja pelastus muodostavat imaginäärisen näköalan, jota vasten jokaista ajatusta, tekoa ja tunnetta arvioidaan. (Vrt. Robbins 2004: 158–159, 179.) Pelastuksen ja moraalikäsitysten yhteyksiä tarkastelen lähemmin seuraavassa kappaleessa.

Tiivistetysti voidaan todeta, että tyypillisesti aikaa ennen seuraajaksi ryhtymistä kuvataan eräänlaisena johdantona varsinaiselle kertomukselle, jonka kääntymys käynnistää. Uskoontulo näyttäytyy etsintöjen päätepisteenä ja ”todellisen elämän” alkuna. Seuraajat lisäävät kuitenkin, ettei ”Totuuden” löytäminen tarkoita pelastuksen saavuttamista, vaan asettaa heille uusia haasteita. Kääntymys on tuonut seuraajat jonkin sellaisen kynnykselle, jota he eivät ole vielä saavuttaneet, ja jonka vain itseään muuttamalla voi tavoittaa. Tässä kohdin seuraajat sitovat tarinansa osaksi yhteisön kehyskertomusta: oma kääntymys nähdään osana evolutiivista kehityskulkua, joka tähtää universumin saattamiseen harmoniseen ja rakkaudelliseen tilaan ihmiskunnan kehityksen kautta.

Syy siihen, että kääntyjien tulkinnat elämänkulustaan alkavat usein muistuttaa toisiaan, on yksinkertainen. Kieli muokkaa voimakkaasti käsityksiämme maailmasta ja itsestämme. On luonnollista, että kääntyjä myöhemmin kertoo tarinaansa sillä kielellä, jolla sen on ”oppinut”. (Rambo 1993, 137.) Puheen ohella yhteinen kieli ilmenee myös eleissä, rituaaleissa ja symboleissa (Sachs Norris 2003, 177–179). Jaetut elementit ovat tärkeitä: ne nivovat kääntyjien narratiivit osaksi yhteisön suurta kertomusta. Tiettyjä kaavoja noudattavat kääntymyskertomukset stimuloivat myös toisia kääntyneitä ja muokkaavat heidän uskonnollista kokemus- ja tulkintaympäristöään. (Rambo 1993, 158–159). Pikku hiljaa kääntymyksen myötä omaksuttu käsitys maailmasta muodostuu pääasialliseksi viiteskeemaksi (*master attribution scheme*), jota vasten elämän tapahtumat, sekä menneisyyteen että nykyisyyteen liittyvät, ensisijaisesti ymmärretään. Viiteskeemaan tukeutuminen on kognitiivinen prosessi, jonka avulla henkilö muodostaa kausaalisia tulkintoja omasta ja muiden toiminnasta ja ympäröivän maailman tapahtumista. (Snow & Machalek 1983, 269.)

Seuraajat omaksuvat Viimeisen testamentin kirkon tavan sanoittaa todellisuutta ja kääntymykseen liittyviä kokemuksiaan asteittain. Kääntymyksen alkuvaiheissa retoriikalla on tärkeä asema. Siihen, miten hyvin kääntyjä kykenee yhdistämään uskonnollisen liikkeen sanoman omaan elämäänsä ja mikä herättää hänen mielenkiintonsa, vaikuttavat yhtäältä kääntyjän konteksti ja maailmankuva sekä toisaalta toiveet. (Rambo 1993, 82–83; Reidhead & Reidhead 2003; Sachs Norris 2003, 171–174.) Monet uskovat kertoivat, että nimenomaan Vissarionin kyky tulkita aikansa tapahtumia ja tarjota konkreettisia kanavia muutokseen, teki heihin vaikutuksen. Alkuvuosinaan Toropin voidaankin nähdä pyrkineen vetoavan yleisesti jaettuun mielentilaan, joka Venäjällä 1990-luvun alussa vallitsi. Lopunajat ja parempi tulevaisuus olivat aiheita, joihin oli helppo samaistua kokemusten ja toiveiden tasolla. Selitysmalleissa uskonnolliset tasot saattoivat kohdata ympäröivän todellisuuden. (Vrt. Strömberg 1985, 54–71.) Itse asiassa suuren osan luovilla aloilla työskennelleistä esitetään tulleen Siperiaan, koska Vissarion lupasi heille uuden kaupungin, jossa taiteet ja kulttuuri kukoistaisivat, eikä niinkään sen takia, että uskoivat tämän olevan Kristus (Lunkin ja Šterin 2010, 256). Niiden kohdalla, jotka eivät jaa neuvostomenneisyyttä, linkki Viimeisen testamentin kirkon opetukseen on syntynyt muita kanavia pitkin.

Retoriikan roolista on kirjoittanut myös baptismia tutkinut Harding, joka toteaa, että potentiaalisen kääntyjän ja käännätyjän välisessä vuorovaikutuksessa jälkimmäisen todistuspuhe uskosta pyrkii syvästi identiteettiä koskettavia sanakäänteitä käyttäen synnyttämään kuulijassa kääntymysprosessin laukaisevan kriisin (Harding 1987, 169–170). Harding päätelee, että ”(j)os kääntymys on tietynlaisen uskonnollisen kielen omaksumisen prosessi ja todistus on oikeaoppinen protestanttinen kääntymysriitti, silloin, (...) jos vakavissasi haluat kuulla evankeliumia, olet alkanut kääntyä. Evankeliuminen kuunteleminen vihkii syntisen (*unwashed*) Sanalle, Jumalan kielelle.” (Mts., 178.) Myös Viimeisen testamentin kirkon voidaan katsoa noudattavan samankaltaista logiikkaa retoriikassaan: sanoma ei jätä tilaa neutraalille sivustakatsojan roolille (vrt. mts., 171), vaan haastaa jokaisen ottamaan siihen kantaa. Vissarion toteaa *Malaja Krupitsassa* (1995): “Tästä lähtien ihmiset tulevat jakautumaan selkeästi Valon ja Pimeyden Voimiin. Kolmatta vaihtoehtoa ei ole.”

Kääntymysnarratiivit ovat luonteeltaan moniulotteisia ja prosessinomaisia: ne kehittyvät yhdessä kertojansa ymmärryksen kanssa (Reidhead & Reidhead 2003). Huolimatta reitistä, jota pitkin Vissarionin luokse on tultu, ensisijaiset kokemukset saavat ajan myötä uusia sävyjä. Mitä enemmän kääntyjä antautuu vuorovaikutukselle, sitä syvemmäksi hänen ymmärryksensä Viimeisen testamentin kirkon kielestä ja symboleista hioutuu. Keskustelut muiden uskovien kanssa, yhteiset kokoukset, liturgiat ja juhlat muovaavat seuraajan tulkintoja kääntymyksestään, uskostaan sekä paikastaan yhteisössä ja maailmassa. Sisäisen ymmärryksen ohella muuttuvat usein myös henkilön käytös, roolit ja suhteet sekä tapa tulkita niitä. (Rambo 1993, 118–119.)

Joissakin uskonnoissa, kuten monissa herätyskristillisissä liikkeissä, on julkisilla todistuspuheenvuoroilla tärkeä asema. Kääntymysnarratiivit, joita kerrotaan paitsi toisille uskoville, myös potentiaalisille kääntyjille, palvelevat monia tarkoituksia. Niiden avulla voidaan tuoda toistuvasti esiin yhteisön makrotason kehyskertomus, jota vasten yksilö kokemuksiaan peilaa. Julkituotaina kääntymysnarratiivit myötäilevät yksityisiä pohdintoja herkemmin ”virallisia” näkemyksiä. Usein kertoja pyrkii ilmaisutavoillaan osoittamaan, että hän on omaksunut yhteisön kielen ja maailmankuvan, ja vahvistamaan siten asemaansa yhteisön osana. Kuulijat puolestaan oppivat, miten puhua kääntymyksestä oikeaoppisesti ja imevät narratiiveista vaikutteita omiin tulkintoihinsa. Kääntymyksestä kertomaan oppiminen onkin usein osa itse kääntymysprosessia. (Rambo 1993, 137; vrt. Barker 1985[1984], 130.) Kääntymyksestä puhuminen tarjoaa myös kanavan, jolla puhuja saattaa reflektoida omia näkemyksiään itselleen ja lisätä näin itsetuntemustaan. Kamppinen (2004, 189) huomauttaa uskontoetnografiasta kirjoittaessaan, että ”(t)utkimuskohteeksi valikoituminen ja ajatusten artikuloiminen ovat tapoja rakentaa itseä, eli samalla informantti tulee kertoneeksi myös itselleen sen, mitä hän on tai mitä hän tietää”. Coleman (2003, 17) toteaa samansuuntaisesti, että kääntymyksestä puhuminen on tapa luoda ja käännä uudelleen karismaattista itseä (*charismatic self*) – paitsi kuulijansa, haluaa kääntynyt (lähetystyöntekijä) vakuuttaa uskonsa todellisuudesta myös itsensä.

Viimeisen testamentin kirkossa julkisille uskontunnustuksille ei ensi näkemältä anneta juurikaan painoarvoa. Vedernikovin mukaan edes yhtenäisperheeseen

liittyvien ei edellytetä kertovan uskoontulostaan, vaan vakuutus siitä, että henkilö haluaa elää Viimeisen testamentin kirkon periaatteiden mukaan ja osallistua yhteisön arkeen, riittää. Tarkemmin katsoen monet narratiivit ovat kuitenkin julkisia. Seuraajat kertovat elämästään ja kääntymyksestään spontaanisti toisilleen – kuulin useita tällaisia keskusteluja – sekä kirkon lehtien välityksellä. *Zemlja Obetovannaja* - ja *Ženštšina Mir* -lehdissä on yleensä vähintään yksi artikkeli, jossa joku seuraajista kertoo uskostaan. Muoto, jolla seuraaja tarinansa kertoo, ei ole samantekevä, ja jo aiemmin käsitellyt jaetut elementit toistuvat narratiiveissa. Puheen ohella todistuksena uskoontulosta voi pitää Siperiaan muuttoa ja seuraajien yhteisöllisen käytöksen omaksumista ja ilmentämistä; kääntymys voidaan nähdä käytäntöinä tai toiminnan laatuna (Coleman 2003, 23).

Kirkon ja etenkin Siperian-yhteisön olemassaolon kannalta on nähdäkseni hyvin tärkeää, että seuraajat jakavat tiettyjä peruskomuksia ja -käsityksiä. Puhe totuuden ykseydestä, globaalista kriisistä, sattumien mahdottomuudesta ja seuraajien erityisestä tehtävästä korostavat sitoutumisen tärkeyttä ja seuraajien henkilökohtaista vastuuta. Seuraajien mukaan on olemassa vain yksi oppi, Vissarionin ilmoittama totuus, jonka valossa ihminen voi todella ymmärtää elämänsä ja maailmaa.

7.2. Elämän koulu

Ei se ole tärkeää, miten kuvittelemme Jumalan. Tärkeää on se, miten laki (*zakon*) toimii. Tärkeintä on elää Totuuden mukaisesti, vaikka se on psyykkisesti vaikeaa. (Zoja, Vuori)

Kääntymyksen myötä seuraaja siirtyy uuden ”lain” alaisuuteen. Viimeisen testamentin kirkon idealit ja normit alkavat määrittää hänen elämänsä, omakuvaansa ja tavoitteitaan. Uusi asema on paitsi armelias, myös haastava; yhtäältä katseen suuntaaminen Jumalaan käärii kääntymisen mahdollisuuksien ja rakkauden piiriin, toisaalta ”valoon” tuleminen paljastaa hänen heikkoutensa ja tarpeensa muuttua.

Tajusin oman tilani. (...) Uudet tasot ja syvyydet avautuvat koko ajan. En voi sanoa olevani täydellinen, mutta ymmärrän paremmin. Maailma ei myöskään ole täydellinen. Minulta

vaaditaan voimaa, hengellistä kestävyyttä toimia eri tilanteissa. Valon tulisi loistaa joka tilanteessa, koko ajan. (Lidia, Petropavlovka)

Vissarionin seuraajien tapauksessa muutokseen ja kehitykseen ladataan erityisen paljon merkityksiä. Lähes kaikki informanttini nimesivät itsensä kehittämisen (*razvitie sebja*) ja muuttamisen (*izmenenie sebja*) tärkeimmäksi elämäntehtäväkseen.

Kaikista tärkeintä on muuttaa itseään. Ja siksi me elämme, muuttaaksemme itseämme ja täyttääksemme kaiken, mistä Totuus puhuu. (Anna, Vuori)

Seuraajat mieltävät paitsi itsensä, myös kaikki muut ihmiset, niin kutsutun Elämän koulun oppilaiksi (*utšeniki*). Elämän koulu -käsite liittyy uskovien jokapäiväiseen pyrkimykseen kasvaa Jumalan tahtomaan suuntaan. Vuorella asuva Nikolai kertoi minulle termin käyttöönotosta:

Kun muutimme tänne, aloimme elää ikään kuin uudelleen. (...) Nimesimme tämän ajanjakson Elämän kouluksi – kun aloimme opetella kaiken tekemistä. Katsos, kun muutimme tänne, opettelimme aluksi elämään taigalla – ei se niin helppoa ollut kaupunkilaiselle intelligentsijalle. Sitten opettelimme rakentamaan, ja sitten mitä on olla kristitty. Sen jälkeen opettelimme olemaan mestareita, mikä on täällä välttämätöntä. Sitten meistä tuli palvelijoita, jotka tekevät temppelein, luovat hengen ja ilmapiirin. Kyseessä on valtava fyysinen, henkinen ja psykologinen työ.

Seuraajien mukaan ihmisen tulee muuttua sydänjuuriaan myöten ja opetella elämään täysin uudella tavalla. Tševalkovin mukaan muutoksen alkupiste on se, että ihminen myöntää, ettei tiedä mitään. Antautumalla Jumalalle ja seuraamalla Vissarionia hän voi vähitellen syventää ymmärrystään ja oppia elämään oikein. Opettajan auktoriteetti uskovien keskuudessa on kiistaton; Elävä Jumalan Sana on erehtymätön, rajattoman viisauden lähde. Robbinsia (2004, 225) mukailten, ”sydämen oikaisemiseksi” kääntyjän tulee ensinnäkin sisäistää ajatus muutoksen tarpeesta ja kuuliaisuuden merkityksestä, ja toiseksi, kun omasta tahdosta on täysin luovuttu, on (Viimeisen testamentin kirkon) ”laista” tultava ainoa standardi, jota vasten seuraajat toimintaansa arvottavat.

Itsensä kehittäminen perustuu seuraajien mukaan universumin lainalaisuuksien ymmärtämiseen ja pyrkimykseen saavuttaa harmonia niiden kanssa. Keskeistä on

ottaa vakavasti se, että kaikella, mitä ihminen tekee, sanoo tai ajattelee, on ”energiavarauksensa” mukaiset seuraukset. Redkinin mukaan henkilö, joka tietoisesti toimii väärin, väistämättä huolestuu. Huolestuminen synnyttää kehossa aggression kaltaisen tilan, joka vaikuttaa ihmisen energioihin ja värähtelyyn. Näin ei käy, jos henkilö ei ymmärrä toimivansa väärin. Negatiivinen energia vaikuttaa materiaaliseen todellisuuteen aiheuttaen negatiivisia asioita. Kun ihminen ymmärtää tämän, on luonnollista haluta muuttua.

Robbins kuvaa, kuinka Urapmin-yhteisössä katse lain ulkoisesta noudattamisesta siirtyy kääntymyksen myötä ihmisen sisälle: ihmisestä itsestään tulee oman moraalinsa vartija. Robbins nimittää itsen teknologioiksi (*technologies of the self*) tapoja, joilla yhteisön jäsenet yhtäältä pyrkivät käsittelemään syntejään, ja toisaalta irrottautumaan niistä (Robbins 2004, 232, 253–311). Vissarionin seuraajien parissa itsen teknologioita voidaan osoittaa useampia. Selkeimpiä esimerkkejä niistä ovat jatkuva itsereflektio, paasto¹² sekä yhteisön osallistavat kokoukset ja tapaamiset Vissarionin kanssa. Yhteisöllä oli aikaisemmin käytössään myös niin kutsuttu ”viisauden tuoli”; kerran vuodessa jokainen istui kanssausekoviensa eteen kuuntelemaan palautetta ja kehitysehdotuksia toimintansa suhteen. Redkinin mukaan käytännöstä luovuttiin osittain siksi, että seuraajat tuntevat jo hyvin toisensa. Nykyään seuraajia kehoitetaan antamaan toisilleen palautetta suoraan.

Seuraajana edistyminen edellyttää aktiivista itsetutkiskelua ja Viimeisen testamentin lukemista. Saarnaamista perinteisessä mielessä ei harrasteta, lukuun ottamatta Vissarionin puheita. Uskovat ”saarnaavat” kuitenkin aktiivisesti itse itselleen heille tarjotuun välinein; yhteisön lehdet, yhtenäisperheen kokoukset, kohtaamiset Opettajan kanssa, kanssausekoviensa kanssa käydyt keskustelut, liturgisen musiikin ja rukousten sanoitukset, rituaalit, juhlat ja kokoukset voidaan nähdä opetuksen ja oppimisen välineinä. Ne auttavat pitämään uskon perusasiat seuraajien mielissä. Yhteiskunnasta eristäytyminen sekä oman kalenterin ja kellonajan¹³ noudattaminen korostavat yhteisön pyrkimystä omaehtoiseen olemassaoloon ja

---

¹² Useat seuraajat kertoivat aika ajoin paastoavansa puhdistuakseen ruumiillisesti ja hengellisesti. Paaston aikana itsereflektio on, jos mahdollista, vieläkin voimallisempaa kuin tavallisesti.

¹³ Seuraajat käyttävät gregoriaanisen kalenterin ohella omaa kalenteriaan, jossa vuosia lasketaan Toropin syntymästä lukien. Kalenteri sisältää myös Viimeisen testamentin tärkeimmät juhlat. Kenttätyöni aikaan yhteisössä kelloja ei oltu siirretty kesäaikaan, kuten muualla Venäjällä. Puhuttiin ”valtion ajasta” ja ”paikallisesta ajasta”.

muistuttavat sen visiosta. Niin ikään kirkon selkeät rooli-ihanteet, joita käsittelin kuudennessa luvussa, ohjailevat käyttäytymistä. Jokaisella ihmisellä katsotaan olevan muun muassa sukupuolesta ja sosiaalisesta asemastaan kumpuavia rooleja, joita heidän seuraajina tulisi noudattaa.

Seuraajien mukaan oppi voi välittyä oikein vain Viimeisen testamentin kautta. Kirjan, tai pikemminkin kirjakokoelman, kansien väliin on koottu Vissarionin vastauksia sekä uskon perusteisiin että arkisiin pulmiin. Elenan mukaan Viimeinen testamentti auttaa ihmistä ymmärtämään, mitä ja miksi hänen elämässään tapahtuu. Lukemisen myötä hän voi tunnistaa heikkoutensa ja löytää keinoja niiden korjaamiseksi. Lukeminen haastaa ihmisen myös ottamaan henkilökohtaisesti kantaa Toropin opetuksiin.

Erilaisten tilanteiden aktivoimat kysymykset ja ongelmat toimivat oppimisen välikappaleina. Kun uskova on epävarma siitä, miten kuuluu toimia, hän tarkistaa asian Viimeisestä testamentista. Elena esitteli minulle jopa tietokoneohjelman, jolla Opettajan ohjeita voi etsiä hakusanojen avulla. Mikäli vastausta kysymykseen ei tunnu löytyvän, siitä keskustellaan yleensä muiden seuraajien tai yhteisön vanhimpien kanssa, mahdollisesti myös yhtenäisperheen kokouksessa. Seuraajien voi usein kuulla pohtivan, mikä erilaisissa tilanteissa on ”oikein” tai ”normaalia”. Kimuranteimpiin aiheisiin saatetaan palata useita kertoja eri ihmisten kanssa. Yleensä pulma kuitenkin ratkeaa melko pian, sillä usein joku muistaa jonkin Opettajan lauseen tai Viimeisen testamentin kohdan, jota tilanteeseen voidaan soveltaa. Tarvittaessa neuvoa kysytään Vissarionilta itseltään. Kysymysten esittäminen on pitkään ollut mahdollista myös sähköpostitse tai henkilökohtaisessa tapaamisessa. Nykyään henkilökohtaiset tapaamiset ovat harvinaisia, mikä joidenkin informanttieni mukaan johtuu siitä, että moniin kysymyksiin löytyy jo vastaus. Opettaja luottaa yhtenäisperheen kykyyn ratkaista ongelmia itsenäisesti, he lisäsivät.

Uskovien mukaan Viimeinen testamentti on erityinen kirja, jota ei tule lukea kuten muuta kirjallisuutta. Lukemiseen tulee paneutua huolella, jotta opetukset voitaisiin ymmärtää oikein.

Viimeinen testamentti, se ei ole kirja, jota voi noin vain lukea. Se on erilainen, ehdoton. Jotta voisi miettiä sitä... Viisi minuuttia, se on (*lyhyt aika*) tehdä joitakin vertauksia ja suhteuttaa. Joitakin asioita tulee tarkastella hyvin tarkoin, jotta ymmärtäisi kaiken oikein. (...) Arvioit joka hetki, täsmäätkö se (*teksti*) ymmärryksesi kanssa vai eroaako se siitä, mitä tästä kysymyksestä ajattelet. (Jegor, Petropavlovka)

Itsenäistä lukemista pidetään tärkeänä (vain yksi naispuolinen seuraaja kertoi jättävänsä kirjoitusten tutkimisen mieluummin miehelleen), sillä välikäsien kautta jaetun tekstin merkitys voi helposti muuntua ja vääristyä. Uskovat painottivat, että jokaisella on omanlaisensa ymmärrys (*ponimanie*) ja tapa tulkita (*tolkovanie*) lukemaansa, minkä takia Viimeinen testamentti puhuttelee ihmisiä eri tavoin. Koska ymmärrys muuttuu ajan myötä, on luetun kertaaminen tärkeää. Alleviivauksia tulisi välttää, etteivät ne seuraavilla lukukerroilla hämärtäisi tulkintaa.

Seuraajat tarkkailevat ahkerasti omaa käyttäytymistään ja reaktioitaan Vissarionin opetusten valossa. Uskovan tulee olla koko ajan tietoinen tunteistaan, emootioistaan ja motiiveistaan voidakseen tarkkailla sielunsa kehitystä. (Vrt. Meyer 1998, 322–323; Robbins 2004, 225–246.)

Meidän tulee olla jatkuvasti tietoisia ajatuksistamme ja teoistamme ja kohdella toisiamme hyvin. Esimerkiksi, jos uppoudun tietokoneeseen tai puutarhan tuijotteluun, voin kadota ajatuksiini, mikä ei ole hyväksi. Voin esimerkiksi tiuskaista sille, joka kaipaa huomiota. (...) Ei tule laskea, teenkö yhdeksän kymmenestä asiasta oikein, koska sitten pitäisi tehdä kymmenen asiaa kymmenestä oikein, vaan koko ajan pitää yrittää. Ihmisen tulee olla tarkkana koko ajan. Sellainen elämä, jossa koko ajan tekee myönnytyksiä, on peliä. (Elena, Petropavlovka)

Ihmisen vaistomaiset tunnereaktiot toimivat sielun puhtauden ”mittareina”. Mitä puhtaampi sielu on, sitä automaattisemmin se positiivisuutta säteilee. Puhtaan sielun ominaisuuksia ovat muun muassa iloisuus, kärsivällisyys, epäitsekkäs rakkaus, kiitollisuus, ja palvelualltius. Sielujen kehityksen tarkoituksena on tehdä vaistomaisista reaktioista positiivisia. Petropavlovkalainen Jegor kuvaili sielun ja tunne-elämän suhdetta seuraavasti:

Kun olet sielu, elät tunteiden kautta. Sielu on sielu, sillä ei ole mieltä. (...) Sielu voi ainoastaan tuntea. Ihminen voi mennä esimerkiksi huoneeseen ja tuntea olleensa siellä aikaisemmin, vaikka tämän elämän aikana ei olisi ollutkaan. Ja ehkä joku voi uskoa olleensa hallitsija tai hallitsijan siivooja. Ihmisellä on tunne, että hän on ollut jossakin paikassa aikaisemmin, mutta

se on luonnollinen tunne, luonnollinen halu olla hallitsija. Ja jos ihminen on ollut vain vanki, hänellä on samankaltainen tunne, mutta eihän se ole mitään. Tunteilla on... laatu (*quality*). Tämä ominaisuus on hyvin tärkeä, laatu. On tärkeää olla iloinen missä tilanteessa tahansa. Se on hyvä tunne. Se, että jollakin on negatiivisia sisäisiä tunteita, tarkoittaa, että niitä pitää työstää jotenkin. Hänen tulisi virittää itsensä positiivisella tavalla. Mitä tahansa tapahtuu, on tärkeää olla onnellinen. (...) (*Se on*) hyvin vaikeaa. Tietenkin. Pitää iloita kaikesta, mitä tapahtuu ja miettiä, miksi niin tapahtui sekä harkita seuraavaa askelta ja omia reaktioita. Ihminen ei koskaan voi olla nopeampi kuin hänen sisäinen reaktionsa. Tunteet toimivat nopeimmin ja niitä seuraa aina sisäinen reaktio. Vasta sitten tulee mieli. Me voimme miettiä asiaa uusiksi: miksi olen surullinen tai miksen voi hyväksyä jotakin asiaa. Tähän kuluu jo sekunti. (...) Mutta sisäisen elämäsi laatua, sielusi laatua ja emotionaalista maailmaasi voit tarkastella sisäisten, ensimmäisten reaktioidesi avulla. Jos ne ovat enimmäkseen positiivisia, se tarkoittaa sitä, että sielusi on kehittynyt. Jos sinulla on paljon negatiivisia sisäisiä reaktioita, tarkoittaa se sitä, että sinulla on paljon töitä tehtävänä.

Itselleen negatiivisia tunteita salliva ihminen ”likaa” sieluaan ja rikkoo suhteensa Jumalaan. Vihaa, kateutta ja mustasukkaisuutta pidetään erityisen epäsuotavina. Jumalan lapsilla ei ole lupaa edes ajatella kenestäkään pahaa:

Tästä lähtien teidän tulee olla kykenemättömiä kantamaan sisällänne kylmyyttä. Teillä ei ole koskaan oikeutta edes ajatella pahaa kenestäkään – ei milloinkaan, missään eikä minkään nimissä. (Vissarion 1995, *Predvožveštšenie: 183.*)

Redkinin mukaan aggressiivisista tunteista ja niistä eroon pääsystä ei ole vastuussa negatiivisten tunteiden kohde, vaan niiden kokija. Vihastumista tulee välttää kaikissa tilanteissa, jopa silloin kun henkilöllä näyttäisi olevan siihen perusteltu syy. Seuraajan tulee olla ystävällinen ja ymmärtäväinen kaikkia kohtaan. Vaikka muiden käytöksessä nähtäisiin parannettavaa, syyttävällä sormella ei koskaan saisi osoittaa muita kuin itseään. (Vrt. Robbins 2004, 237.) Vastoinkäymisiä kohdatessaan ihmisen tulisi Vedernikovin mukaan pohtia, miten hän itse on rikkonut harmoniaa – karmahan ei rankaise ketään syyttä – ja kiitollisena saamastaan opetuksesta korjata toiminta- ja ajattelumallejaan.

Huolimatta yhteisön positiivisesta pohjavireestä yhteenotoilta ei aina vältytä. Erään yhteisöön yksin muuttaneen naisen mukaan asuminen vieraiden ihmisten talossa oli aluksi haastavaa. Naisen ja isäntäväen välillä syntyi kitkaa talon töihin liittyen. Isännän mielestä muiden tulisi aina kunnioittaa hänen päätöksiään. Konsultoituaan

kylänsä vanhinta osapuolet pääsivät yhteisymmärrykseen. Nainen vakuutti ilmapiirin parantuneen, mutta kertoi haaveilevansa omasta tontista ja talosta.

Joissakin tilanteissa rauhallisena pysyminen voi olla haastavaa. Majatalossani sattui loppukesästä välikohtaus, jossa ei-uskova vieras hämmensi talon asukkaita. Vieras käytti talon keittiötä ruoka-aikojen ulkopuolella, mistä talon emäntä ei pitänyt. Kuultuaan säännöistä vieras hermostui ja kutsui niitä typeriksi. Vieraan aggressiivinen äänensävy ja negatiivisten ilmaisujen käyttö selvästi järkytti paikalla olleita uskovia. Keittiödraaman seurauksena vieras ilmoitti lähtevänsä majatalosta, ellei sääntöjä muutettaisi. Emäntäni pyrki sovintoon säännöistä tinkimättä: vieras saisi kyllä syötävää ja juotavaa, mutta hänen tulisi ilmoittaa toiveistaan talonväelle. Lopulta vieras pakkasi tavaransa ja lähti, minkä jälkeen tapausta puitiin hyvä tovi. Olisiko jotakin pitänyt tehdä toisin? Voisiko tilannetta vielä yrittää sovittaa? Tajusihan vieras, ettei kukaan ollut häntä vastaan, vaan halusi vain majatalon arjen sujuvan? Entä miten vieras voisi ymmärtää negatiivisen reaktionsa vahingollisuuden?

Kitkaa ja ristiriitoja aiheuttavat tilanteet ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten tärkeää positiivisuuden kehän suojeleminen on uskoville. Vuorella asuva Olgan sanoin seuraajat haluavat ”luoda sadun” (*tvorit skazku*). Hän jatkoi: ”Täällä kukaan ei puhu rumasti. Laulamme, tanssimme ja iloitemme vain. Elämä on ihanaa.” Ideaalien tavoittelu ilmenee seuraajien käytöksessä. Monien puhetapa on pehmeä: ääni on tasainen, leikitteleviä ilmaisuja ja diminutiivimuotoja käytetään paljon. Kielteisiä lauseita liudennetaan pehmentävillä sanoilla esimerkiksi lapsia komennettaessa. Iloisen habituksen ja pehmeän käytöksen omaksuminen on seuraajien kohdalla osa kääntymyksen ”ruumiillistumisen” prosessia; paitsi uuden kieli- ja symbolijärjestelmän omaksumista, uskonnon harjoittaminen vaatii myös rituaalisen liikehdinnän ja somaattista reagoitua vaativan ”osaston” hallinnan opettelua. (Sachs Norris 2003). Kun kääntyjä alkaa ilmentää ihanteita ja arvoja, joihin hän sitoutuu ja joita häneltä odotetaan, hänen voi katsoa omaksuneen kääntöjäroolin. Rooli ohjaa kääntyjän suhtautumistapaa kaikissa tilanteissa. Enää hän ei toiminnallaan edusta vain itseään, vaan uskonnollista viiteryhmäänsä. (Snow & Machalek 1983, 275–277.)

Vaikka itsensä muuttamista pidetään vaikeana ja Vissarionin ohjeita toisinaan hankalina ymmärtää, ovat uskovat vakuuttuneita siitä, että toistuvasti Opettajan ohjeiden mukaan toimiessaan ihminen lopulta tottuu elämään oikein.

Periaatteessa kaikki on mahdollista tehdä oikein. Alussa pitää vain koko ajan kontrolloida itseään ja vahtia ajatuksiaan. (...) Ei saa kuunnella väärää ajatusta, jotka houkuttelevat vääryyteen. Opit koko ajan toimimaan oikein. (Elena, Petropavlovka)

Oppiakseen, miten eri tilanteissa tulee menetellä, Elena kertoi soveltavansa seuraavanlaista taktiikkaa: Ensin kuuluu miettiä sitä, minkä varmuudella tietää oikeaksi. Todettuaan esimerkiksi, että on varma viidestä tilanteeseen pätevistä ehdosta, tilanteen aspekteja voi tutkia lisää Viimeistä testamenttia lukien, muiden kanssa keskustellen ja itsenäisesti pohtien. Tutkiskelu kehittää mieltä ja haastaa Opettajan viisauden kohtaamiseen henkilökohtaisella tasolla. Tästä yhtä mieltä oli myös Vuorella asuva Regina. Toisin kuin itsetarkkailun tärkeyttä korostanut Elena, ilmoitti Regina kuitenkin vierastavansa kontrolli-termiä.

En minä kontrolloi itseäni, minä vain... Kerronpa, miten se minulla toimii. (...) Minä palaan ajatuksissani takaisin, yritän ymmärtää, mihin reagoin väärällä tavalla, ja mitä pitää tehdä, jotta reagoisin oikein. Miten voisin muuttua, mitä laatua (*kačestvo*) tulisi muuttaa, koska en reagoinut oikein. Esimerkiksi jonkun ihmisen kanssa, ymmärräthän? Näin (*täytyy tehdä*), joka päivä. En sanoisi, että kontrolloin itseäni. (...) Olen sellainen, millainen olen. Voin aina tehdä parannusta, ja siinä kaikki.

7.3. Kohtaaminen Saniaislaaksossa

Tunnen suurta tarvetta mennä Yhdistymiseen (*Slijanie*), en voisi vaihtaa sitä mihinkään suurempaan. Yhdistyminen antaa rakkauden tunteen kaikkia kohtaan, jonkinlainen hellyys lähtee sisältä käsin, ja sen tunteen haluaa säilyttää. Se auttaa muistamaan sen, minkä vuoksi ylipäätään tulimme tänne. (Larisa Laptevan haastattelu, *Ženššina Mir* 2008 (5), 8.)

Armeijan vanha kuorma-auto seisoo tummanpuhvana Petropavlovkan kylänraitilla. Auto on likainen, ikkunoista tuskin näkee sisään. Epäilyttävästä ulkomuodostaan huolimatta ajokilla on erityinen luottotehtävä. Pari kertaa viikossa se suuntaa vaikeakulkuisille metsätaipaleille kymmeniä uskovia kyyditen. Myös tänä perjantaina matkustajat istuvat kylki kyljessä ja nytkähtelevät ylös alas

epätasaisessa kyydissä. Rinkat ja laukut on kasattu keoiksi auton takaosaan. Ahtaus ja hämähäisy eivät pilaa seuraajien tunnelmaa, joka on lähes aina iloinen. Istun muiden joukossa selkä painautuneena vasten auton kylkeä. Vastapäätä istuvat seuraajat hymyilevät. Mittailen maisemaa utuisten ikkunaruuutujen läpi, joita havupuiden oksat sivaltavat tuon tuosta. Tie muuttuu entistäkin kehnommaksi, ja edellisen vierailuni perusteella tiedän auton pian pysähtyvän kokonaan.

Pieneltä metsäaukealta alkaa matkan toinen osuus, kahdeksan kilometrin patikointi ylös Suhaja-vuorelle. Osittain pitkospuin päällystetyt polut kiemurtelevat puiden katveessa kohti Vuorta, jonne autolla pääsee vain talvisin. Seisahdumme parin tunnin kuluttua suuren puuportin eteen, johon kaiverrettu teksti toivottaa meidät tervetulleiksi. Ristisymbolin ja kumarruksen tehtyään uskovat ylittävät Aurinkokaupungin rajat. Koska on jo ilta, suuntaamme majapaikkoihimme. Illallinen maistuu matkan jälkeen ihanalta. Ladon ruokaa pöytään myös omasta rinkastani: elintarvikkeet, joita Vuorelta ei saa, ovat yleisiä tuliaisia.

Usein Vuorelle saavutaan viikonlopuksi. Sunnuntailiturgian yhteydessä seuraajat kohtaavat Vissarionin. Kyseessä on eräänlainen pyhiinvaellus, jolle osallistutaan mahdollisuuksien mukaan, yleensä kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Myös Vuorella asuvien ystävien tapaaminen ja auttaminen on tärkeää. Osa miehistä jää Vuorelle viikoksi talkootöihin.

Varhain sunnuntaina kokoonnumme Aamunkoiton Tyyssijan (*Obitel Rassveta*)¹⁴ pyöreälle keskusaukiolle, suuren enkeliveistoksen ympärille. Ilmassa on vielä aamun sumua. Seuraajat huuhtelevat kasvonsa pyhitetyllä vedellä ja laulavat psalmeja, minkä jälkeen lähdemme verkkaisesti nousemaan kohti Suhajan huipulla sijaitsevaa Maan Alttaria¹⁵. Valkeaan pukeutuneet vuorelaimiehet johdattavat kulkuetta. Muilla seuraajilla on yllään valkoiset tai muutoin tavallista juhlavammat vaatteet. Nousu on jyrkkä. Pysähdymme 14 kertaa lepäämään ja veisaamaan psalmeja. Perillä lauletaan lisää ja rukoillaan isä Tševalkovin johdolla. Noin tunnin

---

¹⁴ Aurinkokaupunkia kutsutaan toisinaan myös Aamunkoiton tyyssijaksi tai Aamunkoiton luostariksi. Nimi viittaa Vuoren keskeiseen asemaan ”tulevaisuuden yhteiskunnan” luomisessa; Aamunkoiton tyyssija on paikka, jossa ”hengen valtakunnan” (*zarstvo duši*) katsotaan realisoituvan ensimmäisenä.

¹⁵ Maan Alttari (*Altar Zemli*) on ”suuren Ajan symboli, Ajan, jona Tulevaisuuden ihmiskunta syntyy”. Alttarin neljällä sivulla on kuvattu neljän uskonnon, juutalaisuuden, kristinuskon, taolaisuuden ja buddhalaisuuden symbolit, ja sen sisältä löytyy pronssinen, neljää enkeliä kuvaava veistos, ”Rakkauden Symboli”. (Koltševa 2002, 15).

päästä lähdemme laskeutumaan alas. Ihailen vuorimaisemaa ennen kuin puut jälleen kätkevät näkymät, ja jännitän, mitä tuleman pitää. Vaelluksen varsinainen huipentuma on vasta edessäpäin.

Kulkue seisahtuu rinteeseen hieman ennen oikealle jäävää metsäaukiota, Saniaislaaksoa (*Dolina paporotnikov*). Uskovat jäävät laulaen odottamaan laaksoon lähteneen ”tiedustelijan” paluuta. Pian hän tulee ja ilmoittaa Vissarionin olevan paikalla; ensimmäisen vierailuni aikana hän oli päättänyt jäädä kotiin, ilmeisesti sateen takia. Ryhmitymme Vissarionin kallionkielekkeellä komeilevan, setristä veistetyin valtaistuimen eteen. Etsiessämme aukiolta sopivaa paikkaa tarkkaa valkoisiin pukeutunut Vissarion meitä hiljaa. Osa laskeutuu istuen tai polvilleen maahan, osa jää taemmas seisomaan. Joku kumartaa Vissarionille. Hiljaisuutta kestää kymmenisen minuuttia. Hetkeä kutsutaan yhdistymiseksi (*slijanie*), jonka aikana Opettajan suotuisana virtaava energia yhdistyy seuraajien energioihin. Lopulta Vissarion tarttuu hitain liikkein viereisen puun runkoon kiinnitettyyn mikrofonin ja rikkoo hiljaisuuden tervehtimällä uskovia. ”Voitte nyt esittää kysymyksiänne”, hän sanoo.

Uskova toisensa jälkeen nousee, ja astelee aukiolle pystytetyn mikrofonin eteen. ”Päivää Opettaja”, he aloittavat ja lausuvat kysymyksensä, joita on yhteensä kymmenkunta. Kysymykset ovat yksityiskohtaisia, konkreettisia ja henkilökohtaisia. Koska seuraajat pystyvät helposti identifioimaan kysymyksiin liittyvät henkilöt, vaatii niiden esittäminen luottamusta toisia kohtaan. Miespuolinen kysyjä haluaa tietää, tulisiko keittiön hiiriongelma ratkaista miehen vai vaimon ehdottamalla tavalla – pohditut vaihtoehdot kerrotaan Vissarionille. Eräs nainen puolestaan tiedustelee, onko normaalia kertoa lapsille tarinoita, joissa esiintyy kuvitteellisia hahmoja, kuten tonttuja. Toinen mies kysyy, saako tottelematonta vaimoa läimäistä puutarhaletkulla. Kuten viimeksi mainittu, herättävät kysymykset toisinaan myös hilpeyttä. Vissarionia pidetään huumorintajuisena miehenä, ja Viimeisessä testamentissa on monia kohtia, joissa hänen kerrotaan hymyilevän seuraajiensa kanssa keskustellessaan.

Kysymykset, joiden tarkkaa sanamuotoa pidetään tärkeänä, kirjoitetaan ylös. Seuraajien mukaan Vissarion on kehottanut pohtimaan erityisesti lähimmäisenrakkauden nyansseja. Kysymykset tulisi rakentaa muotoon ”onko

oikein/normaalia vai ei...”. Ne tarkistetaan ja muotoillaan liturgiaa edeltävänä iltana Vuorella pidettävässä, poikkeuksellisesti kaikille avoimessa yhtenäisperheen kokouksessa – kysymyksiä voivat esittää muutkin kuin perheen jäsenet. Kokouksessa yhtenäisperhe valitsee sunnuntaille kelpuutettavat kysymykset. Kysymys evätään, mikäli asiaa on jo käsitelty Viimeisessä testamentissa ja se voidaan siten ratkoa ilman Vissarionia.

Opettajan sanotaan tietävän vastaukset kaikkiin kysymyksiin ja pystyvän näkemään kysyjän henkilökohtaiset tarpeet; vastaukset ovat kuin kysyjää varten räätälöityjä. Joskus annettu vastaus voi aiempien opetusten valossa kuitenkin vaikuttaa ristiriitaiselta. Eräs kysyjä teki hienoista hämmennystä äänessään Vissarionille tarkentavia kysymyksiä tämän aiempiin lausuntoihin viitaten. Hämmennystä ei välttämättä nähdä uskon uhkana: pikemmin kuin todellisista ristiriidoista sen tulkitaan kertovan ihmisten vajaasta ymmärryksestä. Seuraajien mukaan kaikkia vastauksia ei myöskään voi soveltaa suoraan jokaiseen samankaltaiseen tilanteeseen. Mitä yksityiskohtaisempia kysymykset ovat, sitä enemmän nyanssit korostuvat vastauksissa. Jos vastaus hämmennystä aiheuttavaan kysymykseen asettuu osaksi jo olemassa olevaa maailmankuvaa ja lisää vaikutelmaa ymmärryksen syventymisestä ja Opettajan loputtomasta viisaudesta, voi se lopulta jopa vahvistaa uskoa.

Saniaislaakson tunnelmiin ja opetuksiin palataan usein jälkikäteen. Yhtenäisperheen kokouksissa käydään läpi edellisen sunnuntain kyselytuokiota. Paitsi että kysymyksistä ja vastauksista keskustellaan yhdessä, niitä mietiskellään myös itsenäisesti. Löysin kerran Veran kesäkeittiöstään paistamasta lettuja ja kuuntelemasta edellissunnuntain kyselytuokiota mp3-soittimelta. Vera kertoi kuuntelevansa äänitettä muistaakseen ja ymmärtääkseen paremmin Vissarionin sanat. Hän totesi jatkuvan opiskelun olevan tärkeää, sillä seuraajan tulisi kaikessa noudattaa Opettajan ohjeita. Vissarionin sanoja kunnioitetaan, eikä niiden päälle sovi puhua. Joka kerran äänitettä kommentoidessamme Vera pysäytti nauhan.

Koska Vissarionin sanoissa seuraaja uskovat kuulevat Jumalan puheen, ovat kohtaamiset uskonelämän ytimessä. Opettajan kehotusten, kiitosten ja moitteiden puitteissa seuraajat tarkastelevat edistymistään ja mahdollisuuksiaan. Kohtaamista voi pitää eräänlaisena maailmankuvan ja kehyskertomuksen (vrt. Snow & Machalek

1983, 269) tarkistamisen hetkenä; seuraajat kuuntelevat tarkasti Opettajan jokaisen sanan ja asemoivat ne osaksi jo olemassa olevaa käsitystään todellisuuden luonteesta (vrt. Sachs Norris 2003). Mikäli kohtaamista tarkastellaan rituaalina, voidaan todeta, että ”yhdistyminen” konkretisoi Viimeisen testamentin kirkon ideaalit yhteisöllisyydestä, positiivisesta energiasta ja toivosta. Se kokoaa uskovat yhteen ja ikään kuin todistaa heidän maailmankuvansa olevan totta. Kyse on samasta asiasta, jota Robbins käsittelee kertoessaan Urapmin-yhteisön jäsenten menevän kirkkoon ”uskoaan vahvistaakseen”. Rituaaleilla on kyky luoda ”lakia” (*lawfulness*), jota vasten kääntyneet elämää tarkastelevat. (Robbins 2004, 257.) Seuraava lainaus on ote Vuorella asuvan Nina Semjonovan haastattelusta (Aptjuševa 2008, 7.):

”Menetkö Liturgiaan, Yhdistymiseen, jotta voisit imeä (*vpitat*) enemmän Hänen Henkeään, vai tietääksesi tarkemmin, miten työskennellä itsesi kanssa?”

”Sekä että, tarvitsen tätä kaikkea. Täällä henkinen muutos (*formirovanie*) tapahtuu minussa optimaalisemmin, täällä kaikki tukee sitä.”

Tärkeää on myös huomata, että kohtaaminen tapahtuu seuraajien kaikkein pyhimpänä pitämässä paikassa: Vuori on seuraajille *imago mundi*, kosmoksen kuva. Aurinkokaupunki on maailman keskus, maailman ”korkein kohta”, jossa taivaan ja maan välinen side realisoituu, ja jonka kautta tämänpuoleinen kohtaa tuonpuoleisen. (Eliade 2003 [1957], 64, 79.) Yhdistyessään Opettajansa energiaan, kaikessa hiljaisuudessa ja Vuoren puhtaudessa, seuraajat hengittävät Jumalaa.

Vuorelta palattuani Petropavlovkaan jääneet uskovat olivat täynnä kysymyksiä, jotka kielivät Vuoreen assosioitavista erityispiirteistä. Oliko Vissarion tullut Saniaislaaksoon? Minkälaisen vaikutelman Aurinkokaupungista sain? Eikö vain Vuorella ollutkin ihan erilainen ilmapiiri kuin muualla?

8. VALITUT

(U)udet Totuudet ovat kuin kapea portti, jonka läpi voivat kulkea vain muutamat, sillä monet ovat kutsutut, mutta harvat valitut. (Vissarion, *Knigi Obrašenij, Glava 29.*)

Aloitin tutkielman viimeisen analyysiluvun pohtimalla uskon ylläpitämiseen liittyviä seikkoja. Koska olen jo edellä käsitellyt uskoa vahvistavia tekijöitä, tarkennan tässä luvussa asioihin, jotka saattavat kyseenalaistaa omaksutun uskonnollisen vakaumuksen. Tarkastelen myös tapoja, joilla uskoon kohdistuviin epäilyksiin voidaan reagoida. Toisinaan epäilykset voivat johtaa kriisiin ja uskosta luopumiseen. Uskonnollisesta liikkeestä eroaminen on maailmankatsomuksellinen suunnanotto siinä missä siihen liittyminenkin. Molempiin liittyy samankaltaisia tunnetiloja sekä elämän pohtimista syvällisellä tasolla. Tilien setviminen menneisyyden kanssa vaatii aikaa, ja irrottautuminen voi osoittautua hyvinkin vaikeaksi prosessiksi. (Rambo 1993, 53–54; Beckford 1986 [1985]: 157–187.)

Aiheen luonteesta johtuen lähestymistapani on osittain sisällönanalyttinen, osittain etnografinen. Nostan esiin entisten vissarionistien narratiiveja, joissa kuvataan kokemuksia seuraajina ja eroon johtaneita tapahtumia. Aineistonani käytän pääasiassa internetistä löytämäni materiaalia. Olen perehtynyt muun muassa entisten seuraajien keskustelusivustoon (<<http://vissarion.borda.ru/>>), jolla käsitellään laajasti Viimeisen testamentin kirkkoon liittyviä teemoja. Erityisesti olen keskittynyt kääntymystä, yhteisössä asumista, epäilyksiä sekä poismuuttoa käsitteleviin keskusteluihin. Seuraajat, jotka itse tapasin, puhuivat vain vähän kirkosta eronneista saati omista epäilyksistään. Vaitonaisuutta ei kuitenkaan tule tulkita niin, etteivät edellä mainitut teemat lainkaan askarruttaisi uskovia. Myös hiljaisuus voi olla tietoista, valittua ja merkityksellistä.

Sen sijaan, että pyrkisin selvittämään, ovatko asianomaisten kertomat asiat todella tapahtuneet tai kuka on ”oikeassa”, haluan tuoda esille keskusteluissa toistuvia ja keskeisiä teemoja, käsitteitä ja selitysmalleja. Näkökulmien moninaisuus tulee selvästi ilmi verrattaessa entisten ja nykyisten seuraajien tapaa puhua ja tehdä tulkintoja samoista asioista ja teemoista. Molemmat osapuolet tuntevat Viimeisen testamentin kirkon sosiokulttuurisen ympäristön ja omintakeisen kielen, mikä tekee vertailusta mielenkiintoisen. Päätän luvun kääntymyksen seurausten pohdinnalla.

8.1. Usko koetuksella

Kääntymys ei ole staattinen tila, vaan pikemminkin sarja toisiaan seuraavia muutoksia. Vaihtoehtojen punnitsemisen, sitoutumisen ja antautumisen prosessi on kuin ketju, joka yhä uudelleen toistaa spiraalimaista sulkeutumisten ja avautumisten sarjaa. (Rambo 1993, 132–133.) Pysyäkseen elinvoimaisena usko vaatii päivittämistä ja työtä. Elämän eteen tuomat tilanteet ja kysymykset haastavat arvioimaan jo tehtyjä päätöksiä. Kääntyjän on perusteltava yhä uudelleen itselleen, miksi ja mihin hän uskoo, sekä kohdattava tavoitteet ja ideaalit, joihin tuo usko häntä kutsuu.

Vastikään kääntyneen mieli on usein innostunut, vapautunut, jopa euforinen. Hänen uusi elämänsä on alkanut, ja hän saa astua mahdollisuuksien ja lupauksen tielle. Tunne Jumalan vahvasta läsnäolosta sekä voimaantumisen kokemukset ovat yleisiä. Vaikka monet kokevat antautumisen vaikeana, jopa pelottavana, paradoksaalisesti oman avuttomuuden myöntäminen johtaa yleensä helpotukseen ja kokemukseen voimien palautumisesta. Energia, joka ennen kääntymystä suuntautui kriisin käsittelemiseen, vapautuu nyt uskon rakentamiselle. (Rambo 1993, 135–136.) Monet informanttini kertoivat käännekohdan jälkeistä aikaa ja Siperiaan muuttoa sävyttäneestä innostuksesta, vahvasta toivosta ja ilosta.

Siperian-yhteisössä euforia oli etenkin 1990-luvulla jaettua. Niin nykyiset kuin entiset seuraajat kuvaavat yhteisön alkuvuosia sanakääntein, joissa ilo, mielentilan ”lennokkuus” korostuvat. Väsymys oli tiessään, unelmat siinsivät ihanina tulevaisuudessa. Nimimerkki *Dembel*¹⁶ (26.1.2007) muistelee keskustelufoorumilla (<<http://vissarion.borda.ru/?1-1-220-00000115-000-40-0>>):

Suuri niitty lähellä Pikku Minusia, noin kolme kilometriä Minusinskista. Vissarion karmininpunaisessa hitonissaan. Lyhyt puhe läsnäolijoille. Suuri nuotio. Ihmiset, pitäen toisiaan kädestä, muodostivat joitakin piirejä nuotion ympärille. Kaikki iloitsivat. Kaikki olivat innoissaan. Yhtäkkiä joku näki sateenkaaren taivaalla auringon ympärillä. Tietyllä etäisyydellä auringosta sateenkaari erottui selvästi kirkasta taivasta vasten. ”Se on merkki, se

---

¹⁶ Nimimerkki *Dembel* kuuluneen kokemuksistaan Vissarionin seuraajana paljon kirjoittaneelle Aleksei Vorošiloville, johon viitataan myös muualla tässä tutkimuksessa. Päätelmän olen tehnyt sillä perusteella, että *Dembelin* (2007) foorumilla (<<http://vissarion.borda.ru/?1-20-0-00000106-000-10001-0>>) esittämät kommentit ja Vorošilovin (2007) kirjoitukset (<http://archive.is/3u5U>) ovat yhteneväiset. Myös vuosiluku on sama. Keskustelufoorumilla *Dembelin* kommentit ovat keränneet paljon huomiota, ja monet sanovat yhtyvän hänen muistoihinsa ja mielipiteisiinsä.

on merkki!” Innostus ja karkelointi saavuttivat huippunsa. Juhlan jälkeen jäin Minusinskiin viikoksi työskennelläkseni Vissarion Kristuksen kunniaksi. Minut ohjattiin töihin hänen talonsa rakennuksille Pikku Minusiin. Muistan päivät niiden erityisen toiveikkaasta tunnelmasta. Asuin yhteisön talossa Pikku Minusissa. Kehoni ei tuntenut väsymystä. Sää oli ihana. Ihmiset ympärilläni olivat mukavia, heidän silmistään säteili rakkautta kaikelle olevalle. Minä en kävellyt – minä lensin. Asetin tiilen seinään, ja kuvittelin itsekseni, että joskus monen vuoden kuluttua tulisin tänne poikani kanssa ja sanoisin hänelle: ”Katsos poika, minäkin olin rakentamassa tätä taloa!”

Eräs seuraajapariskunta kertoi, että vielä kymmenen vuotta sitten Siperiaan muuttaneet elivät ”buumissa”. Sittemmin elämä oli rauhoittunut ja vakavoitunut; painopiste oli ulkoisten asioiden sijaan siirtynyt uskovien sisäiseen muutokseen – käsitys, joka toistui useissa haastatteluissa. Vaimon mukaan erilaiset vaikeudet ovat vuosien kuluessa koetelleet seuraajien uskoa. Muutkin seuraajat mainitsivat haasteet, joita erityisesti Siperiaan alkuvuosina tulleet kohtasivat: taigan vaativat olosuhteet, alkeelliset asuinolot¹⁷, huonot liikenneyhteydet, aineellinen puute ja kielteinen mediahuomio. Vuorikaupungin perustuksia rakentaneet kertoivat talkoolaisten majoittuneen vetoisissa väliaikaisasumuksissa tai teltoissa ja tehneen täyttää työpäivää kovilla pakkasillakin. Rupeama oli ollut paitsi fyysisesti, myös henkisesti raskas.

Vaikeudet voivat ympäröivien olosuhteiden lisäksi kummuta myös kääntäjän sisäisistä kokemuksista. Isotkaan uhraukset tai ponnistukset eivät alussa välttämättä tunnu raskailta, mutta hiljalleen kääntymykseen liittyvä alkunnostus laantuu ja elämän realiteetit kohdataan uudella tasolla. Tämä herättää toisinaan vaikeita tunteita. Kokemus energian hupenemisesta ja erilaiset kiusaukset tai epäilykset voivat johtaa kääntymyksen jälkeiseen masennustilaan. Tilanne voi äityä erityisen hankalaksi, jos uskonnollinen liike vaatii totaalista kääntymystä. (Rambo 1993; 135–136.) Koska seuraajien mukaan todellinen uskova antautuu kokosydämisesti Opettajalle ja sitoutuu yhteisön normeihin, voidaan Viimeisen testamentin kirkkoa luonnehtia totaalista kääntymystä edellyttäväksi liikkeeksi. Vaikka yleisesti pidättäytyvät toisten uskon arvostelemisesta, sosiaalinen paine noudattaa yhteisiä

---

¹⁷ Mestareiksi tulemisen ja käsillä tekemisen ihanteeseen kuuluu, että talot rakennetaan itse. Tapaamani seuraajat kertoivat, että harvalla miehistä oli kokemusta rakentamisesta ennen yhteisöön muuttoaan, mistä syystä ensimmäiset talot olivat usein eräänlaisia harjoituskappaleita. Vuorella monet rakentavat uusia taloja entisten tilalle.

normeja on nähdäkseni suhteellisen voimakas ja jatkuva etenkin yhtenäisperheen jäsenten kohdalla.

Yhteisöllisyys, rituaalit ja roolit voi nähdä uskonnolliseen liikkeeseen sitoutumista tukevinä tekijöinä (Rambo 1993, 107–108). Ne lisäävät uskovien välistä vuorovaikutusta ja vahvistavat maailmankuvaa, mutta eivät kuitenkaan takaa sitoutumisen kestävyyttä. Vissarionin entisten seuraajien narratiiveissa yhteisön jäsenyys näyttäytyy paitsi voimavarana, myös rasituksena: kova työ, monet odotukset ja jatkuvat kokoukset puuduttivat. *Lenhen* (29.2.29007, <<http://vissarion.borda.ru/?1-1-220-00000115-000-80-0>>) toteaa:

Minäkin yritin täyttää VT:n (*Viimeisen testamentin*) parhaani mukaan, ja Vuorella vuoden kestäneen aktiivisen harjoituksen jälkeen minun täytyi myöntää itselleni, että sellaisessa psykologisessa lännessä (*tilassa*), jossa minut ajoi loppuun tunnollinen Totuuksien (*Istiny*) täyttäminen, en ollut koskaan ollut. Se oli ensimmäinen sysäys pois orjuudesta. En voinut pakottaa itseäni lukemaan enää VT:a tai kuuntelemaan liturgista laulua.

Alekseiksi (ks. *GROM* 27.12.2006) esittäytyvä mies kuvaa keskustelufoorumilla (<<http://vissarion.borda.ru/?1-1-240-00000115-000-0-0>>), kuinka hän pikku hiljaa alkoi kokea yhteisön tavat ahdistavina ja harkita liikkeestä eroamista. Lopulta Aleksei menetti paitsi uskonsa, myös kumppaninsa.

Alussa, niin kauan kuin euforiaa kesti, kaikki vaikutti minusta normaalilta. (...) Valitettavasti nyt muistelen elämää yhteisössä kirjaimellisesti säikähtäneenä. Muutamien kuukausien kuluessa osoittautui, että elämäni siellä ei ollutkaan aivan kunnossa. (...) Mikä olennaisinta: joka puolelta huokui taukoamatta raskas taakka. Uskovat kontrolloivat kaikkia aikomuksiasi, jopa ajatuksiasi. Moraalis-eettisissä kokouksissa oli vaikeita tilanteita, jotka lähentelivät hysteriaa. (...) Rakastamani nainen jätti minut, joskin hyvin rauhallisesti; hän oli mennyt niin syvälle tähän kaikkeen, että piti sitä normaalina. Hän antoi minulle muutaman päivän aikaa pakata ja ajoi minut pois kodistamme ”ideologian” tähden.

Yhteisöstä eroaminen merkitsee käytännössä usein elämän aloittamista alusta, etenkin, jos seuraaja on asunut Siperiassa ja muuttaa sieltä pois. Vakaumuksesta luopumiseen liittyy yleensä henkistä ahdistusta, ja se voi vaatia pitkää surutyötä. Suru syntyy vaikeudesta luopua tärkeistä asioista kuten ihmissuhteista, yhteisöllisyydestä, uskomuksista, ideoista ja rituaaleista. (Rambo 1993, 53–54.) Eksklusivisten ja totaalisten liikkeiden kohdalla myös pelko siitä, ettei opin

ulkopuolella ole pelastusta, voi tehdä lähdöstä tuskallisen. Jotkut saattavat kärsiä psyykkisistä ongelmista, kuten painajaisista. (Beckford 1986 [1985]: 164, 192.) Myös tulevaisuuden materiaaliin puitteisiin liittyvät kysymykset voivat olla visaisia, minkä takia poismuutto saattaa viivästyä. Yhteisöön muutettuaan monet seuraajat ovat lahjoittaneet osan omaisuudestaan yhteisölle tai käyttäneet varansa tontin tai talon ostoon. Suhteet sukulaisiin ja ystäviin ovat voineet katketa. Edellisessä kappaleessa mainittu Aleksei jatkaa:

Saavuvin ”tuhkaan”. Mitään ei ollut. (...) Saatoin asua vanhempieni luona hruštševilaisessa yksiössä. Sittenmin asuin sukulaisteni ränsistyneessä asunnossa, joka vaati perusteellista remonttia – he itse olivat lähteneet joksikin aikaa ulkomaille. Minulla oli voimakas masennus, en voinut tehdä töitä. 40 vuoden iässä piti aloittaa elämä alusta, mutta mistä saada voimaa?

Toisinaan eroaminen synnyttää halun arvioida maailmaa ja tarkastella sitä entistä vakaumusta vasten. Entisen uskonnon tarjoamien käsitteiden ja stereotyyppien paikkansapitävyyttä testataan. (Beckford 1986 [1985], 164). Kiinnostus uskonnollista liikettä kohtaan voi jopa kasvaa. Liikkeestä halutaan monipuolista tietoa, joka auttaa käsittelemään omien kokemusten herättämiä kysymyksiä. (Mts. 180.) Tarve kokemusten käsittelyyn voi olla suuri vuosia eron jälkeenkin, mistä foorumilla käydyt keskustelut osaltaan kertovat.

Se, että joku päättää luopua Vissarionista ja palata ”maailmaan”, ei ole välttämättä helppoa myöskään niille, jotka yhä luottavat hänen sanomaansa. Lähtijät herättävät kysymyksiä, jotka kaipaavat selitystä. Yleisesti ottaen tapaamani uskovat puhuivat niukasti yhteisön jättäneistä ja heidän lähtönsä johtaneista syistä. Joskus aihe kuitenkin nousi esiin. Kerätessämme marjoja Antonin puutarhasta tulimme jutelleeksi taustalla kohoavasta Minusinsk-talosta, joka oli aiemmin toiminut monen uskovan kotina ja tapaamispaikkana. Antonin vaimo oli ollut ensimmäisiä talossa vaikuttaneita naisia. Kun kysyin muista talossa asuneista, Anton kertoi osan heistä yhä asuvan yhteisössä ja osan muuttaneen pois, ”kuka minnekin”. Jotkut eivät olleet kestäneet yhteisöelämän ja taigan haasteita. Toisten usko oli hiipunut. Näiden yleisluontoisten selitysten lisäksi sain myöhemmin kuulla vielä pari uutta näkökulmaa muilta seuraajilta. Niistä ensimmäisen mukaan on ihmisiä, jotka jättivät yhteisön, koska eivät kestä kohdata totuutta silmästä silmään. Toisen selitystavan mukaan osa lähteneistä oli pettynyt kanssauskoiviin ja elämän

realiteetteihin. Eräs nainen kertoi sisarensa muuttaneen takaisin kaupunkiin todettuaan, ettei seuraajien elämäntapa vastannut Viimeisen testamentin kirkon ihanteita, joita hän kuulemma yhä piti arvossaan. Huomattakoon, että henkilön kokemus omasta tai toisten kykenemättömyydestä noudattaa uskonnollisia ideaaleja on eri kysymys kuin se, ovatko ihanteet itsessään sellaisia, ettei niitä hänen mielestään kannata tavoitella. Vahvakin usko voi horjua, jos kokemus ihanteiden, odotusten ja todellisuuden välisistä ristiriidoista kasvaa liian suureksi (vrt. Lofland & Stark 1965, 864).

Seuraavaksi tarkastelen tekijöitä, jotka ovat saaneet entiset seuraajat epäilemään Viimeisen testamentin kirkon tarjoaman viitekehyksen luotettavuutta. Osa epäilyksistä kumpuaa henkilökohtaisista pohdinnoista, osa yhteisöllisesti koetuista kriiseistä ja yhteisöelämään liittyvistä turhaumista. Esimerkit sinänsä eivät ole niin tärkeitä kuin tavat, joilla uskovat ovat uskon kannalta vaikeissa tilanteissa reagoineet. Ne kertovat uskon ylläpitämisen mekaniikoista ja paljastavat jaetun maailmankuvan merkityksen.

8.2. Ruoasta, moniavioisuudesta ja maailmanlopusta

Viimeisen testamentin kirkosta eronneet puivat epäilystensä heräämistä ja poismuuttoaan lähinnä neljän pääasiallisen teeman kautta. He mainitsivat yhteisöelämään liittyvät haasteet ja pettymykset, muutokset kirkon käytänteissä ja opetuksissa sekä Vissarionin toteutumatta jääneet ennustukset. Lisäksi Vissarionin henkilöön sekä tämän käyttämiin psykologisiin menetelmiin liittyy epäilyksiä. (Vorošilov 2007, <<http://vissarion.borda.ru/?1-1-240-00000115-000-10001-0>>, <<http://baschqort.narod2.ru/torop/zalet/>>.) Koska yhteisöelämään liittyviä yleisiä pettymyksiä, kuten raskasta työtä, epärealistisina pidettyjä odotuksia, toteutumattomia haaveita ja uupumusta, on käsitelty edellä, keskityn tässä luvussa viimeksi mainittuihin teemoihin. Epäilysten syitä ei kuitenkaan tarvitse nähdä täysin erillisinä. Usein ne ovat sidoksissa toisiinsa, ja eropäätös muodostuu kumuloituvien kokemusten summana.

Ilmeisimmät seuraajien elämää muuttaneet asiat liittyvät ruokavalioon, terveydenhoitoon ja rahankäyttöön. Useimmiten kyse on ollut normien liennytyksistä. Elämä oli Siperian-yhteisön alkuvuosina monin tavoin nykyistä ehdottomampaa, askeettisempaa ja eristyneempää. Seuraajat noudattivat tiukkaa vegetaristista ruokavaliota ja karttoivat myös kahvia, teetä, kaakaota, leipää, hiivaa, öljyjä, suolaa, sokeria ja vahvoja mausteita. He kieltäytyivät yleisesti lääkäreiden palveluksista ja lääkkeistä. Lapset synnytetään ja koulutettiin usein kotioloissa. Rahankäyttö oli rajoitettu minimiin ja velananto ja -otto nähtiin väärinä (Vorošilov 2007). Yhteydet ulkomaailmaan olivat vähäisiä.

Seuraajien tinkimättömyys sai osakseen sekä viranomaisten että median huomion. Yhteisöön tehtiin erilaisia tarkastuksia, ja mediassa julkaistiin juttuja, jotka eivät juuri mairitelleet yhteisöä. *Krasnojarskij rabotšij* -lehdessä (22.9.2004) julkaistu artikkeli ”Tyttö – varjo Aurinkokaupungista” on esimerkki siitä, minkä tyyppistä huomiota yhteisö on puoleensa vetänyt. Artikkelissa haastatellaan sairaalaan joutunutta 24-vuotiasta Julijaa, joka laihtui anorektisiin mittoihin alettuaan noudattaa vissarionistien ankaria ruokavaliosuosituksia. Myös ortodoksikirkko on ollut liikettä vastaan: Viimeisen testamentin kirkkoa on kritisoinut voimakkaasti esimerkiksi uususkonnollisiin liikkeisiin perehtynyt Aleksander Dvorkin (<<http://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=927>>), jota Varshavski (2010) pitää ortodoksikirkon sisältä käsin toimivan antikulttiliikkeen johtajana.

Vuosien saatossa monia normeja on höllennetty, minkä omatkin informanttini totesivat. Nykyään yhteisön jäsenet voivat esimerkiksi käyttää terveyspalveluita¹⁸ seuraajien ylläpitämällä klinikoilla ja synnyttää halutessaan sairaalassa. Monet aikaisemmin kartetut ruoka-aineet on sallittu. Petropavlovkassa toimii uskovien pyörittämä kauppa ja puurakentamiseen erikoistunut *Bolsib*-yritys, jotka luonnollisesti ovat tekemisissä rahan kanssa. Osa seuraajista myös urakoi keikkaluontoisesti ”maailmassa” ansaitakseen rahaa elämiseen.

---

¹⁸ Seuraajat suosivat vaihtoehtoisia, ”kokonaisvaltaisia” hoitomenetelmiä, kuten homeopatiaa, lääkeyrttien käyttöä, hierontaa, maisematerapiaa (kauniissa maisemissa kävelyä) ja esimerkiksi punkkien puremia hoitaessaan myös urinoterapiaa. Mielen ja kehon yhteyttä korostetaan: mikäli ihminen elää ja ajattelee ”harmonisesti”, hän pysyy terveenä. Seuraajien joukossa on lääkäreiksi ennen seuraajiksi ryhtymistään kouluttautuneita henkilöitä.

Helpotuksen ohella muutokset ovat aiheuttaneet myös ahdistusta ja epäilyksiä. Ehdottomina pidetyistä normeista luopuminen on monien kohdalla luonut epävarmuutta ja herättänyt kysymyksiä opin epäjohtonmukaisuudesta. Taktikat ja tulkintamallit, joilla ristiriitoja lähestytään, vaihtelevat näkökulmasta riippuen.

Entisten seuraajien äänenpainot ovat yleisesti ottaen kriittisiä. He nostavat esiin yhteisössä elämiseen tai Vissarionin opetukseen liittyviä epäkohtia ja konflikteja. Monet arvostelevat Vissarionin valtaa seuraajiin nähden ja väittävät Toropin ohjeiden kirjaimellisen noudattamisen sumentavan uskovien omaa arvostelukykyä vaarantaen jopa näiden terveyden. Vissarionia syytetään seuraajiensa henkisestä hyväksikäytöstä. Osa entisistä seuraajista tulkitsee lievennykset Vissarionin yritykseksi hillitä yhteisössä versoneita sisäisiä paineita sekä rauhoitella viranomaisia ja mediaa. Vissarionille selkänsä kääntäneiden mukaan mies, jonka neuvot ovat ristiriitaisia ja aiheuttavat harmia, ei voi olla Jumalan valittu. Hän on inhimillinen ja erehtyväinen siinä missä muutkin. (<<http://vissarion.borda.ru/?1-1-240-00000115-000-10001-0>>; <<http://baschqort.narod2.ru/torop/zalet/>>; 2007>.)

Moonilaisuutta tutkineen Barkerin (1985 [1984], 130) mukaan eronneet oppivat usein puhumaan tietyllä tavalla taakseen jättämästään Yhdistymiskirkosta. Usein uskonnollisista liikkeistä eronneita pidetään asiantuntijoina, joiden todistuksia vastaan ei käy väittäminen, niinä, jotka tietävät paremmin (mts., 128). Voidaan olettaa, että uskonnollisesta liikkeestä pois kääntyjät omaksuvat vaikutteita ”vertaisnarratiiveista” siinä missä uskonnolliseen liikkeeseen kääntyjätkin (vrt. Coleman 2003, 17; Barker 1985[1984], 130; Rambo 1993, 137; Kamppinen 2004, 189).

Vaikka uskovien mukaan Vissarionin opetukset kestävät koettelua, ei epäilysten myöntäminen entisten seuraajien mukaan ollut helppoa edes itselle (Vorošilov 2007; <<http://vissarion.borda.ru/?1-1-240-00000115-000-10001-0>>). Todellinen seuraaja ei epäile Opettajaansa (Vorošilov 2007). Beckfordin (1986 [1985], 158) mukaan teologia, joka tarjoaa hyvin vähän tai ei ollenkaan tilaa tai tukea epäilylle, johtaakin usein epäilysten torjumiseen. Mikäli ristiriidoista ei puhuta, syntyy epäilijälle helposti tunne siitä, että hän on ajatuksineen yksin. Foorumilla entisistä seuraajista ani harva kertoo kyyneensä kohtaamaan epäilyksensä heti. Usein niiden käsittelyyn on tarvittu paitsi aikaa, myös etäisyyttä.

Orastavan kritiikin kärkeä saattaa tylsyttää vaikeus tarttua oppien yksityiskohtiin (Beckford 1986 [1985], 193–194). Niin entiset seuraajat kuin Viimeisen testamentin kirkon ulkopuolisetkin tahot arvostelevat Vissarionin lausuntojen monimutkaisuutta ja ympärilyöreyttä (Vorošilov 2007, <<http://vissarion.borda.ru/?1-1-240-00000115-000-10001-0>>). Oppi, jonka mukaan Totuuden voi sen itsensä lisäksi tuntea vain Vissarion, nähdään psykologisesti manipuloivana ja keskustelua rajoittavana; se sallii Vissarionille loputtomasti liikkumavaraa ja mahdollisuuden muuttaa käytäntöjä ja oppeja oman etunsa tai yleisen tilanteen niin vaatiessa (Vorošilov 2007). Formaalin uskonnollisuuden omaaville seuraajille, jotka ovat erityisen tarkkoja sääntöjen noudattamisen suhteen, ristiriidat voivat muodostua uskon ylläpitämisen kannalta hankaliksi kompastuskiviksi (vrt. Sachs Norris 2003, 174–175).

Yhteisön jäsenten tulkinnat normien muuttumisesta ovat odotetusti Vissarionille lojaaleja. Opettajan kehoituksilleen antamat perustelut muistetaan hyvin ja häntä siteerataan usein. Peruseriaate on se, ettei Vissarion erehdy. Hän tietää syyn kaikelle, eikä ikinä tekisi mitään, mikä lopulta ei olisi jokaisen etu. Uskovan tulisi luottaa ja toimia oikein, ei niinkään kysellä.

Hän ei aina selitä, miksi sanoo tai säättää jotakin. Me luotamme häneen ja noudatamme hänen ohjeitaan. Ja voitko kuvitella: monesti myöhemmin käy ilmi, jonkin tieteellisen tutkimuksen tai muun myötä, että hänen sanomisensa piti täysin paikkansa! (Maria, Petropavlovka)

Muutaman seuraajan mukaan Vissarionin opetusten ristiriidat ovat näennäisiä. Epäilykset johtuvat ihmisten kyvyttömyydestä ymmärtää Totuutta. Näin ollen he tekevät siitä omat, epätäydelliset tulkintansa.

Käytäntöjen muutoksia selitetään myös ikuisten lakien (*zakony*) ja tilannekohtaisten suositusten (*rekomentatsie*) välisiin eroihin vetoamalla. Ihmetystä herättäneisiin liennytyksiin saatetaan vastata toteamalla, etteivät muuttuneet normit koskaan ole olleet lakeja vaan suosituksia. Näin on Elenan mukaan laita muun muassa ruokasäädösten kohdalla. Koska osa ihmisistä ei kykene noudattamaan oikeaa, ihmisen terveydelle ja kehitykselle parasta ruokavaliota, soi Opettaja heille helpotuksen. Sen, joka kykenee, olisi hyvä pitäytyä suosituksissa. Kriitikot voisivat

kuitenkin huomauttaa, että koska uskovat yleisesti ottaen tuntuvat pitävän Vissarionin kehotuksia lakeinaan, suositusten ja lakien välinen raja on hämärä.

Liennytykset eivät ole monien kohdalla aiheuttaneet yhtä suurta hämmennystä kuin täysin uudet opetukset. Elokuussa 1999 saatua kolmio-opetusta, joka tietysti edellytyksin sallii miehille kaksi vaimoa, pidetään yhtenä haastavimmista toteuttaa. Lenan ja Elenan mukaan kolmio saa alkunsa, kun naimaton nainen rakastuu naimisissa olevaan mieheen. Tällaisessa tilanteessa naisen ei tule lähestyä miestä suoraan, vaan keskustella asiasta vaimon kanssa. Vaimo voi pyytää naista kotiinsa asumaan, mikäli uskoo pystyvänsä ystäväystymään tämän kanssa. Mies ei voi toimia aloitteentekijänä, eikä toisen naisen muutto perheeseen aina edellytä intiimejä suhteita heidän välillään. Käytännön tarkoitus on porautua egoismin ytimeen, jonka räikein ilmentymä mustasukkaisuus on. Voittamalla luonnolliset negatiiviset tunteensa ja ystäväystymällä keskenään naiset oppivat rakastamaan uudella tasolla, ja heistä voi tulla yhteistyötä tekeviä ”Äiti Maan soluja” (*kletocki Zemli Materi*).

Käytännössä harva elää kolmioliitossa. Kokeiluja on ollut, mutta harva niistä on onnistunut. Monet perheet hajosivat opetuksen seurauksena, sillä koetus oli naisille liikaa, arvelee *Dembel* (29.1.2007, <<http://vissarion.borda.ru/?1-1-220-00000115-000-10001-0>>). Havaitsin itsekin, että monet olivat eronneet yhteisöön muutettuaan ja asuivat uusien kumppaniensa kanssa.

Vorošilov (2007) huomauttaa kolmio-opetuksen olleen ristiriidassa aikaisempien opetusten, kuten Vissarionin 53. käskyn¹⁹ kanssa, jonka mukaan miehellä tulee olla vain yksi ”valittu”, sillä ”luonnollista rakkautta voi olla vain kahden yhteen liittyvän ihmisen välillä.” Lisäksi käskyssä todetaan, että ”se, joka hylkää tämän periaatteen, sulkee itseltään Täydellisyyden portit” sekä ”osoittaa (...) kyvyttömyyttä saavuttaa harmoniaa luonnollisessa rakkaudessa”.

Entisiä seuraajia epäilyttivät myös Vissarionin toteutumattomat ennustukset. Vorošilovin (2007) (<http://www.a-voroshilov.narod.ru/soavt/p6.htm>) mukaan ”ei yksikään ennustuksista, joita Vissarion teki saarnaajanuransa ensimmäisinä vuosina, toteutunut”. Tästä hän on tehnyt omat johtopäätelmänsä: ”Kyllähän

---

¹⁹ Vissarionin 61 käskyä (*zapovedi*) löytyvät Viimeisen testamentin kirkon kotisivuilta (<http://www.vissarion.ru/studies/word/precept.htm#53>). Käskyt ovat seuraajien mukaan ohjeita harmoniseen elämään.

yksityiskohdissa voi erehtyä, mutta että erehtyy ihan kaikessa. Nevadassa ei räjähtänyt, Moskova ei vajonnut syvälle tyhjiyteen eikä katastrofeja erityisesti tapahtunut, ei myöskään siirtymää neljänteen ulottuvuuteen. (...) Totuus, joka ennustaa kaiken väärin? Jotenkin kaikki tämä on epäilyttävää.”

Vuosi 2003 oli erityinen: seuraajat odottivat tuhoisan komeetan iskeytyvän maahan. Tuleviin koettelemuksiin varustauduttiin muun muassa hankkimalla aurinkopaneeleita ja tiukentamalla perhesuunnittelua. Ajanjaksoa kutsutaan nimellä ”salamointi” (*tsarnitsa*). Kun komeettaa ei kuulunut, uskovat olivat täynnä kysymyksiä. (<http://vissarion.borda.ru/?1-1-220-00000115-000-60-0>) Tyhjiin rauenneisiin komeettaodotuksiin Vissarion reagoi kieltämällä ennustaneensa mitään. ”Salamoinnin” hän oli Dembelin (28.01.07, <<http://vissarion.borda.ru/?1-1-220-00000115-000-60-0>>) mukaan sallinut, jotta seuraajat voisivat kohdata pelkonsa ja oppia näin enemmän itsestään. Omien informanttieni mukaan Vissarion ei ole koskaan ennustanut tarkkaa ajankohtaa maailmanlopulle; kyseessä on pikemminkin kehityskulku, jonka aikana maa ”puhdistaa likaisen aineksen” pinnaltaan erilaisten katastrofien kautta. Pari seuraajaa uskoi ihmisen voivan estää katastrofeja tapahtumasta, ja muistutti, että juuri siihen yhteisön rakentamisella ja positiivisen energiakentän luomisella tähdätään. Seuraavassa sitaatissa pohditaan vuoden 2003 tapahtumia hieman eri valossa. Vissarionin arvellaan hyväksikäyttäneen uskovien luottamusta. Lainaus päättyy ironiseen huomautukseen elämän ihanuudesta – fraasi, jota vissarionistit usein käyttävät.

On kiinnostavaa, uskoiko Vissarion itse katastrofeihin vuonna 2003. Jos uskoi, hän on naiivi ja typerä, eikä sellainen ihminen voi olla Opettaja, saati Kristus. Ja jos hän ei uskonut, mutta erityisesti käynnisti liikkeen pumpatakseen rahaa taskuttomaan hitoniinsa, niin hän on ovela ja tyhmä, häikäilemätön ja ahnas. Itse uskon jälkimmäiseen versioon. Sillä määrääjain katastrofeilla pelottelu on hänen osaamisalueensa, joka jatkuvasti tuo uskomattoman suuria rahallisia voittoja. Aina voi selittää, miksi mitään ei tapahtunutkaan. (...) Yleisesti kaikki on hyvin: rahat kassassa eikä minkäänlaisia veroja. Ei minkäänlaista rikosoikeudellista vastuuta. Kuinka hyvä ja ihana maailma onkaan elää! (Carlos7 29.1.2007, <<http://vissarion.borda.ru/?1-1-220-00000115-000-80-0>>)

Huolimatta epäilyksistä antautumisen ja kääntymyksen ylläpitäminen on mahdollista, jos kääntyjä asteittain irtautuu vanhoista tavoista ja ajatusmalleista sekä kykenee vahvistamaan uskonsa ja elämäntapansa perustuksia (Rambo 1993,

136). Motiivien tunnistamisen lisäksi on tärkeää, että uskonelämän toteuttamiseksi on tarpeeksi sitä tukevia rakenteita, ja että viitekehys, josta käsin maailmaa tarkastellaan, on sisäisesti ehyt.

8.3. Kääntymyksen seurauksista

Kääntymyksen seurauksia voi tarkastella useasta eri näkökulmasta. Seurauksiin vaikuttavat paitsi kääntymyksen kesto, luonne ja intensiteetti, myös tapa, jolla kääntymykseen vastataan kääntyjän henkilökohtaisessa ja uskonnollisen liikkeen kontekstissa. Yleisten huomioiden lisäksi tulee huomioida kääntymyksen prosessinomaisesta luonteesta johtuvat seikat sekä tutkimuksen ja analyysin mahdolliset epätarkkuustekijät, kuten tutkijan oman taustan vaikutus. Lisäksi on myönnettävä puhtaasti tieteellisen lähestymistavan mahdottomuus. ”Autenttista” kääntymystä ja sen seurauksia arvioitaessa joudutaan aina nojautumaan normatiivisiin tulkintoihin, olivatpa ne sitten humanistisia tai teologisia. (Rambo 1993, 142–145.) Omassa tutkielmassani pyrin yhdistämään näkökulmat tarkastelemalla teoreettisesta viitekehyksestäni ja uskovien maailmankuvasta nousevia näkökulmia toisiaan vasten. Suhdettani tutkimuskysymykseeni sekä analyysiini mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä olen avannut johdannossa.

Gelpin (ks. Rambo 1993, 146) mukaan kääntymys voidaan määritellä henkilön päätökseksi ottaa toimistaan vastuu ja sitoutua kasvuun. Vastuullisuus merkitsee motiivien ja seurausten vertaamista niitä normeja ja ideaaleja vasten, joihin henkilö kääntyessään sitoutuu. Näin määritellyn kääntymyksen seurauksia voidaan tarkastella eri elämänalueiden kautta. Voimme kysyä, miten vastuuntoton ja kasvun ajatus ilmenee esimerkiksi seuraajien affektiivisellä, intellektuaalisella, eettisellä, uskonnollisella ja sosiopoliittisella elämänalueella.

Affektiivinen kääntymys merkitsee vastuunottoa emotionaalisesta elämästä, sen intohimoista, tunteista ja aikeista. Sisäisen maailman ja tunteiden tutkiminen haastaa yksilön kasvamaan kohti emotionaalista aikuisuutta. Yksilö kasvaa itsekyydestä kohti lähimmäisenrakkautta. Intellektuaalinen kääntymys edellyttää puolestaan kaikenlaisten ymmärrystä ja tulkintaa häiritsevien ”väärien”

ideologioiden ja tietoisuuden muotojen kohtaamista. Eettinen tai moraalinen kääntymys kutsuu henkilön liikkumaan välittömien tarpeiden täyttämistä kohti johdonmukaisen oikeudenmukaisuuden periaatteita. Uskonnollinen kääntymys puolestaan haastaa elämään idolien sijaan yhdelle todelliselle Jumalalle. Viides ulottuvuus on sosiopoliittinen; aito kääntymys edellyttää ihmisen kasvua muutenkin kuin henkilökohtaisella tasolla. Hän haluaa oikeutta kaikille. (Ks. Rambo 1993, 146–147.)

Informanttieni näkemykset kääntymyksen seurauksista myötäilevät edellä kuvattuja määritelmiä. He korostavat ihmisen vastuuta toimistaan ja kehityksestään. Jokaisen tulisi tarkkailla ja ojentaa ensisijaisesti itseään, ja olla arvostelematta muita. Seuraajan pitäisi toimia rakkauden periaatteiden mukaan kaikissa kohtaamisissaan tilanteissa. Oikeanlaisen tai ”normaalin” toiminnan määrittelyyn tarvitaan Opettajan apua. ”Väärää ideologiaa” edustaa mikä tahansa Vissarionin ohjeiden ja harmonian periaatteiden kanssa ristiriitainen ajatus. Jatkuva Viimeisen testamentin lukeminen, rukoileminen, paasto, kiitollisuus ja itsetutkiskelu auttavat pysymään oikealla tiellä. ”Maailmassa” oleilu puolestaan voi harhaanjohtaa jopa uskovan.

Kääntymyksen eettiset ja moraaliset ulottuvuudet ovat lähellä affektiivisia dimensioita. Seuraajien mukaan oikein toimiminen on ainoa keino saavuttaa harmonia ja oikeudenmukainen maailma. Ihmisen tulisikin kieltää itsensä ja kysyä, mitä Jumala häneltä haluaa, mistä on lyhyt matka kääntymyksen sosiopoliittisiin aspekteihin. Näkökulmasta riippuen esimerkiksi muutto Siperiaan voidaan nähdä joko passivoittavana tai aktiivisuuteen kutsuvana siirtona. Muutamat informantit totesivat, etteivät maailman tapahtumat kiinnostaneet heitä. Heidän elämänsä oli Luvatulla maalla; sen arjessa sekä itsetutkiskelussa oli heille riittävästi työarkaa. Monet seuraajat näkevät muuton Siperiaan kuitenkin paitsi hengellisenä, myös yhteiskunnallisena kannanottona. Heidän mukaansa yhteisön rakentamisen merkitys avautuu täysin vasta tulevaisuudessa, kun koko maailma havahtuu huomaamaan taigalle perustetun uudenlaisen yhteiskunnan esimerkillisyyden.

Edellisten lisäksi kääntymyksellä voi olla seurauksia, jotka ulottuvat uskovan persoonan ulkopuolelle, kuten uskovien jakamaan sosiokulttuuriseen ympäristöön. Sosiokulttuurisilla muutoksilla viittaa esimerkiksi terveyteen, koulunkäyntiin, talouteen ja arvoihin liittyviin, uskon muovaamiin ajattelu- ja toimintamalleihin (ks.

Rambo 1993, 148–153). Seuraajien kohdalla myös kääntymysten psykologiset ja teologiset dimensiot ovat kiinnostavia. Analysoitaessa psykologisia seurauksia voidaan esimerkiksi kysyä, onko kääntymys aiheuttanut kehitystä, regressioita tai pakkomielteitä kääntyneiden elämässä (mts. 156–157). Teologisten seurausten pohtiminen palauttaa eteemme uskonnollisen viiteryhmän omat kääntymismääritelmät. On kysyttävä, mitä ulkoisia ja sisäisiä vaikutuksia kääntymyksellä tulisi liikkeen omien mittapuiden mukaan olla. Lisäksi voimme pohtia uskovien omakohtaisesti kokemia teologisia seurauksia. (Mts. 159–162.) Seuraajien lähtökohdat vaikuttavat siihen, miten radikaalisti kääntymys tai muutto yhteisöön heidän elämäänsä muuttaa.

Uskovat kertovat terveydentilansa yleisesti ottaen kohonneen seuraamispäätöksen ja Siperiaan muuton myötä, minkä he laskivat osittain ruokavalio- ja elämäntapamuutosten ja osittain positiivisen ajattelun ansioksi. Mitä tulee kääntymysten muihin ilmeisiin sosiokulttuurisiin vaikutuksiin, voidaan esimerkiksi koulutukseen ja sukupuolirooleihin suhtautumisen nähdä erottuvan ympäröivän yhteiskunnan arvoista ja käytänteistä. Kuten todettu, seuraajat opettavat mieluusti lapsiaan itse, joko kotona tai omissa kouluissaan yleisen opetusohjelman sisältämän ”negatiivisen informaation” vuoksi. Viranomaisten painostuksen myötä seuraajien lapset kuitenkin osallistuvat vuosittaisiin kokeisiin valtion kouluissa. Lisäksi tytöt ja pojat opiskelevat omissa kouluissaan. Tyttöjä kannustetaan kodin- ja puutarhanhoitoon sekä käsitöihin. Pojista koulitaan ”mestareita”, jotka tulevaisuudessa voivat huolehtia perheestään. Käsillä tekemisen ja luomisen ihanne liittyy olennaisesti kääntymyksen taloudellisiin ulottuvuuksiin ja omavaraisuuden ihanteeseen. Seuraajien rahatilanne on usein epävakaa. Monien kohdalla se on heikentynyt huomattavasti Siperiaan muuton myötä. Kun ansiotyöhön ja rahankäyttöön suhtaudutaan varauksella, on turvauduttava muunlaisiin keinoihin ja selkeään työnjakoon.

Psykologisia seurauksia tarkasteltaessa tulisi ottaa huomioon kääntyjän ikä ja kääntymyksen vaihe sekä pohtia, onko kyseinen henkilö edistynyt, taantunut vai pysynyt samalla asteella kääntymyksensä jälkeen (ks. Rambo 1993, 157). Toisten kohdalla positiivinen kehitys on ilmiselvää: henkilö on saattanut päästä esimerkiksi eroon päihdeongelmista ja masennuksesta ja saada elämänilonsa takaisin. Uskovat

totesivat usein kokevansa vastuunsa eri tavalla kuin ennen kääntymystään: yhdessä heidän valintansa voivat vaikuttaa koko ihmiskunnan kohtaloon. Entiset seuraajat puolestaan kertovat yhteisöön liittymisen mukanaan tuomista, jo edellisessä kappaleessa mainituista, ahdistuksesta, syyllisyydestä, oman harkintakyvyn sumentumisesta ja peloista. Itse näkisin, että samalla asteella pysyminen on vaihtoehdoista harvinaisin. Etenkin Siperiaan muuttavien osalta muuttuvat elinolot vaikuttavat myös ajatteluun ja psyykeen. Vissarionin läsnäolo ja yhtenäisperheen aktiivisuus pitävät mielen uskonkysymysten parissa haastaen jatkuviin valintoihin.

Vissarionin seuraajiksi kääntyneiden kohdalla teologisten seurausten tarkastelu alkaa näkökulmasta, jonka mukaan ”Opettajan luokse tulemisella” ja ”Totuuden ottamisella sydämeen” tulisi aina olla konkreettisia seurauksia. Yleisellä tasolla niitä voidaan luonnehtia muutokseksi, vastuunotoksi ja kasvuksi. Kääntyessään ihminen myöntää tarpeensa ”parantua” vioistaan ja luovuttaa vallan niiden määrittelyyn ja oikaisuun uskonnolliselle auktoriteetille. Asuinpaikasta, sukupuolesta ja siviilisäädystä riippuen seuraajilta odotetaan erilaista ”näyttöä” uskonsa aitoudesta – olen käsitellyt aihetta edellisissä luvuissa. Viimeisen testamentin kirkolla on yksityiskohtaisia ohjeita lähes jokaisen elämäntilanteen varalle.

Mitä sitoutuneempi yhteisöön uskova on, sitä enemmän hänen edesottamuksistaan ollaan yhteisöllisesti kiinnostuneita. Kirkollinen aktiivisuus on korkea yhtenäisperheen jäsenten kohdalla. Miehillä odotetaan naisia suurempaa osallistumista. Motiivien ”puhtauden” ajatellaan ilmenevän ajan myötä henkilön tekojen myötä. Siperiassa ”autenttista” uskoa ajatellaan olevan vaikea teeskennellä. Ja toisaalta: mitäpä siitä hyötyisi? Seuraajien mukaan eläminen yhteisössä on mielekästä vain vahvasta vakaumuksesta käsin. Pelastuminen on ihmisen omalla vastuulla, sitä hänelle voi taata yhteisö eikä Jumala. Lisäksi, vaikka ihminen asuisi missä, ilman Vissarionia ”korkeinta informaatiota” on mahdoton tavoittaa.

Informanttini nostivat myös esille kääntymyksen myötä omakohtaisesti kokemiaan muutoksia. He kertoivat hengellisen ymmärryksenä ja itsetuntemuksensa kasvaneen. Monet kokivat saaneensa tarkoituksen elämälleen ja kertoivat tuntevansa syvää kiitollisuutta elämästään. He olivat löytäneet rakkautta, iloa ja luottamusta: Jumala pitäisi heistä huolen. Kääntymyksen myötä suhde lähimmäisiin

oli muuttunut, ja hyvät ihmissuhteet mainittiin usein elämän tärkeimpien asioiden listalla. Myös suhde luontoon oli syventynyt. ”Maailmaa” ei ikävöity.

Maailma... Minä en voisi enää muuttaa sinne. Ihmiset puhuvat ja vitsailevat niin kuivasti, minua ei enää kiinnosta sellainen, ei enää naurata. (Vera, Vuori)

Kääntymyksen seurauksena uskovat kohtaavat haasteita, odotuksia ja vaikeitakin hetkiä. Vissarionin ohjeiden noudattaminen ja itsen kehittäminen vaatii jatkuvaa ponnistelua ja uhrauksia. Toisaalta usko myös palkitsee. Se luo turvallisuutta, tunteen etuoikeutetusta asemasta. Seuraajien kokemus Opettajan silmäteränä ja työtoverina olemisesta sekä usko siihen, että heidän taigan uumenissa ahertava Siperian-yhteisönsä voi ponnistuksillaan vaikuttaa koko maailman tulevaisuuteen, motivoivat jatkamaan valitulla tiellä.

Koko maailmankaikkeus katselee teitä. Teidän täytyy paljastaa maailmalle sydäntenne ihmeellisen tulen mysteeri. Isän Kunnia, jota tähän asti kukaan maailmankaikkeudessa ei ole tuntenut, loistaa teidän kätenne töissä! (Vissarion)

9 LOPUKSI

Tutkimukseni tavoitteena on ollut kuvata ja analysoida Vissarionin seuraajien uskonnollista kääntymystä. Keskeisin tutkimuskysymykseni oli kaksiosainen: kysyin yhtäältä sitä, mitkä tekijät kääntymykseen johtavat, sekä toisaalta sitä, mitä kääntymyksestä seuraa. Kysymys sisälsi vahvan tutkimusteoreettisen oletuksen, jonka mukaan kääntymyksessä on kyse prosessista. Keskeisiksi kääntymyksen määrittelijöiksi nousivat muutoksen ja jatkuvuuden käsitteet. Näitä esioletuksia vasten kysyin edelleen, miten kääntymys ”tekee työtään” Vissarionin seuraajien elämässä – pyrin hahmottamaan sitä, miten kääntymys on muovannut, ja jatkuvasti muovaa, seuraajien maailmankuvaa ja itseymmärrystä. Kysyin myös, miten kääntymykseen ja uskoon liittyvät valinnat ilmenevät arjessa, miten kääntymykseen sitoudutaan, ja mikä tekee kääntymyksestä ”aidon”. Lopuksi pohdin kääntymyksen motivaatiopohjaa ja uskon ylläpitämiseen liittyviä seikkoja.

Metodini oli kenttätöön tuloksena kertyneen havainto- ja haastatteluaineiston sekä muiden Viimeisen testamentin kirkkoa käsittelevien lähteiden tarkastelu erilaisten kääntymysteorioiden valossa. Tutkimukseni aineistolähtöisyydestä johtuen teoreettiset näkökulmat ovat tulleet mukaan keskusteluun eri volyyymilla riippuen kulloinkin käsillä olevan teeman luonteesta. Pääosin olen pitäytynyt kulttuurin merkitystä painottavissa antropologisissa näkökohdissa, mutta olen soveltanut analyysiin myös uskontopsykologista, uskontososilogista ja uskontotieteellistä näkökulmaa. Nähdäkseni erilaiset tulokulmat rikastuttavat analyysiä ja osoittavat, miten kokonaisvaltaisesta asiasta kääntymyksessä on kyse. Lisäksi olen korostanut teologiset seikat huomioon ottavan lähestymistavan merkitystä ja kirjoittanut kääntymyksestä monin paikoin seuraajilta lainaamieni käsitteiden avulla. En ole pyrkinyt selittämään Vissarionin seuraajaksi tuleminen prosessia tyhjentävästi, vaan pikemminkin tavoittamaan jotakin kääntymyksen luonteesta, muodoista, ulottuvuuksista ja suunnista.

Koska uskonnollinen viitekehys toimii elämän syvimpien merkitysten rakentajana ja tulkitsijana, merkitsee sen vaihtaminen tai muuttuminen kulttuuristen rakenteiden vaihtumista. Olen tarkastellut Vissarionin seuraajien kääntymystä kulttuurisena siirtymänä (Austin-Broos 2003), jonka kuluessa kääntyjät asteittain omaksuvat Viimeisen testamentin kirkon kulttuuriset mallit maailmankuvansa ja itseymmärryksensä perustaksi. Lähestyin Viimeisen testamentin kirkkoa kulttuuriympäristönä, jonka keskeiset käsitteet ja arvot avautuvat parhaiten *emic*-näkökulmasta käsin. Operoin ajatuksella, jonka mukaan kääntymyksessä on viime kädessä kyse siitä, mitä kääntyneet itse sanovat sen olevan.

Esitin, ettei kääntymys koskaan tapahdu tyhjiössä, vaan suhteutuu aina kontekstiinsa. Painotin kääntyjillä jo ennestään olevan maailmankuvan ja -katsomuksen merkitystä sille, miten uudet vaikutteet voidaan omaksua. Kääntymykset Viimeisen testamentin kirkkoon herättivät kysymyksiä siitä, miksi ja millä ehdoin kääntymisprosessi saa alkunsa, löytää muotonsa ja lähtee kehittymään.

Viimeisen testamentin kirkko osoittautui tutkimuskysymysteni kannalta kiinnostavaksi ja antoisaksi tutkimuskohteeksi yhtäältä uususkonnollisen

luonteensa ja toisaalta venäläisperäisyytensä vuoksi. Se, että Vissarion-liike on nuori, mahdollisti sen synnyn ja kehityksen tarkastelun vasten laajempaa yhteiskunnallista kontekstia jokseenkin kompaktilla tavalla. Tulkitsin Viimeisen testamentin kirkon synkretistisen luonteen ja uuden ajan odottamisen merkeiksi kirkon uususkonnollisesta luonteesta. Esitin edellä mainittujen piirteiden myös kytkeytyvän osaksi Neuvostoliiton murenemiseen ja perestroikan aikaan liittyviä muutoksia, joiden muistoja kirkon sanoma ja käytänteet, sekä erityisesti kääntymysnarratiivit, kantavat mukanaan. Kirkon venäläissyntyisyys helpotti kulttuuristen vaikutteiden merkityksen osoittamista seuraajien kääntymysten taustalla. Kotoperäisenä liikkeenä Viimeisen testamentin kirkolla on ollut etulyöntiasema suhteessa moneen vierasperäiseen uususkonnolliseen, tai muuhun perestroikan aikana maahan tulleeseen liikkeeseen sen ansioista, että se on kyennyt luomaan kanavan käsittellä – käytännöllisellä ja abstraktilla tavalla – Neuvostoliiton jälkeensä jättämää sosiokulttuurista taustaa. Ei ole yllättävää, että seuraajat tulevat pääasiassa entisistä neuvostomaista.

Useimpien informanttieni kohdalla kääntymystä edelsi kriisi ja sitä seurannut vaihe, jota kutsuin etsijyydeksi. Monien kohdalla yhteiskunnalliset muutokset herättivät epävarmuutta, kirvoittivat kaipuuta menneeseen ja nostattivat toiveita suhteessa tulevaan. Vissarionin sanomasta moni seuraaja koki tuntemustensa ja kokemustensa löytäneen sekä tulkinnan että metodin, jonka avulla luovia eteenpäin. Yhteiskunnallisten tekijöiden ohella tarkastelin myös kriisien taustalta löytyviä henkilökohtaisia syitä. Totesin, että yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset taustat nivoutuvat toisiinsa, ja että usein kriisin taustalle on helpompi osoittaa useampi kuin yksi syy. Lisäksi esitin, että kääntymys voi tapahtua myös ilman selkeää kriisivaihetta, mikäli kääntymystä edeltävät käsitykset todellisuuden luonteesta ja asioiden ihanteellisesta tilasta sopivat yhteen Viimeisen testamentin kirkon oppien ja käytäntöjen kanssa. Osassa tapauksista katsoin läheisten ihmissuhteiden edistäneen positiivisen asenteen syntymistä suhteessa Viimeisen testamentin kirkkoon.

Lähestyin kysymystä Viimeisen testamentin kirkkoon sitoutumisesta yhtäältä motivaatioiden ja toisaalta paikallisuuden ja Siperian-yhteisön käytäntöjen kautta. Kääntymyksen alkuvaiheissa tärkeiksi osoittautuivat uskonnon kyky vastata

erilaisiin tarpeisiin ja toiveisiin sekä kysymykseen elämän merkityksellisyydestä. Mitä kauemmin informanttini olivat olleet Vissarionin seuraajia, sitä teologisempia sävyjä heidän kääntymyspuheensa yleisesti ottaen sai; seuraajat totesivat itsekin näkemystensä ja motivaatioidensa ajan myötä muuttuneen. Selitin tämän siten, että kääntymyksen edetessä oman elämän kulkua ja tavoitteita aletaan tulkita enenevässä määrin uskonnon sisältä käsin. Ymmärryksen muuttuessa Viimeisen testamentin kirkon kehyskertomusta vastaavaksi myös kääntyjärooli omaksutaan syvemmin. Totesin, että kääntyjäroolin toteuttaminen ja uskossa edistyminen on Vissarionin seuraajien tapauksessa sidoksissa paikkaan. Kirkko opettaa, että omavarainen, luonnonläheinen ja yhteisöllinen elämäntapa tukee parhaiten henkistä kasvua sekä palvelee uudenlaisen maailman rakentamista. Vaikka kenenkään ei uskota voivan ”täyttää Totuutta” täydellisesti, tarjoaa yhteisö pyrkimykselle monin verroin otollisemmat olosuhteet kuin sitä ympäröivä maailma.

Se, että sekä yhteisö että paikka merkitsevät seuraajille niin paljon, herätti kysymyksen siitä, onko kääntymys ja siihen liittyvä pelastus yksilöllinen vai yhteisöllinen asia. Vissarionin seuraajien tapauksessa vastaus näyttäisi olevan sekä että. Usko siihen, ettei pelastuksessa ole kyse niinkään tuonpuoleisesta kohtalosta, vaan elämän säilymisestä ja kehityksestä maapallolla, korostaa yhteisöllisten ponnistelujen merkitystä. Toisaalta jokainen yksilö voi työskennellä yhteisten tavoitteiden eteen vain itseään muuttamalla. Vissarionia ei nähdä messiaana, joka pelastaa jokaisen häneen uskovan, vaan pikemminkin Opettaja, joka kertoo, kuinka ihmiset voivat itse pelastaa itsensä.

Viimeisen testamentin kirkko korostaa kokonaisvaltaisen kääntymyksen ja Vissarionin seuraamiseen sitoutumisen tärkeyttä. Elämän jokainen osa-alue tulisi saattaa harmoniaan Jumalan ja luonnonlakien kanssa. Jokainen teko, sana ja ajatus nähdään merkityksellisenä, todellisuuteen vaikuttavana valintana. Pelastus riippuu teoista, teot uskosta. Tätä taustaa vasten seuraajien moraalinen puhtaus nousee uskonelämän keskiöön. Keskeisenä sekä seuraajien itseymmärryksen että tavoitteet niputtavana käsitteenä toimii Elämän koulu; ihmiset ovat vailla Jumalan kirkkautta, minkä vuoksi heitä kutsutaan kehittämään itseään ja puhdistamaan sieluaan.

Elämän koulussa Vissarionin seuraaja tekee matkaa yhtäältä itsensä, toisaalta yhteisön kanssa. Kirkon oppi ja Siperian-yhteisön käytännöt tukevat prosessia, jossa

moraalinen vastuu siirtyy pikku hiljaa seuraajien sisälle. Moraalinen vastuunotto ilmenee jatkuvana itsereflektiona, jossa omaa toimintaa tarkastellaan vasten jaettua viitekehystä ja Vissarionin sanoja. Sisäisen sitoutumisen, ”itsen teknologioiden” (Robbins 2004) ja yhteisöllisyyden lisäksi kääntymystä ylläpitäviksi tekijöiksi muodostuvat visio uudenlaisesta yhteiskunnasta, sekä tätä visiota heijastelevat käytännöt, rituaalit, liturgiat ja juhlat. Erityisesti seuraajat kokivat tärkeänä ”yhdistymiset”. Kohtaamisissa Vissarionin kanssa Viimeisen testamentin kirkon elämälle muodostamat raamit konkretisoituvat, täsmentyvät ja vahvistuvat. Vissarionin henkilössä ja puheessa ruumiillistuvat seuraajien ideaalit ja toiveet.

Kehyskertomuksen ja kääntöjäroolin omaksuminen kuului selvästi seuraajien kääntymysnarratiiveissa. Niissä Vissarionin toimintaa ei nähdä sattumana, vaan aikaan ja paikkaan tiivisti liittyvänä tapahtumaketjuna. Seuraajat kokevat, että yhtäältä heidän henkilökohtaisesta historiastaan (jonka he ulottavat aina ”entisiin elämiinsä” asti) sekä toisaalta ihmiskunnan kollektiivisista suunnanotoista johtuen he ovat siellä ja siinä tilanteessa missä ovat. Yksilölliset tarinat ja kollektiiviset kertomukset limittyvät ja antavat toisilleen merkityksen. Seuraajien kääntymysnarratiivit ovat historiaan kytkeytyviä, uskonnollisella kielellä rakennettua puhetta ylhäältä siitä, millainen maailma ja seuraajat itse ovat, sekä toisaalta siitä, millaisiksi he haluavat maailman ja itsensä tulevan.

Vissarionin seuraajat korostavat keskittyvänsä nykyisyyteen tulevaisuutensa takia. He haluavat ”luoda sadun”, rakentaa taivaan maan päälle. Jotta tämä voisi onnistua, tulee ihmisten irrottautua menneisyydestä ja siihen assosioitavasta ”maailmasta” konkreettisella ja kokonaisvaltaisella tavalla. Tutkimuksessani olen tuonut esiin, miten monin eri tavoin Siperian-yhteisö ja yhteisön käytännöt ilmentävät tätä ajatusta. Paradoksaalisesti ”uusi maailma” sisältää kuitenkin monia viitteitä menneeseen – unohtamisen mekaniikka vaatii toimiakseen muistamista. Voimakkaan tulevaisuudenvision voidaankin katsoa kertovan seuraajien suuresta tarpeesta jäsentää menneisyyteensä ja nykyisyyteensä liittyviä kokemuksia ja kysymyksiä. Kääntymys ei koskaan voi kirjaimellisessa mielessä merkitä sitä, mitä monet uskonnollisesta näkökulmasta sitä tarkastelevat toivoisivat: kertakaikkista *uudestisyntymistä*. Mikäli mennyt pyyhkiytyisi täysin pois, itseymmärrykseltä putoaisi pohja. Kiehtovana ristiriitaisuutena pidänkin sitä, että yhtäältä sielun

radikaali muutos, uudistuminen ja ”entiselle minälle” kuoleminen nähdään ihmiselämän suurimpana tavoitteena, ja että toisaalta sielun kannalta surullisimpana kohtalona nähdään kaikkien sen kokemusten ja persoonallisuuden pyyhkiytyminen pois niin kutsutussa ”toisessa kuolemassa”.

Tutkimukseni viimeisessä luvussa kuvasin tekniikoita, joilla uskoa uhkaavia tekijöitä, kuten epäilyksiä, voidaan käsitellä ja torjua. Toisinaan ristiriidat muodostuvat kuitenkin liian suuriksi, ja aiheuttavat kriisin, jonka seurauksena seuraaja saattaa jättää yhteisön. Uskosta luopuminenkin voidaan tulkita kääntymykseksi, jonka aikana ihminen rakentaa sekä kuvaa maailmasta että itsestään uudelleen. Uskonnollisesta vakaumuksesta ja yhteisöstä irrottautumiseen liittyy usein samankaltaisia tuntemuksia ja kysymyksiä kuin siihen sitoutumiseen ja liittymiseenkin. Eronneet kokevat usein surua ja tarvetta käsitellä uskonnolliseen liikkeeseen liittymistään, kuulumistaan sekä eroonsa johtaneita syitä. Mikäli usko säilyy ”elävänä”, todennäköistä on, että sen luonne ajan myötä muuttuu. Kääntymys on prosessi, joka kasvaa ja kehittyy ihmisen mukana.

Olen kysynyt, mitä kääntymisen, Vissarionin seuraajaksi tuleminen ja Vissarionin seuraajana eläminen, tarkoittaa, edellyttää ja antaa. Kautta linjan olen pyrkinyt näkemään kääntymyksen seuraajien kannalta mielekkäänä, vapaaehtoisena valintana. Kääntymyksen ja uskon mielekkyys suhteutuu aina johonkin: pettymyksiin, toiveisiin, ideaaleihin, unelmiin ja käsityksiin todellisuuden luonteesta. Mielekkyyden ja motivaatioiden ulottuvuudet ovat kumpuilevia kuin Luvatus maan vuoroin eloiset ja mehevän vehreät, vuoroin vaimeammat, lumeen peittyvät maisemat.

LÄHDELUETTELO

Alles, Gregory D. 2009[2000]. Religious economies and rational choice: On Rodney Stark and Roger Finke, *Acts of Faith*. Teoksessa *Contemporary theories of religion: a critical companion* (ed.) Strausberg, Michael. London: Routledge.

Aptjuševa, Marina (red.). "Ja rjadom s Nim!" *Ženštšina Mir* 2008 (5): 7.

Aptjuševa, Marina (red.). "Pytajus vsjo ponjat i prinjat...". *Ženštšina Mir* 2008 (5): 8.

Austin-Broos, Diane 2003. The Anthropology of Conversion: An Introduction. Teoksessa *The Anthropology of Religious Conversion*. (ed.) Austin-Broos, Diane. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.

Bainbridge, William Sims & Stark, Rodney 1998. Secularization, Revival and Cult Formation. Teoksessa *Cults in Context: Readings in the Study of New Religious Movements* (ed.) Dawson, Lorne L. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Barker, Eileen 1984. *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing?* Oxford, United Kingdom: Basil Blackwell Publishers.

Barker, Eileen 1998. The Scientific Study of Religion? You Must Be Joking! Teoksessa *Cults in Context: Readings in the Study of New Religious Movements* (ed.) Dawson, Lorne L. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Beckford, James A. 1986 [1985]. *Cult Controversies: The Societal Response to the New Religious Movements*. London: Tavistock Publications.

Buckser, Andrew & Glazier, Stephen D. 2003. Preface. Teoksessa *The Anthropology of Religious Conversion* (eds.) Buckser, Andrew & Glazier, Stephen D. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishing Group.

Castoro, Rocco (dir.) 2012. Jesus of Siberia - Part 1. *The Vice Guide to Travel*. Katsottu 10.3.2012. [Video]. <<http://www.vice.com/the-vice-guide->to-travel/jesus-of-siberia-part-1>>

Chrissydes, George D. 2007. Defining the New Age. Teoksessa *Handbook of New Age* (eds.) Kemp, Daren & Lewis, James R. Leiden: Brill.

Coelho, Paulo 2012[1988]. *Alkemisti*. Slovakia: Bazar Kustannus.

Coleman, Simon 2003. Teoksessa *The Anthropology of Religious Conversion* (eds.) Buckser, Andrew & Glazier, Stephen D. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishing Group.

Dvorkin, Aleksei. *Sektovedenie. Glava 19. Sekta Vissariona – ” Obštšina Edinoi Very” – ”Tšerkov Poslednego Zaveta”*. Luettu 17.5.2012. [WWW-dokumentti]. <<http://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=927>>

Eliade, Mircea 2003 [1957]. *Pyhä ja profaani*. Kööpenhamina: Loki-Kirjat.

Engelke Matthew 2010. Past Pentecostalism: Notes on Rupture, Realignment, and Everyday Life in Pentecostal and African Independent Churches. *Africa: The Journal of the International African Institute*, 80 (2) 177-199.

Eriksen, Thomas Hylland 2009 [2003]. *Toista maata? Johdatus antropologiaan*. Helsinki: Hakapaino.

Forum Šamanov Poslednego Zaveta: Gori Onlain! Forum po obštšine Vissariona. Virtualnaja Zemlja Obetovannaja. Vierailtu 6.4.2013. [Keskusteluryhmä]. <<http://vissarion.borda.ru/?1-1-220-00000115-000-10001-0>>

Geertz, Clifford 1986. Uskonto kulttuurijärjestelmänä. Teoksessa *Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta: kirjoituksia uskontososiohistorian alalta* (toim.) Pentikäinen, Juha. Helsinki: Gaudeamus.

Gothóni, René 1997. Eläytyminen ja etääntyminen kenttätutkimuksessa. Teoksessa *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätutkimuksesta* (toim.) Viljanen, Anna Maria & Lahti, Minna. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Hanegraaff, Wouter, J. 2007. The New Age Movement and Western Esotericism. Teoksessa *Handbook of New Age* (eds.) Kemp, Daren & Lewis, James R. Leiden: Brill.

Harding, Susan F. 1987. Convicted by the Holy Spirit: The Rhetoric of Fundamental Baptist Conversion. *American Ethnology* 14 (9): 167-181.

Hine, Virginia H. 1970. Bridge Burners: Commitment and Participation in a Religious Movement. *Sociology of Religion* 31 (2): 61-66.

Hristova, Milka 2007. *Les Nouveaux Mouvements Religieux défi pour l'Eglise Orthodoxe Bulgare. Etude historique, doctrinale et critico-comparative de quatre nouveaux mouvements religieux.* [pdf-dokumentti]. Luettu 10.3.2012. <<http://ethesis.unifr.ch/theses/downloads.php?file=HristovaMA.pdf>>

Junnonaho, Martti 1999. Uususkonnollisuus ja länsimaat. Teoksessa *Uskonnot maailmassa* (toim.) Hyry, Katja & Pentikäinen, Juha. Helsinki: WSOY.

Kamppinen, Matti 2004. Kenttätö ja kognitiivinen uskontoetnografia. Teoksessa *Uskonnon paikka: Kirjoituksia uskontojen ja uskontoteorioiden rajoista* (toim.) Fingerroos Outi & Opas, Minna & Taira, Teemu. Helsinki: Hakapaino.

Ketola, Kimmo 2004 [1999]. Uudet uskonnolliset liikkeet. Teoksessa *Uskonnot maailmassa* (toim.) Hyry, Katja & Pentikäinen, Juha. Porvoo: WSOY.

Ketola, Kimmo 2008. *Uskonnot Suomessa. Käsikirja uskontoihin ja uususkonnollistaustaisiin liikkeisiin.* Vammala: Vammalan Kirjapaino.

Koltševa, Inessa (red.) 2002. *Obštšina Vissariona v Sibiri: Fotoalbom.* Tšerkov Poslednego Zaveta (Viimeisen testamentin kirkko).

Korpela, Jukka 2013 [2000]. *Venäjän ja muiden slaavilaisten kielten translitterointi*. [WWW-dokumentti]. Luettu 20.3.2013. <<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/iso9.html8#iso9>>

Kravchouk, Veronika V. 2004. *New Religious Movements and the Problem of Extremism in Modern Russia*. [pdf-dokumentti]. Luettu 15.6.2011. <<http://lawreview.byu.edu/archives/2004/6KRA-FIN3.pdf>>

Kääriäinen, Kimmo 2004. *Ateismin jälkeen. Uskonnollisuus Venäjällä*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 86. Jyväskylä: Gummerus.

Lewis, James R 2007. Science and the New Age. Teoksessa *Handbook of New Age* (eds.) Kemp, Daren & Lewis, James R. Leiden: Brill.

Lewis, Sarah 2006. Perheiden maailmanrauhan järjestö (Yhdistymiskirkko). Teoksessa *Uusien uskontojen käsikirja. Uudet uskonnolliset liikkeet, lahkot ja vaihtoehtoisen henkisyyden muodot* (toim.) Partridge, Christopher. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Lofland, John 1977. *Doomsday Cult: A Study of Conversion, Proselytization, and Maintenance of Faith*. New York, NY: Irvington Publishers.

Lofland, John & Stark, Rodney 1965. On Becoming a World Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective. *American Sociological Review* 30 (6): 862-875.

Lundskow, George N. 2008. *The Sociology of Religion: A Substantive and Transdisciplinary Approach*. Los Angeles: Pine Forge Press.

Lunkin, Roman & Šterin, Marat 2010. Uudet uskonnot Venäjällä. Teoksessa *Kirkot ja uskonnot itäisessä Euroopassa* (toim.) Turunen, Maija. Juva: Edita Publishing.

Meyer, Birgit 1998. 'Make a Complete Break with the Past.' Memory and Post-Colonial Modernity in Ghanaian Pentecostalist Discourse. *Journal of Religion in Africa*, 28 (3): 316-349.

Opas, Minna 2004. Mitä on uskontoetnografia? Teoksessa *Uskonnon paikka: Kirjoituksia uskontojen ja uskontoteorioiden rajoista* (toim.) Fingerroos, Outi & Opas, Minna & Taira, Teemu. Helsinki: Hakapaino Oy.

Panchenko, Alexander 2004. New Religious Movements and the Study of Folklore. *Folklore* 28: 111-128.

Pelkmans, Mathijs (toim.) 2009. Post-Soviet Space and the Unexpected Turns of Religious Life. Teoksessa *Conversion After Socialism: Disruptions, Modernisms and Technologies in the Former Soviet Union* (ed.) Pelkmans, Mathijs. New York: Berghahn Books.

Phipps, Carter 2003. The Last Testament of Vissarion Christ. *EnlightenNext magazine: The Magazine for Evolutionaries* (formerly *Enlightenment*) 23(Spring-Summer). Luettu 10.4.2012. [WWW-dokumentti].
<<http://www.enlightennext.org/magazine/j23/vissarion.asp?page=2>>

Possamaï, Adam 2007. The Cultic Milieu and the Network Paradigm. Teoksessa *Handbook of New Age* (eds.) Kemp, Daren & Lewis, James R. Leiden: Brill.

Pranskevičiūtė, Rasa 2012. "Back To Nature" Philosophy In The Vissarion and The Anastasia Movements. *Alternative Spirituality and Religion Review* 3 (1): 207-224.

Raamattu. Matteuksen evankeliumi, 24:27.

Rak, Ljubov. Devushka – Ten iz Goroda Solntsa. *Krasnojarskij rabotšij*, 22.9.2004. Luettu 17.8.2012. [WWW-dokumentti].
<http://krasrab.krsn.ru/archive/2004/09/22/02/view_article>

Rambo, Lewis 1993. *Understanding Religious Conversion*. Ann Arbor, Michigan: Yale University Press.

Rambo, Lewis 1999. Theories of Conversion: Understanding and Interpreting Religious Change. *Social Compass* 46 (3): 259-271.

Rambo, Lewis 2003. Anthropology and the Study of Conversion. Teoksessa *The Anthropology of Religious Conversion* (eds.) Buckser, Andrew & Glazier, Stephen D. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishing Group.

Reidhead, Mary Ann & Reidhead, Van A. 2003. From Jehovah's Witness to Benedictine Nun: The Roles of Experience and Context in a Double Conversion. Teoksessa *The Anthropology of Religious Conversion* (eds.) Buckser, Andrew & Glazier, Stephen D. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishing Group.

Richardson, James T. 1998. Definitions of Cult: From Sociological-Technical to Popular-Negative. Teoksessa *Cults in Context: Readings in the Study of New Religious Movements* (ed.) Dawson, Lorne L. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.

Robbins, Joel 2004. *Becoming Sinners: Christianity and Moral Torment in a Papua New Guinea Society*. Berkeley: University of California Press.

Robbins, Thomas 2004. Alternative Religions, the State, and the Globe. Teoksessa *New Religious Movements in the 21st Century: Legal, Political, and Social Challenges in Global Perspective* (eds.) Lucas, Philip & Robbins, Thomas. London: Routledge.

Sachs Norris, Rebecca 2003. Converting to What? Embodied Culture and the Adoption of New Beliefs. Teoksessa *The Anthropology of Religious Conversion* (eds.) Buckser, Andrew & Glazier, Stephen D. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishing Group.

Siberiansembra. Suomenkieliset kirjat. Luettu 10.4.2013. [WWW-dokumentti]. <<http://www.siberiansembra.fi/suomenkieliset-kirjat,25.html>>

Snow, David A. & Machalek, Richard 1983. The Convert as a Social Type. *Sociological Theory*, Vol. 1 (1983), pp. 259-289.

Snow, David A. & Machalek, Richard 1984. The Sociology of Conversion. *Annual Review of Sociology* 10: 167-190.

Stark, Rodney & Bainbridge, William Sims 1998. Secularization, Revival, and Cult Formation. Teoksessa *Cults in Context: Readings in the Study of New Religious Movements* (ed.) Dawson, Lorne L. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.

Šterin, Marat 2004. New Religions in the New Russia. Teoksessa *New Religious Movements in the 21st Century: Legal, Political, and Social Challenges in Global Perspective* (eds.) Lucas, Philip & Robbins, Thomas. London: Routledge.

Stuhrenberg, Michael 2010. Siperian messias. *GEO* 4.

Stömberg, Peter G. 1985. The Impression Point: Synthesis of Symbol and Self. *Ethos: Journal of the Society for Psychological Anthropology* 13: 56-74.

Tšerkov Poslednego Zaveta (Viimeisen testamentin kirkko, ylläpitäjä). Ofitsialnyi sajt Vissariona i Obštšini Vissariona. Vierailtu 10.4.2012. [WWW-dokumentti]. (<<http://www.vissarion.ru/>>)

Vaenga, Elena 2005. Teksti pesen. *Taiga* (laulu). Luettu 20.4.2013. [WWW-dokumentti]. <<http://www.vaenga.ru/new/album/#/Album/0>>

Varshavski, Nikolai 2010. *Religious Extremism of Aleksander Dvorkin. Research Article.* Luettu 25.4.2013. [WWW-dokumentti]. <http://books.google.fi/books?id=EFr80ji0PjIC&pg=PA16&lpg=PA16&dq=A.+L.+Dvorkin&source=bl&ots=g3qTahjxc3&sig=aBmSiT1fESer7pkzC7JMPK1A_OM&hl=en&sa=X&ei=Qjd9UeSIJoaK0AXMv4HoDA&redir_esc=y#v=onepage&q=A.%20L.%20Dvorkin&f=false>

Vissarion 1995. *A Little Grain of the Word of Vissarion Presenting the Last Testament of the Heavenly Father Who Sent Him (Malaja Krupitsa)*. Luettu 15.1.2013. [WWW-dokumentti]. <<http://pzavet.chat.ru/litlen.html>>

Vissarion. *Predvozeštšenie*. Luettu 10.4.2013. [WWW-dokumentti]. <http://www.vissarion.ru/studies/word/beforeannounce_1.htm>

Vissarion. *Knigi Obrašenij*. Luettu 20.4.2013. [WWW-dokumentti]. <http://www.vissarion.ru/studies/word/book_of_appeal/29.htm>

Vorošilov, Aleksei 8/2007, muutettu 12.6.2012. *Otserk o Tšerkvi Poslednego Zaveta*. Luettu 17.10.2012. [WWW-dokumentti]. <<http://archive.is/3u5U>>

Wallis, Roy 1998. Three Types of New Religious Movements. Teoksessa *Cults in Context: Readings in the Study of New Religious Movements* (ed.) Dawson, Lorne L. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.

York, Michael 2006 [2004]. New Age. Teoksessa *Uusien uskontojen käsikirja. Uudet uskonnolliset liikkeet, lahkot ja vaihtoehtoisen henkisyyden muodot* (toim.) Partridge, Christopher. Helsinki: Kirjapaja.

Zeller, Benjamin E. 2011. New Religious Movements and Science. *Nova Religio* 14 (4): 4-10.

KUVALÄHDE:

Tutkielman s. 122:

<<http://www.google.com/imgres?q=%D0%9A%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0+%D0%A1%D0%B8%D0%B1%D0%B8%D1%80&um=1&sa=N&hl=en&biw=1143&bih=731&tbn=isch&tbnid=9wfjiwUp7bn9HM:&imgrefurl=http://www.siberia-guide.ru/pages/26&docid=ohXXB8vgsk4NvM&imgurl=http://www.siberia-guide.ru/wp-content/uploads/2008/12/map.jpg&w=552&h=547&ei=z96GUZyiLofPtQbplYCQBQ&zoom=1&iact=rc&dur=483&page=1&tbnh=150&tbnw=152&start=0&ndsp=24&ved=1t:429,r:0,s:0,i:84&tx=104&ty=79>>

LIITTEET

(<[1. Viimeisen testamentin kirkon Siperian-yhteisö sijaitsee kartan keskiosassa Krasnojarskin, \(*Красноярск*\), Abakanin \(*Абакан*\) ja Bratskin \(*Братск*\) väliin jäävällä alueella.](http://www.google.com/imgres?q=%D0%9A%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0+%D0%A1%D0%B8%D0%B1%D0%B8%D1%80&um=1&sa=N&hl=en&biw=1143&bih=731&tbm=isch&tbnid=9wfjiwUp7bn9HM:&imgrefurl=http://www.siberia-guide.ru/pages/26&docid=ohXXB8vgsk4NvM&imgurl=http://www.siberia-guide.ru/wp-content/uploads/2008/12/map.jpg&w=552&h=547&ei=z96GUZyiLofPtQbplYCQBQ&zoom=1&iact=rc&dur=483&page=1&tbnh=150&tbnw=152&start=0&ndsp=24&ved=1t:429,r:0,s:0,i:84&tx=104&ty=79>)</p></div><div data-bbox=)

Kuva: Viimeisen testamentin kirkko

2. Luvatus maan rakenne. Laitimmaisena vasemmalla Kuragino, josta lähtevä tien varrella monet yhteisön kylät jäävät. Äärimmäisenä oikealla Aurinkokaupunki Tiberkul-järven rannalla.

Kuva: Minna Kulmala

3. Näkymä Petropavlovkaan. Taustalla kohoaa Minusinsk-talon terävä katto.

Kuva: Minna Kulmala

4. Petropavlovkan temppeliä pidetään erityisen kauniina esimerkkinä seuraajien kädentaidoista

Kuva: Minna Kulmala

5. Uskovien muodostama kehä (*krug*) Petropavlovkan temppelin pihalla.

Kuva: Minna Kulmala
6. Jokaisella seuraajalla on puutarhansa.

Kuva: Minna Kulmala
7. Seuraajat leipovat ruisleipiä jaettavaksi liturgioiden yhteydessä sekä seuraajien jokapäiväiseksi ravinnoksi. Takaseinällä Vissarionin kuva.

Kuva: Minna Kulmala

8. Kiitollisuuden päivä, jota vietetään Maa-äidin kunniaksi. Naiset ja tytöt tanssivat, miehet seuraavat taustalla.

Kuva: Minna Kulmala

9. Lahjoja Maa-äidille.

Kuva: Minna Kulmala
10. Kansantansseja Petropavlovkan hämärtyvässä kesäillassa.

Kuva: Minna Kulmala
11. Savenvalajamestarin verstaalla.

Kuva: Minna Kulmala
12. Aurinkokaupunki Suhaja-vuoren huipulta nähtynä. Taustalla kohoilee Sajan-
vuoristo.

Kuva: Minna Kulmala
13. Sunnuntailurgia: seuraajat kipuavat kohti Suhaja-vuoren huipulla sijaitsevaa
Maan alttaria.

Kuva: Minna Kulmala
14. Vissarionin kuva Petropavlovkan temppelissä.

Kuva: Minna Kulmala
15. Vissarion kohtaa seuraajansa Saniaislaaksossa.

Kuva: Minna Kulmala
16. Hyvien hedelmien juhla. Seuraajat sytyttävät kynttilät ennen Vissarionin tapaamista.

Kuva: Minna Kulmala

17. Seuraajat rukoilevat Vuorella skoa symboloivan veistoksen ympärillä. Enkelin yläpuolella Viimeisen testamentin kirkon ristosymboli, maapallo sekä Betlehemin tähti.

Kuva: Minna Kulmala

18. Aurinkokaupungin arkkitehtuuria. Talon vasemmalla puolella aurinkopaneeli.